

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Tereza Tesaříková

Právní odpovědnost za sdílení děl chráněných autorským právem
prostřednictvím sítě Internet.

Bc. Tereza Tesaříková
5. ročník
Kačerov č.p. 20
257 65 Loket

Ústav autorského práva, práv průmyslových a
práva soutěžního
vedoucí diplomové práce: JUDr. Petra Žikovská
2006

PROHLÁŠENÍ O PŮVODNOSTI DIPLOMOVÉ PRÁCE

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Tereza Tesaříková

OBSAH

1	ÚVOD	5
2	PEER-TO-PEER SÍŤE	8
2.1	DRUHY PEER-TO-PEER SÍŤÍ	9
2.1.1	PRVNÍ GENERACE – SÍŤE S CENTRÁLNÍM VYHLEDÁVAČEM (NAPSTER)	9
2.1.2	DRUHÁ GENERACE – SÍŤE S DECENTRALIZOVANÝM VYHLEDÁVÁNÍM (FASTTRACK, GNUTELLA)	11
2.1.3	TŘETÍ GENERACE – HYBRIDNÍ SÍŤE	12
3	PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST ZA SDÍLENÍ SOUBORŮ V PEER-TO-PEER SÍŤÍCH PODLE ČESKÉHO PRÁVA	13
3.1	AUTORSKÉ DÍLO	13
3.2	ZPŮSOBY UŽITÍ DÍLA	15
3.2.1	SDĚLOVÁNÍ DÍLA VEŘEJNOSTI (ZPŘÍSTUPŇOVÁNÍ DÍLA V PEER-TO-PEER SÍŤI)	16
3.2.2	POŘIZOVÁNÍ ROZMNOŽENINY DÍLA (STAHOVÁNÍ DÍLA Z PEER-TO-PEER SÍŤE)	17
3.2.3	UŽITÍ DÍLA PRO OSOBNÍ POTŘEBU	18
3.2.4	SHRNUTÍ	22
3.3	PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST	22
3.4	SOUKROMOPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST	24
3.4.1	ODPOVĚDNOST PODLE AUTORSKÉHO ZÁKONA	24
3.4.1.1	SUBJEKTY ODPOVĚDNOSTI	29
3.4.2	ODPOVĚDNOST PODLE OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU	30
3.4.2.1	ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU	31
3.4.2.1.1	OTÁZKA ODPOVĚDNOSTI OBJEKTIVNÍ	34
3.4.2.1.2	NEPŘÍMÁ ODPOVĚDNOST	35
3.4.2.2	BEZDŮVODNÉ OBOHACENÍ	37
3.5	VEŘEJNOPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST	40
3.5.1	TRESTNÍ ODPOVĚDNOST	40
3.5.1.1	SKUTKOVÁ PODSTATA	40
3.5.1.2	SUBJEKTY ODPOVĚDNOSTI	43
3.5.1.3	ADHEZNÍ ŘÍZENÍ	44
3.5.1.4	DOKAZOVÁNÍ V PROSTŘEDÍ INTERNETU	47
3.5.1.5	SPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST	51
3.6	SHRNUTÍ	52

4	EXKURZ K PRÁVNÍ ODPOVĚDNOSTI ZA SDÍLENÍ DĚL V PEER-TO-PEER SÍTÍCH V PRÁVU U.S.A.	55
4.1	ROZBOR SOUDNÍHO ROZHODNUTÍ VE VĚCI RIAA V. NAPSTER	55
4.1.1	PŘÍMÉ NEOPRÁVNĚNÉ ZÁSAHY DO AUTORSKÝCH PRÁV (DIRECT INFRINGEMENT)	56
4.1.2	FAIR USE	57
4.1.3	SEKUNDÁRNÍ ODPOVĚDNOST ZA NEOPRÁVNĚNÉ ZÁSAHY DO AUTORSKÝCH PRÁV	63
4.1.3.1	SPOLUODPOVĚDNOST ZA NEOPRÁVNĚNÉ ZÁSAHY DO AUTORSKÝCH PRÁV (CONTRIBUTORY COPYRIGHT LIABILITY)	63
4.1.3.2	ZÁSTUPNÁ ODPOVĚDNOST ZA NEOPRÁVNĚNÉ ZÁSAHY DO AUTORSKÝCH PRÁV (VICARIOUS COPYRIGHT LIABILITY)	66
4.1.4	ARGUMENTY NAPSTERU	68
4.1.4.1	AUDIO HOME RECORDING ACT	68
4.1.4.2	DIGITAL MILLENNIUM COPYRIGHT ACT	68
4.1.4.3	VZDÁNÍ SE PRÁVA	70
4.1.4.4	KONKLUDENTNĚ UDĚLENÁ LICENCE	70
4.1.4.5	ZNEUŽITÍ PRÁVA	70
4.1.4.6	SVOBODA PROJEVU	71
4.1.5	PŘEDBĚŽNÉ OPATŘENÍ	71
4.2	ROZBOR SOUDNÍHO ROZHODNUTÍ VE VĚCI MGM STUDIOS V. GROKSTER	73
5	ZÁVĚR	77
6	POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY	80
6.1	ČESKÁ LITERATURA	80
6.2	CIZOJAZYČNÁ LITERATURA	81
6.3	ČESKÉ PRAMENY	81
6.4	CIZOJAZYČNÉ PRAMENY	81
6.5	INTERNETOVÉ STRÁNKY JAKO ZDROJ INFORMACÍ	81

1 ÚVOD

Autorské právo se historicky vyvinulo v důsledku vynálezu knihtisku¹ a bylo také původně chápáno jako právo autora ke knize. Postupně se jeho dosah rozšiřoval i na jiné výsledky tvůrčí duševní činnosti člověka, a prodlužovala se také doba, po kterou byla autorovi garantována výlučná práva k jeho dílu.

S rozvojem informačních technologií a především sítě Internet se ovšem autorské právo, vycházející z historické reality doby svého vzniku, ocitá velice náhle² ve zcela nových podmínkách. Které jevy konkrétně provázely změnu naší společnosti na společnost informační, a znamenají tak mimo jiné zásadní výzvu pro systém autorského práva? Prvním takovýmto jevem, a zároveň předpokladem těch následujících, je digitalizace – naučili jsme se převádět do digitální formy více a více typů informací, jako je zvuk a obrazový záznam, a kódovat je pomocí nul a jedniček³. Takto digitálně zakódované informace je snadné rozmnožovat – vytvářet z nich kopie, a co je důležité, při procesu kopírování nedochází ke ztrátám dat. Znamená to, že se stírá rozdíl mezi originálem a kopií, neboť kopie není méně kvalitní než originál, je vlastně dalším originálem. Další bod spočívá ve vlastnostech šíření těchto digitálních záznamů pomocí počítačových sítí. Tento způsob šíření je totiž kromě toho, že je stoprocentně kvalitní také levný, velice rychlý a téměř bezpracný pro šířitele, takže přestává záležet na počtu příjemců. Data jsme schopni odeslat třeba milionům lidí v jediném okamžiku. Důležitou roli hraje také značná míra anonymity, kterou nám Internet poskytuje.

Ve své práci jsem se rozhodla zaměřit se na porušování autorského práva, ke kterému dochází v tzv. výměnných počítačových sítích typu peer-to-peer. První důvod pro tento postup je praktický: domnívám se, že zaměření se na jeden z možných způsobů šíření děl prostřednictvím sítě Internet poskytne mému zkoumání určité mantinely, což bude mít za následek větší ucelenost diplomové práce. Zároveň mi rozsah takto zúženého tématu umožní nezůstávat na povrchu a tam, kde to bude účelné, zacházet do větších podrobností, které by jinak musely z důvodu proporcionality zůstat opomenuty. Můj druhý důvod je obsahový: ke zkoumání peer-to-peer sítí mě přitahuje také fakt, že se jedná o téma aktuální a vrcholně

¹ TELEEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1997. ISBN 80-7179-106-7.

² Původně jen akademická či spíše technická síť se začala komercializovat až v polovině 90. let dvacátého století; to tedy znamená, že Internet v podobě, kterou známe dnes, existuje pouhých 10 let.

³ NEGROPONTE, Nicholas. *Digitální svět / Being digital*. 1. vydání. Management press – Softwarové noviny, Praha 2001. ISBN 8072610465.

praktické, o kterém se vedou velmi sledované soudní spory. V úvahách nad právní odpovědností za porušování autorského práva v peer-to-peer sítích se z mého pohledu stýkají všechny zásadní otázky autorského práva v současnosti v koncentrované podobě. Jiří Čermák označuje ve své knize Internet a autorské právo, která pro mě byla při psaní diplomové práce velmi důležitým informačním zdrojem, právní aspekty spojené s provozem peer-to-peer sítí a sdílením děl v jejich rámci za ožehavější a jejich praktické důsledky za významnější, než právní otázky spojené s ostatními způsoby nakládání s díly v rámci Internetu.

K systematické práci bych chtěla předem uvést toto: v následující kapitole předkládám vysvětlení pojmu „sít' typu peer-to-peer“. Mám za to, že anglický výraz „peer-to-peer“ je i v českém jazykovém prostředí běžně používaný, a že každý pokus o jeho nahrazení českým slovem by spíše zatemňoval jeho význam a mátl čtenáře. Ze tří možností jeho zápisu, se kterými jsem se při studiu pramenů setkala, ve svém textu používám verzi s pomlčkami, ale zápis „peer to peer“ či zkrácený „p2p“ je taktéž možný a někteří autoři mu dávají přednost.

V technických záležitostech počítačů a počítačových sítí jsem laikem, ale snažila jsem se být poučena do té míry, abych byla schopna pokud možno bezchybné subsumpce právních norem autorského práva na předmětné skutkové okolnosti. Právě z tohoto důvodu je například nezbytné věnovat se klasifikaci typů peer-to-peer sítí (kapitola 2.1), neboť typ sítí bude mít zásadní důsledky pro odpovědnost subjektů různých druhů za porušování autorských práv, a také pro určení, jaký způsob zabránění dalšímu porušování svých práv mohou autoři sdílených chráněných děl žádat a soud jim přiznat. Technické vysvětlení bude tedy práce obsahovat v případech, kdy bude technika a technologie hrát roli v úvahách o právní odpovědnosti, nad tento rámec nikoliv.

Následující kapitola, v níž spočívá těžiště diplomové práce, se týká odpovědnosti za sdílení chráněných autorských děl v právu České republiky. Rozliším odpovědnost soukromoprávní a veřejnoprávní, krátce se zmíním o tom, v čem se jejich účel liší. Avšak ještě před tím, než bude možné přistoupit k výkladům o odpovědnosti, je třeba se zastavit u objektu, kterého se veškeré naše úvahy týkají – u toho, co je prostřednictvím výměnné sítě sdíleno. Je třeba si uvědomit, že to rozhodně není sdílení jako takové, které je právem postihováno, ale že jednáním, které právo reprobuje, je jediné neoprávněné užití chráněného autorského díla. V další části této kapitoly se pak budu zabývat určením, o který konkrétní způsob užití autorského díla z výčtu v § 12 odst. 4 autorského zákona se jedná. Zjistíme, že sdílení díla v peer-to-peer síti v sobě ve skutečnosti

zahrnuje jednání dvojí – stahování díla (download) a jeho poskytování jinému uživateli, a dokonce, že pouze jedno z těchto jednání je protiprávní.

V další kapitole se potom budu věnovat zahraniční úpravě právní odpovědnosti, na rozdíl od předchozí části věnované českému právu se ale zaměřím na praktickou stránku věci – za pomoci soudních rozhodnutí amerických soudů ohledně peer-to-peer sítě Napster a peer-to-peer sítí společností Grokster a StreamCast ukážu hlavní zásady odpovědnosti za porušení autorského práva (copyrightu) ve Spojených státech amerických.

Jiří Čermák ve své knize naznačuje, že by se problematika sdílení v peer-to-peer sítích mohla stát určitým katalyzátorem dalšího vývoje⁴. Tato práce rozhodně nechce a nemá shromažďovat argumenty ani pro jednu ze stran pře mezi zastánci některého z anti-copyrightových hnutí a autorskoprávními tradicionalisty, která v dnešní společnosti nesporně probíhá. Myslím si ale, že nové zhodnocení a znovu-promyšlení autorskoprávní regulace, ke kterému nás řada jevů a procesů v současném světě vybízí, mohou být velice prospěšné a zároveň vrcholně zajímavé z pohledu sociologie práva. Některým názorům na budoucí právní úpravu se stručně věnuji v poslední kapitole této práce.

⁴ Troufám si tvrdit, že nebývalý rozmach sdílení děl v peer to peer sítích bude mít dlouhodobý vliv na způsoby distribuce autorských děl a možná i na budoucí koncepci autorskoprávní ochrany vůbec. In: ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

2 PEER-TO-PEER SÍTĚ

„Peer to peer“ můžeme přeložit jako „rovný s rovným“. Jedná se o způsob zpřístupňování souborů jiným osobám prostřednictvím Internetu, který má oproti klasickému zpřístupnění díla prostřednictvím jeho vystavení na k tomu určenému počítači – serveru a vytvoření odkazů na něj, několik výhod.

Časově starší, centralizovaný model zpřístupnění souboru na Internetu funguje tak, že na jednom z počítačů připojených do sítě Internet (serveru), který je pevně identifikován svou IP adresou⁵, jsou zpřístupněna určitá data a koncový uživatel pak tato data stahuje ... do svého počítače.⁶ Typickým příkladem tohoto jiného než peer-to-peer přenosu souboru je FTP server, kde se program klienta a serveru od sebe zásadně liší: klient stahování iniciuje a server reaguje a tyto požadavky uspokojuje.⁷

Oproti tomu v případě peer-to-peer sítě ztrácejí centrální uzlové počítače na významu a libovolná stanice (například počítač koncového uživatele) není pouze pasivním příjemcem dat a služeb (jak je tomu v případě klasického modelu Internetu), ale vystupuje zároveň aktivně v roli serveru a tedy poskytuje dalším uživatelům sítě (byť třeba jen v určitou dobu, kdy je připojen k síti) svá data (například hudební soubory).⁸ Tento systém tedy není hierarchický: každý jeho uzel (počítač) je zároveň serverem i klientem. Osobní počítač, který je součástí takovéto peer-to-peer sítě, tedy některé obsahy poskytuje jiným počítačům (plní funkci serveru) a jiné obsahy z jiných počítačů stahuje (funguje jako klient).

Důsledkem takto distribuovaného uspořádání je odolnost peer-to-peer sítí. Oproti centralizovanému modelu server-klient, kde stačí zasáhnout server, je síť typu peer-to-peer mnohem nesnadnější vyřadit z provozu. To platí zvláště o tzv. čistých peer-to-peer sítích, které umožňují uživatelům najít požadované soubory bez nutnosti spoléhat na centralizovaný indexující server (server vytvářející centrální seznam všech sdílených souborů, viz níže).

Peer-to-peer síť také geniálně řeší problém všech centralizovaných modelů, který spočívá v tom, že nejžádanější věc je nejtěžší získat.⁹ Příchodem nového uzlu, o který se má síť rozšířit,

⁵ IP adresa je jedinečné číslo, které slouží zařízením, používajícím Internet Protocol, k vzájemné identifikaci v rámci sítě. Jakékoliv zařízení, zapojené do sítě, včetně routerů, počítačů, faxů nebo některých telefonů, musí mít svou vlastní unikátní IP adresu. In: Wikipédia, the free encyclopedia [online]. Dostupný z WWW: <www.wikipedia.org>.

⁶ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

⁷ Wikipédia, the free encyclopedia [online]. Dostupný z WWW: <www.wikipedia.org>.

⁸ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

⁹ KOVALÍK, Jan. Internetový převrat v zábavě. *Respekt*. 2005, vol. 16, no. 43, s. 13.

se zároveň zvyšuje celková kapacita sítě. Tak tomu není v klient-server struktuře s uzavřenou množinou serverů, kde zvýšení počtu klientů znamená pomalejší přenos dat pro všechny.¹⁰

Peer-to-peer technologii používá například internetová telefonie¹¹, umožňuje sčítání výpočetního výkonu počítačů – jednotlivých uzlů sítě, ale z pohledu této práce je nejdůležitější, že je masivně využívána pro sdílení souborů, obsahujících hudbu, filmy nebo počítačové programy. Sdílení souborů v rámci výměnných sítí typu peer-to-peer se stává čím dál tím více aktuální tematikou a tento způsob užití děl v rámci sítě Internet v některých oblastech v podstatě vytlačil klasický, to jest centralizovaný, způsob zpřístupňování děl.¹²

2.1 DRUHY PEER-TO-PEER SÍTÍ

Pro samotného uživatele většinou nebude hrát druh peer-to-peer sítě, pomocí níž sdílí své soubory, žádnou roli. Uživatelská rozhraní – tzv. klienti – si u všech tří níže uvedených druhů sítí mohou být velice podobná a rozdíly se budou projevovat „za ním“, v technologii přenosu, kam uživatel většinou nedohlédne. Jak ale ukázala praxe a soudní judikatura, pro otázky odpovědnosti za zásah do autorského práva sdílením souborů, obsahujících chráněná autorská díla, je charakteristika sítě, prostřednictvím níž jsou soubory sdíleny, jedním z rozhodujících kritérií. Z toho důvodu je třeba v této práci peer-to-peer sítě klasifikovat alespoň v té míře, v jaké budou rozdíly mezi jejich jednotlivými druhy ovlivňovat rozdílný postup v případě odpovědnosti za zásah do autorského práva.

2.1.1 PRVNÍ GENERACE – SÍŤ S CENTRÁLNÍM VYHLEDÁVAČEM (NAPSTER)

Tento typ sítě stál na počátku rozmachu peer-to-peer sítí. Jeho představitelem byl Napster: systém pro výměnu hudebních (MP3¹³) souborů, který ve své době používaly řádově desítky milionů uživatelů (zanikl v roce 2002, viz kapitola 4.1). Základním principem fungování je, že každý uživatel vyčlení na disku svého počítače určitý prostor, ke kterému mohou mít

¹⁰ Wikipedia, the free encyclopedia [online]. Dostupný z WWW: <www.wikipedia.org>.

¹¹ Wikipedia, the free encyclopedia [online]. Dostupný z WWW: <www.wikipedia.org>.

¹² ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

¹³ MP3 je populární formát ztrátové komprese zvukových souborů vyvinutý a standardizovaný v roce 1991. Tento formát umožňuje zásadním způsobem zmenšit velikost hudebních souborů při zachování vysoké kvality zvuku; většina posluchačů nedovede MP3 kompresi odlišit od nekompresovaného originálu. V běžné mluvě se výraz MP3 používá také k označení souborů se zvukovými nebo hudebními nahrávkami uloženými ve formátu MP3 na disku počítače. In: Wikipedia, the free encyclopedia [online]. Dostupný z WWW: <www.wikipedia.org>.

(za předpokladu připojení obou uzlů k Internetu) přístup i další uživatelé. Do tohoto prostoru uloží hudební nahrávky, které vlastní, jinak řečeno soubory ve formátu MP3. Po celém světě tak vznikla komunita desítek miliónů uživatelů, kteří si vzájemně mezi sebou nabízeli neuvěřitelné množství hudebních nahrávek, které ale nebyly uloženy na jednom nebo několika centrálních plnohodnotných serverech, ale na miliónech počítačů běžných uživatelů Internetu rozptýlených po celém světě.¹⁴ Jak shrnuje ve svém rozsudku¹⁵ v případě RIAA v. Napster americký odvolací soud pro devátý obvod, „pomocí mechanismu obecně zvaného „peer-to-peer“ sdílení souborů Napster umožňuje svým uživatelům: 1. zpřístupnit hudební soubory MP3, uložené na disku jejich počítače ke kopírování ostatním uživatelům Napsteru; 2. vyhledávat mezi hudebními soubory MP3, uloženými na počítačích ostatních uživatelů; a 3. přemísťovat přesné kopie obsahu MP3 souborů jednotlivých uživatelů z jednoho počítače na druhý prostřednictvím Internetu.“

Důležitým znakem tohoto typu sítě je, že systém vytvářel průběžně aktualizovanou databázi, která zahrnovala informace o tom, kde (na počítači kterého koncového uživatele) je daný soubor (hudební skladba) k dispozici.¹⁶ Při dotazu na konkrétní MP3 soubor tedy systém zjistil, kde se tento nachází, poté zkontaktoval uživatele, o kterém zjistil, že jej má na svém disku a pokud byl tento uživatel připojen k Internetu, ihned zkopíroval požadovaný soubor na disk uživatele, který dotaz odeslal. Výhodou tohoto systému je velmi rychlé vyhledávání souborů. Z uvedené charakteristiky plyne, že se nejedná o čistou síť typu peer-to-peer, protože zde existuje centrální server, který vytváří a obsahuje seznam všech souborů, sdílených koncovými uživateli.¹⁷ Tato charakteristika se ukázala jako velmi důležitá v soudním sporu, který s Napsterem vedla Recording Industry Association of America (viz kapitola 4.1).

¹⁴ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

¹⁵ rozhodnutí 239 F.3d 1004 (9th Cir. 2001)

¹⁶ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

¹⁷ Pokud se k popisu sítě Napster často užívá termín peer-to-peer síť, vyzdvihuje se tím relevance peer-to-peer charakteru jeho protokolu, ve skutečnosti však bylo největším úspěchem sítě Napster posílení jednotlivých uzlů ve spojení se zapojením centrálního vyhledávače (indexu), což umožnilo rychle a efektivně vyhledávat mezi nabízenými obsahy. In: Wikipedia, the free encyclopedia [online]. Dostupný z WWW: <www.wikipedia.org>.

2.1.2 DRUHÁ GENERACE – SÍTĚ S DECENTRALIZOVANÝM VYHLEDÁVÁNÍM (FASTTRACK, GNUTELLA)

Sítě s decentralizovaným vyhledáváním označujeme také jako plnohodnotné nebo čisté peer-to-peer sítě, neboť v jejich rámci neexistuje žádný centrální uzel, na němž by byl jejich provoz závislý¹⁸ - každý uživatel je schopen distribuovat informace a své požadavky přímo přes ostatní uživatele sítě. Stejně jako u předchozího typu sítě je dílo zpřístupněno na počítačích koncových uživatelů, rozdíl spočívá pouze v metodě, jakou je konkrétní dílo po zadání dotazu koncovým uživatelem vyhledáváno a nalezeno. V těchto čistě peer-to-peer sítích totiž i vyhledávání probíhá pouze s pomocí počítačů koncových uživatelů: uživatel připojený do sítě tohoto typu (uživatel A) tedy musí znát adresu alespoň jednoho jiného uživatele (uživatele B). Pokud uživatel A zjistí, a to je samozřejmě velmi pravděpodobné, že hudební skladbu, o kterou má zájem, uživatel B neposkytuje, je stejný dotaz položen prostřednictvím tohoto uživatele B několika dalším počítačům – uzlům sítě, které zase „zná“ uživatel B. Tak se dotaz lavinovitě šíří sítí stále dál a dál, dokud některý z dotázaných počítačů neodpoví, že ji skutečně obsahuje. Potom je navázaný vztah přímo mezi počítačem uživatele A a počítačem, který hledanou skladbu na svém disku obsahuje, a skladba je zkopírována na disk počítače uživatele A. V sítích druhé generace je dnes aplikována omezená forma „rojení“, což je způsob distribuce, který umožňuje příjemci dat přijímat požadovaný soubor po částech, a také to, že uživatel může přijímat části požadovaného souboru od různých uživatelů zároveň¹⁹.

Jak je zřejmé, tento způsob vyhledávání je v principu pomalejší, než je tomu u sítě s centrálním indexem. Ovšem na druhé straně má tento typ sítě oproti síti typu Napster několik nesporných výhod. Z nepřímého způsobu komunikace mezi jednotlivými počítači, zprostředkovaného známými sousedními uzly plyne, že pouze na několika sousedních uzlech je možné zjistit, kdo konkrétní dotaz položil (tzn. odhalit identitu „stahujícího uživatele“).²⁰ Dále, oproti síti s centrálním vyhledávačem, kde stačí vyřadit z provozu tento vyhledávač a fungování sítě je znemožněno, jsou čisté peer-to-peer sítě mnohem odolnější proti zásahům zvenčí. Další velmi důležitý rozdíl od sítě prvního typu spočívá v tom, že v síti s decentralizovaným vyhledáváním

¹⁸ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

¹⁹ DOMES, Martin. *Sdílení a stahování audiovizuálního obsahu na Internetu*. Magisterská diplomová práce na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, Katedra mediálních studií a žurnalistiky. 2005 [online]. Dostupný z WWW: <<http://martin.kera-d.com/publikace.php>>.

²⁰ Identita uživatele, poskytujícího autorská díla ke stažení prostřednictvím peer-to-peer sítě, ale pomocí poskytovatele internetového připojení zjistitelná je.

nemůže mít nikdo kromě dvou koncových uživatelů, mezi kterými konkrétní přenos probíhá, kontrolu nad obsahem distribuovaných souborů.

Na tomto místě je třeba přiblížit pojmy síť a klient. Každý peer-to-peer systém se skládá ze dvou částí, které vzájemně spolupracují: první částí je samotná síť, ve které probíhá výměna souborů. Tou druhou částí, se kterou se setkává každý uživatel, je pak klient. Klient je grafické rozhraní, pomocí něhož lze soubory v peer-to-peer sítích vyhledávat a stahovat („download“) a stojí také za případným odesláním dat („upload“). Je také možné, aby klient uměl pracovat s více peer-to-peer sítěmi.²¹

Se sítí Gnutella pracuje např. klient Morpheus, se sítí FastTrack dříve velmi oblíbení klienti Kazaa nebo Grokster.

2.1.3 TŘETÍ GENERACE – HYBRIDNÍ SÍŤE

Sítě, které zařazujeme do této vývojově nejmladší generace peer-to-peer sítí, v sobě spojují některé vlastnosti centralizovaných i decentralizovaných sítí. Nacházejí se v nich jak počítače (uzly), které soubory sdílejí, tak i servery (superuzly), které slouží k vyhledávání.

Sítě tohoto typu poskytují vylepšenou formu „rojení“ a proto jsou vhodné pro stahování datově objemných souborů, např. filmů. Výhodou těchto sítí je rychlost vyhledávání a stahování, nevýhodou je na druhou stranu závislost sítě na indexovacích serverech.

Představitelem sítě třetí generace je např. Freenet²² nebo novější BitTorrent.

²¹ DOMES, Martin. *Sdílení a stahování audiovizuálního obsahu na Internetu*. Magisterská diplomová práce na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, Katedra mediálních studií a žurnalistiky. 2005 [online]. Dostupný z WWW: <<http://martin.kera-d.com/publikace.php>>.

²² Freenet se liší od ostatních peer-to-peer sítí tím, že v jeho případě nejsou soubory, nabízené ke sdílení, ukládány na hard disk uživatele počítače, ale do prostoru, který ve svém součtu tvoří vyhrazená místa na discích počítačů všech uživatelů sítě. Uživatel, který do sítě poskytne svá data, ztrácí kontrolu nad jejich umístěním, a ve skutečnosti vlastně neví, co je na jeho disku umístěno. Soubory se v síti kopírují a přemísťují podle toho, na kterém místě jsou data nejvíce požadována, a ty, které nikdo nevyužívá, se při nedostatku prostoru přepíší soubory používanějšími. In: ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4. Již z tohoto popisu je zřejmé, že bude téměř nemožné přičíst konkrétnímu subjektu případné porušení autorského práva jednáním v této síti. Freenet se od ostatních peer-to-peer sítí liší právě svým výslovným ideologickým zaměřením na boj proti cenzuře a podporu svobody projevu v síti Internet zajištěním téměř absolutní anonymity. In: Wikipedia, the free encyclopedia [online]. Dostupný z WWW: <www.wikipedia.org>.

3 PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST ZA SDÍLENÍ SOUBORŮ V PEER-TO-PEER SÍTÍCH PODLE ČESKÉHO PRÁVA

3.1 AUTORSKÉ DÍLO

Nejobecněji vyjádřeno, předmětem sdílení prostřednictvím výměnných sítí typu peer-to-peer jsou soubory. Souborem se v informatice označuje pojmenovaná a uspořádaná kolekce dat²³, tato definice nám ovšem zatím neříká nic o tom, co soubor obsahuje. Obsahem souboru mohou být data v jakékoli podobě, kterou si dovedeme představit - může se jednat o text, obrázek, hudební skladbu, počítačový program nebo třeba film. Bližší zkoumání povahy jednotlivých předmětů sdílení nám pomůže najít odpověď na otázku, zda se sdílením souborů může uživatel peer-to-peer sítě dopouštět porušení autorského práva nebo zda naopak jedná v souladu s právem.

Nepřímým předmětem²⁴ autorského práva je totiž autorské dílo, z čehož vyplývá, že pouze dílo, které splňuje požadavky, které autorský zákon na autorské dílo klade, je předmětem ochrany, poskytované autorským právem. Kladná odpověď na dílčí otázku, zda uživatelé sdílí chráněná autorská díla, je tedy prvním předpokladem pro to, abychom si mohli položit otázku navazující, týkající se legálnosti či nelegálnosti jejich nakládání s těmito díly. Autorský zákon definuje autorské dílo²⁵ pomocí generální klauzule a demonstrativního výčtu ve svém § 2 odst. 1. Základní pojmové znaky autorského díla jsou dle generální klauzule následující: 1. musí se jednat o dílo umělecké či vědecké, 2. takové dílo musí být jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora, tzn. jeho činnosti duševní a 3. musí být vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě nezávisle na tom, zda trvale nebo dočasně, a nezávisle na svém rozsahu, účelu či významu.

Za dílo se podle odst. 2 § 2 považuje též počítačový program, splňuje-li tam stanovenou podmínku původnosti. Ve své práci jsem se rozhodla k počítačovým programům, ohledně nichž navíc autorský zákon často volí odlišnou právní úpravu než u ostatních druhů autorských děl, nepřihlížet. Přestože jejich šíření prostřednictvím peer-to-peer sítí je samozřejmě možné, a v praxi k němu skutečně dochází, je jeho povaha odlišná od šíření hudebních skladeb

²³ Wikipedia, the free encyclopedia [online]. Dostupný z WWW: <www.wikipedia.org>.

²⁴ Neboť přímým předmětem autorskoprávní úpravy jsou vztahy vznikající z duševní tvořivé činnosti, které se týkají literárních, jiných uměleckých a vědeckých děl, resp. jejich vytvoření a veřejného nebo jiného užití. In: TELEČ, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1997. ISBN 80-7179-106-7.

²⁵ V terminologii autorského zákona pouze „dílo“.

a audiovizuálních děl (klipů a filmů), ke kterým dochází v peer-to-peer sítích nejčastěji: nejspíše je totiž tato cesta používána pro sdílení tzv. freeware – softwaru, který jeho autor uvolnil pro bezplatné použití kýmkoliv. Z toho důvodu uživatelé, kteří si jej stáhnou, nejednají protiprávně, není u nich tedy splněn primární předpoklad vzniku právní odpovědnosti, a tou především se tato práce zabývá.

Přestože je jisté možné v peer-to-peer sítích nabízet a získávat i obsahy, u kterých by se posouzení, zda se jedná o autorská díla, lišilo u každého jednotlivého případu a obecný závěr by nemohl být učiněn (např. nelze obecně posoudit původnost fotografie), my můžeme svoje úvahy omezit na to, co tvoří drtivou většinu sdílených obsahů – na hudební skladby, klipy a v poslední době i celé filmy. O nich naopak obecný závěr učinit můžeme: obojí z nich ve své typické podobě definici autorského díla vyhoví. Hudební skladby, ať už obsahují i text nebo jenom tóny, jsou dílem hudebním, hudební klipy a filmy dílem audiovizuálním. Oba tyto podtypy uměleckého díla zákon ve svém demonstrativním výčtu výslovně uvádí.

Obsahem subjektivního autorského práva jsou výlučná osobnostní práva autora na jedné straně a výlučná práva majetková na straně druhé. Osobnostní práva upravuje § 12 autorského zákona a patří mezi ně právo autora rozhodnout o zveřejnění svého díla (§ 12 odst. 1), právo osobovat si autorství (§ 12 odst. 2) či právo na nedotknutelnost autorského díla (§ 12 odst. 3). Osobnostní práva autora zanikají smrtí autora, ale i po této právní události je dílo nadále chráněno před nežádoucími způsoby nakládání, specifikovanými v ustanovení odst. 5 § 12. Teoreticky si porušení osobnostních práv autora jednáním uživatele peer-to-peer sítě představit lze; mohlo by spočívat nejspíše ve změnách nebo jiných neoprávněných zásazích do díla bez souhlasu autora či v jeho užívání způsobem, snižujícím jeho hodnotu, typické a časté toto jednání ale zcela jistě nebude. Peer-to-peer sítě jsou totiž užívány především jako náhradní distribuční kanál pro hudbu a filmy, který má oproti tradičním způsobům distribuce pro uživatele jednu zásadní výhodu – je zdarma. Proto, pokud vyloučíme specifické případy jako napadení zvenčí jinými osobami než jejími uživateli za účelem ochromení sítě, nebude k zásahům ani pozměňování chráněných autorských děl v peer-to-peer sítích docházet, neboť zájmem každého uživatele je získat bezchybné kopie toho díla, o které má zájem, a které prostřednictvím výměnné sítě vyhledává.

Druhou složku subjektivního autorského práva tvoří majetková práva autora, jejichž nejdůležitější součástí je právo dílo užít a udělit jiné osobě smlouvou oprávnění k výkonu práva dílo užít (§ 12 odst. 1). Právě toto výlučné oprávnění autora bude jednáním uživatelů v peer-to-peer sítích nejčastěji porušováno. Důležité je zdůraznit, že doba trvání majetkových práv není

neomezená. Majetková práva trvají po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti (§ 27 odst.1 autorského zákona). Po uplynutí této doby se autorské dílo podle § 28 odst. 1 stává dílem volným, což znamená, že jej může každý bez dalšího volně užit. Můžeme tedy uzavřít, že autorovi či jiné osobě, která má od něj odvozené oprávnění, náleží právo vyloučit kohokoliv jiného z jakéhokoli působení na nehmotné dílo jím ovládané²⁶ pouze po stanovenou dobu trvání majetkových práv. Po tuto dobu také této osobě, jejíž právo bylo ohroženo nebo porušeno, přísluší žalobní nárok na prosazení jejího výlučného panství nad příslušným ideálním statkem vytvořeným tvůrčí činností.²⁷ Pokud tedy máme v úmyslu zjistit, zda mohou uživatelé výměnné sítě porušovat autorské právo, musíme k výše formulované podmínce, zda uživatelé peer-to-peer sítě šíří autorské dílo, přidat další upřesnění, totiž to, zda doba trvání majetkových práv k tomuto dílu ještě neuplynula. Nejedná-li se o autorské dílo či jedná-li se o volné autorské dílo, nemohou jeho sdílením uživatelé jednat v rozporu s autorským zákonem. To je možné pouze u autorského díla, k němuž má stále určitý subjekt majetkové autorské právo – tato díla budu v textu nazývat chráněná autorská díla nebo zkráceně chráněná díla. O jaké nakládání s chráněným autorským dílem se musí jednat, aby to bylo v rozporu s autorským zákonem, a které jednání je naopak legální, uvedu v následující části této kapitoly.

3.2 ZPŮSOBY UŽITÍ DÍLA

Podle profesora Telce je pojem užití díla zásadním pojmem autorského zákona a autorského práva vůbec, a to i přesto, že není legálně definován, ale jeho obsah je určen popisem vybraných druhů užití díla.²⁸ Užití díla klasifikuje na užití se svolením autora a bez svolení autora²⁹, a dále z hlediska účelu užití na užití soukromé (pro vlastní osobní potřebu, u osob právnických chápané jako užití pro jejich vnitřní potřebu) a veřejné (šíření díla neboli jeho zpřístupnění veřejnosti).

Aby bylo možné provést právní kvalifikaci jednání, spočívajícího ve sdílení souborů, obsahujících chráněná díla prostřednictvím peer-to-peer sítě, je třeba si uvědomit, že toto sdílení se bude skládat ze dvou různých, úzce spolu souvisejících, jednání. Prvním z nich je

²⁶ TELEEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1997. ISBN 80-7179-106-7.

²⁷ TELEEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1997. ISBN 80-7179-106-7.

²⁸ TELEEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1997. ISBN 80-7179-106-7.

²⁹ Užití bez svolení autora není synonymem pro právem nedovolené užití, jedná se o tzv. bezsmluvní užití díla, které právo výslovně dovoluje, např. tzv. zákonné licence.

jednání, na které by bylo při zběžném pohledu možné pojem sdílení redukovat – uživatelé stahují pomocí peer-to-peer sítě a Internetu zdarma chráněná autorská díla. Nesmíme ovšem přehlédnout druhou, na první pohled možná méně zřejmou, stránku užívání peer-to-peer sítě – aby totiž síť mohla existovat a fungovat, tedy aby byla životaschopná, je třeba, aby v ní její uživatelé našli ty obsahy, které mají zájem si stáhnout. A protože, jak vyplývá z kapitoly 2.1, tyto obsahy do sítě nenahrává žádná autorita, nýbrž samotní její uživatelé, druhým jednáním, v němž spočívá užívání peer-to-peer sítě, bude právě toto jednání – uložení autorsky chráněných děl na disk počítače takovým způsobem (např. do zvláštního souboru), aby byla tato díla přístupná ostatním uživatelům sítě, pokud budou mít zájem si z nich pořídit kopie. Jak je tedy vidět, sdílení autorsky chráněných děl je jednotou dvou výše popsaných jednání, která se od sebe navzájem dosti liší, a právo také pohlíží na každé z těchto jednání jinak.

3.2.1 SDĚLOVÁNÍ DÍLA VEŘEJNOSTI (ZPŘÍSTUPŇOVÁNÍ DÍLA V PEER-TO-PEER SÍTĚ)

Z pohledu práva neexistuje rozdíl mezi „klasickým“ zpřístupněním díla pomocí plnohodnotných serverů nebo prostřednictvím peer-to-peer sítě.³⁰ Z výčtu³¹ jednotlivých způsobů užití díla v § 12 odst. 4 autorského zákona je možné zpřístupnění díla prostřednictvím Internetu subsumovat jak pod rozmnožování díla³² (§ 12 odst. 4 a); § 13), tak pod sdělování díla veřejnosti³³ (§ 12 odst. 4 f); § 18, jehož druhý odstavce se týká přímo sdělování díla veřejnosti prostřednictvím Internetu). Zákonné znaky obou způsobů užití díla jsou jeho zpřístupněním prostřednictvím Internetu naplněny, nyní záleží na posouzení jejich vzájemného vztahu. Jiří Čermák se domnívá, a podle mého osobního názoru je jeho názor logičtější, že sdělování díla veřejnosti podle § 18 autorského zákona v sobě již ze své podstaty zahrnuje i rozmnožování díla v rozsahu nezbytném pro toto sdělování veřejnosti.³⁴ Argumentuje tím, že při zpřístupnění

³⁰ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

³¹ Mezi odborníky na autorské právo není shoda o tom, zda jde o výčet taxativní či demonstrativní.

³² § 13 (1) Rozmnožováním díla se rozumí zhotovování dočasných nebo trvalých, přímých nebo nepřímých rozmnoženin díla, a to jakýmkoli prostředky a v jakékoli formě, za účelem zpřístupňování díla prostřednictvím těchto rozmnoženin. (2) Dílo se rozmnožuje zejména ve formě rozmnoženiny tiskové, fotografické, zvukové, obrazové nebo zvukově obrazové, stavbou architektonického díla nebo ve formě jiné trojrozměrné rozmnoženiny anebo ve formě elektronické zahrnující vyjádření analogové i digitální.

³³ § 18 (1) Sdělováním díla veřejnosti se rozumí zpřístupňování díla v nehmotné podobě, živě nebo ze záznamu, po drátě nebo bezdrátově. (2) Sdělováním díla veřejnosti podle odstavce 1 je také zpřístupňování díla způsobem, že kdokoli může mít k němu přístup na místě a v čase podle své vlastní volby zejména počítačovou nebo obdobnou sítí. (3) Sdělováním díla veřejnosti není pouhé provozování zařízení umožňujícího nebo zajišťujícího takové sdělování.

³⁴ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

díla prostřednictvím Internetu je pořízení rozmnoženiny nutné³⁵ a tvrdí tedy, že zpřístupnění díla prostřednictvím Internetu je pouze jedním aktem užití díla, a to sdělováním díla veřejnosti. Existuje ale i názor opačný, podpořený systematickými argumenty, že zpřístupnění díla prostřednictvím Internetu je souběhem obou těchto institutů.

3.2.2 POŘIZOVÁNÍ ROZMNOŽENINY DÍLA (STAHOVÁNÍ DÍLA Z PEER-TO-PEER SÍTĚ)

Nyní je třeba vypořádat se s právní povahou procesu ke zpřístupňování autorských děl pomocí Internetu opačného, totiž s jejich stahováním (download) uživateli peer-to-peer sítí. Dochází zde pochopitelně ke kopírování (terminologií autorského zákona zhotovování rozmnoženin) obsahu nabízených souborů, protože jejich originál zůstane na původním místě - na disku počítače jiného uživatele. Závěr § 13 odst. 1 autorského zákona, který definuje rozmnožování díla, však celou věc poněkud problematizuje tím, že stanoví účel rozmnožování. Ten je jenom jeden a je jím *zpřístupňování díla prostřednictvím těchto* (rozumí se rozmnožováním díla zhotovených) *rozmnoženin*. Gramatický výklad tohoto ustanovení by tedy připouštěl závěr, že jiné rozmnožování než za účelem zpřístupnění díla prostřednictvím rozmnoženin není aktem užití díla, což by znamenalo, že typické „domácí“ stahování (tedy za účelem uložení na disku) jakýchkoliv dat z Internetu ... vůbec není aktem užití díla, protože nesplňuje zákonné podmínky stanovené v § 13 autorského zákona pro rozmnožování díla a jiný institut užití díla uvedený v § 12 autorského zákona nepřichází v úvahu.³⁶ Takový výklad by ovšem byl vrcholně nelogický, v rozporu s tradicí i s mezinárodními závazky České republiky. Zároveň by byl zcela nadbytečný § 30 odst. 1 a 2 autorského zákona o volném užití díla, který stanoví, že užití pro osobní potřebu se vůbec nepovažuje za užití podle autorského zákona. Je tedy zřejmě problematičtější znění § 13 nutné vyřešit tak, že budeme vykládat § 30 odst. 1 a 2 jako speciální ustanovení, a ne jako pouhou výjimku k § 13³⁷. Proto je třeba gramatický výklad tohoto ustanovení korigovat a učinit závěr, že stahováním chráněných autorských děl, nabízených pomocí peer-to-peer sítí, pořizuje uživatel rozmnoženinu tohoto díla podle § 13 autorského zákona.

³⁵ Já se domnívám, že pokud by se jednalo o zpřístupnění díla nikoliv na serveru, ale prostřednictvím peer-to-peer sítě tak, že se vyhrazená část harddisku počítače „otevře“, aby si odtud mohli dílo kopírovat ostatní uživatelé (kteří tímto jednáním samozřejmě rozmnoženiny pořizují, to se ale už netýká samotného vystavení díla – tzn. jeho šíření veřejnosti), pak rozmnožování sdělování díla veřejnosti nutně neprovází.

³⁶ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

³⁷ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

Zároveň je ale třeba upozornit na to, že k rozmnožení autorského díla³⁸ pro osobní potřebu toho, kdo rozmnoženinu pořizuje, není třeba souhlasu autora, protože se jedná o tzv. volné užití, garantované § 30 autorského zákona. Volné užití je jedním z institutů bezsmluvního dovoleného užití díla, které autorské právo tradičně obsahuje. Účelem institutu legálního bezplatného užití díla je řešit zákonným způsobem střet oprávněných (osobních i majetkových) zájmů autora (jako zájmů individuálních) s obecným zájmem na dovolení některých specifických případů užití již uveřejněných děl, který vychází z rozumného uspořádání rozmanitých vztahů mezi lidmi v běžné praxi³⁹.

3.2.3 UŽITÍ DÍLA PRO OSOBNÍ POTŘEBU

§ 30 autorského zákona, který tuto problematiku upravuje, je konstruován tak, že užití díla pro osobní potřebu vůbec není užitím díla podle § 12, což tedy znamená, že se k němu nevyžaduje souhlas autora. Rozhodnout, které jednání spadá do rámce tohoto užití pro osobní potřebu, a které již nikoliv, je ovšem poměrně obtížné, také vzhledem k tomu, že autorský zákon pojem osobní potřeby výslovně nevymezuje, záleží tedy na obsahu tohoto pojmu, který je mu dán doktrinálně.⁴⁰ Přitom v doktríně autorského práva lze v poslední době sledovat vývoj ve výkladu tohoto pojmu, a to restriktivním směrem.

Vlastní osobní potřebou je zapotřebí rozumět užití díla v soukromí zhotovitele rozmnoženiny, v souladu s osobním právem na ochranu soukromí fyzické osoby a v rámci výkonu tohoto osobního práva. Užitím díla v soukromí lze s ohledem na rozumné uspořádání právních vztahů chápat užití v rámci domácnosti (§ 115 občanského zákoníku) zhotovitele, jakož i v rámci okruhu osob jemu blízkých (§ 116 občanského zákoníku). Obecný občanskoprávní pojem osob blízkých již v sobě pojmově (a povahově) obsahuje i individuální určenost těchto fyzických osob. Individuální určenost osob ale není nutně vázána na účastníky domácnosti či na osoby blízké ve smyslu občanského zákoníku. Do třídy těchto osob může patřit např. i pozvaný, tj. individuálně určený, host domácnosti.⁴¹

Užití díla pro osobní potřebu znamená vlastně omezení účelu užití díla. Tímto omezeným účelem vlastní osobní potřeby může být např. sebevzdělání, samostudium, či osobní zábava.

³⁸ S výjimkou počítačového programu, elektronické databáze a rozmnoženiny či napodobeniny díla architektonického stavbou – na ty se podle znění svého odst. 1 § 30 autorského zákona nevztahuje.

³⁹ TELEČ, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1997. ISBN 80-7179-106-7.

⁴⁰ KŘÍŽ, Jan; HOLCOVÁ, Irena; KORDAČ, Jan; KŘEŠŤANOVÁ, Veronika. *Autorský zákon: komentář a předpisy související*. 2. vydání. Linde, 2005. ISBN 80-7201-546-X.

⁴¹ TELEČ, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1997. ISBN 80-7179-106-7.

To, zda bude duševní užitek (nehmotný výnos), získaný užitím díla pro osobní potřebu (např. četbou rozmnožené odborné literatury) uplatněn při podnikání zhotovitele nebo při jeho jiných činnostech, je podle profesora Telce nerozhodné. Nelze však povahově (a pojmově) připustit výkon tohoto práva dovoleného užití díla za účelem zisku nebo jinak výdělečně, např. k plnění pracovních úkonů pro zaměstnavatele, který bude dílo, prostřednictvím jeho rozmnoženin, šířit mezi svými zákazníky.⁴² Tato činnost by totiž podstatně přesáhla rámec soukromí, v němž pouze, jak uvedeno výše, se musí užití podle § 30 autorského zákona pohybovat.

Podle některých odborných názorů lze pojem vlastní osobní potřeby zhotovitele rozmnoženiny uplatnit i při jeho postavení v rámci právnické osoby, kdy pojem (a účel) „soukromí“ lze nahradit odpovídajícím pojmem (a účelem) vnitřní, samozřejmě nekomerční, potřeby právnické osoby, kdy se v tomto rámci uplatňuje vnitřní (interní) spojení zhotovitele rozmnoženiny s ostatními individuálně určenými osobami prostřednictvím pracovních a obdobných personálních svazků uvnitř jedné právnické osoby.⁴³

Profesor Kříž ve svém díle formuluje směr, kterým se bude vyvíjet výklad pojmu osobní potřeba, takto: „S ohledem na vývoj evropské legislativy, který nelze ignorovat, půjde nesporně o pojetí užší, než bylo dosud zastáváno i naší naukou, která do obsahu pojmu zahrnovala kromě vlastní osobní potřeby též potřebu osob spjatých s osobou, jejíž osobní potřeba byla uspokojována, osobním svazkem, zejména svazkem rodinným či přátelským (tedy rodina a osobní přátelé), v posledních letech se pak připouštělo rozšíření výkladu i na vlastní potřebu právnické osoby. Historicky byl pojem vlastní osobní potřeby vykládán v co nejužším slova smyslu, evropský trend odůvodněný technickým vývojem v informační společnosti tak znamená pouze logický návrat k tradičním výkladům vlastní osobní potřeby ve smyslu soukromí fyzické osoby a k účelům, které nejsou přímo či nepřímo komerční ve smyslu přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu.“⁴⁴

V tomto názoru existuje mezi odborníky na autorské právo shoda: „Lze předpokládat, že se dosavadní chápání pojmu osobní potřeba bude zužovat pouze na fyzické osoby, a lze mít i za to, že pokud si fyzická osoba pořídí rozmnoženinu pro osobní potřebu, avšak za účelem užití při své podnikatelské či jiné výdělečné činnosti, pak již nepůjde o volné užití.“⁴⁵

⁴² TELEEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1997. ISBN 80-7179-106-7.

⁴³ TELEEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1997. ISBN 80-7179-106-7.

⁴⁴ KŘÍŽ, Jan; HOLCOVÁ, Irena; KORDAČ, Jan; KŘEŠŤANOVÁ, Veronika. *Autorský zákon: komentář a předpisy související*. 2. vydání. Linde, 2005. ISBN 80-7201-546-X.

⁴⁵ CHALOUPKOVÁ, Helena; SVOBODOVÁ, Hana; HOLÝ, Petr. *Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) a předpisy související: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004. ISBN 80-7179-840-1.

Z dikce ustanovení § 30 odst. 2 písm. a) by se mohlo zdát, že lze zhotovit pouze jednu rozmnoženinu, někteří autoři se však domnívají, že ani zhotovení více rozmnoženin nemusí překročit meze osobní potřeby. Helena Chaloupková uvádí jako příklad této situace, kdy osoba nevybóčí z rámce užití díla pro osobní potřebu, zhotovení rozmnoženiny hudebního díla pro potřeby poslechu doma a v autě.⁴⁶

Z dikce zákona dále vyplývá, že uživatel díla, jehož vlastní potřebě má rozmnoženina sloužit, si musí tuto rozmnoženinu díla zhotovit sám, např. prostřednictvím jím obsluhovaných libovolných technických zařízení.⁴⁷

Náhradu za pořizování rozmnoženin pro osobní potřebu upravuje autorský zákon v § 25. Tuto tzv. náhradní odměnu autorovi však neplatí přímo osoba, pořizující rozmnoženinu pro svou osobní potřebu, ale osoby třetí – výrobci či dovozci přístrojů k zhotovování rozmnoženin a nenahraných nosičů.

Důvodem restriktivních mezinárodních tendencí, které způsobují posun v obsahu pojmu užití pro osobní potřebu, je právě jev, na jehož jednu složku jsme se v této práci zaměřili: digitální prostředí v naší současné společnosti, kterou označujeme jako informační společnost, a s ním spojené rozšiřování možností, které nové technologie přinášejí pro užití autorských děl.⁴⁸ Tyto tendence doznaly svého vyjádření v tzv. Informační směrnici⁴⁹. Ta ve svém článku 5 odst. 2 písm. b) umožňuje členským státům Evropského společenství omezit svou legislativou autorovo výlučné právo na rozmnožování v tomto rozsahu: jestliže rozmnoženiny na jakémkoliv podkladu zhotoví fyzická osoba pro soukromé užití a k cílům, které nejsou přímo ani nepřímo obchodní (*commercial*), a za podmínky, že nositelé práv obdrží přiměřenou náhradu zohledňující použití technických prostředků. Dle hodnocení profesora Kříže znamená toto ustanovení závažný průlom do zásady volného užití díla pro vlastní osobní potřebu, ovšem průlom ospravedlnitelný stávajícím vývojem – jak užší pojetí vlastní osobní potřeby, tak i právo na přiměřenou náhradní odměnu muselo být zakotveno s ohledem na závažnost újmy a dotčení majetkových zájmů jak autorů, tak ostatních subjektů práva autorského v důsledku hromadného rozmnožování děl, byť pro vlastní osobní potřebu.

⁴⁶ CHALOUPKOVÁ, Helena; SVOBODOVÁ, Hana; HOLÝ, Petr. *Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) a předpisy související: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004. ISBN 80-7179-840-1.

⁴⁷ TELEČEK, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1997. ISBN 80-7179-106-7.

⁴⁸ KŘÍŽ, Jan; HOLCOVÁ, Irena; KORDAČ, Jan; KŘEŠŤANOVÁ, Veronika. *Autorský zákon: komentář a předpisy související*. 2. vydání. Linde, 2005. ISBN 80-7201-546-X.

⁴⁹ Směrnice 2001/29/ES Evropského parlamentu a Rady z 22. května 2001 o harmonizaci některých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti.

Jak bude znít závěr tohoto výkladu, vztažený na případ pořizování rozmnoženin hudebních a audiovizuálních děl z disků cizích počítačů, nabízených v peer-to-peer síti, kterým se v této práci zabýváme? To, že jsme se rozhodli neuvažovat pro účely této práce jako o předmětu sdílení o počítačových programech, neboť jsou v různých směrech specifické, nám dovoluje učinit úvahu, že účelem stahování (tedy pořizování rozmnoženin) hudby a filmů bude především osobní zábava subjektu, kterým je fyzická osoba. Za tohoto předpokladu můžeme vyvodit, že typický uživatel peer-to-peer sítě se při typickém způsobu užívání děl, která prostřednictvím sítě získal, bude pohybovat v rámci své soukromé sféry – je tedy chráněn institutem volného užití a nezasahuje takovýmto pořizováním rozmnoženin do autorského práva autora rozmnožovaného díla.

Někteří autoři, jak uvádí ve svém díle Jiří Čermák, však zastávají opačný názor. Dovozejí, že se ochrana uživatele pomocí institutu volného užití díla neuplatní, je-li takové dílo na Internetu zpřístupněno nelegálně, což se v peer-to-peer sítích děje (viz část 3.2.1). Svůj názor podporují zněním § 29 odst. 1 autorského zákona: *Omezení práva autorského jsou povolena jen ve zvláštních případech stanovených v tomto zákoně; nesmějí být vykládána způsobem, který by narušoval běžný výkon práv autorských a který by byl neospravedlnitelně na újmu oprávněným zájmům autora.* Toto ustanovení vyjadřuje tradiční interpretační stanovisko, které je na místě použít ohledně všech bezplatných zákonných licencí. Profesor Telec je nazývá kritériem „spravedlivého nakládání“ a musí se podle jeho názoru jednat o takovou dispozici s cizím dílem, která nezpůsobuje žádnou neospravedlnitelnou újmu jeho autorovi, jehož právo je chráněno a současně i dotčeno (omezeno). Ke srovnání nabízí americký institut fair use (viz dále část 4.1.2) či anglické fair dealing.⁵⁰ Tři zákonné podmínky pro jakákoliv omezení autorského práva, které obsahuje § 29, označuje teorie jako tzv. třístupňový test. Informační směrnice v podstatě stejně formulované tři podmínky obsahuje ve svém článku 5, odstavci 5, ovšem jak podotýká profesor Kříž, ve srovnání s českou právní úpravou jde o úpravu přísnější: zatímco autorský zákon považuje třístupňový test za výkladové pravidlo, podle Informační směrnice jde přímo o podmínky použití výjimek a omezení výlučných práv autora.

Otázka, zda je rozmnožení chráněného autorského díla poskytnutého pomocí peer-to-peer sítě volným užitím tohoto díla, která se již zdála vyřešená pomocí § 30, se zněním § 29 skutečně poněkud zkomplikovala, protože není zcela vyloučen pohled, který by masové rozmnožování děl v peer-to-peer sítích považoval za konání, které narušuje běžný výkon autorských práv

⁵⁰ TELEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1997. ISBN 80-7179-106-7.

(pokud by poptávka po dílech v jeho důsledku podstatně klesala) a který je proto neospravedlnitelně na újmu oprávněným zájmům autora (nenáležela by mu žádná autorská odměna, protože žádná část veřejnosti by neměla zájem o to, aby jí bylo dílo sdělováno – její zájem o dílo by byl zcela naplněn „volným užitím“ tohoto díla). Domnívám se však, že je nutno mít na zřeteli právě fakt, že druhá a třetí podmínka § 29 je skutečně podle českého autorského zákona toliko výkladovým pravidlem, a že je tedy nelze aplikovat způsobem, který by měl za následek úplnou eliminaci omezení autorského práva, které zákon v § 30 výslovně zakládá. Podle Jiřího Čermáka je třeba takto striktní výklad § 29 odmítnout z toho důvodu, že by jím byla podkopána právní jistota uživatelů, spoléhajících se právě na ustanovení o volné kopii pro osobní potřebu⁵¹.

3.2.4 SHRNUÍ

Domnívám se, že v tomto bodě jsme provedli úplnou subsumpci právních norem autorského práva na jednání uživatelů peer-to-peer sítí. Jak jsme zjistili, je nutné z hlediska práva pohlížet na sdílení děl ve výměnných sítích jako na dvě různá jednání, a to (i) poskytování chráněných autorských děl ostatním uživatelům sítě, kterým takto jednající uživatel porušuje § 12 odst. 1 autorského zákona a (ii) stahování si pomocí peer-to-peer sítě nabízených chráněných autorských děl do svého počítače, kterým uživatel autorský zákon nijak neporušuje. Nutné je ovšem předeslat, že právní kvalifikace protiprávního jednání není nijak problematickým bodem námi zpracovávaného tématu, mnohem složitější bude problematika odpovědnosti za toto jednání, které se budu věnovat v následující kapitole, a zejména její vymahatelnost v praxi.

3.3 PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST

Právní odpovědnost je institutem, kterým objektivní právo reaguje na chování subjektů práva, které je *contra legem*. Jeho účelem je zjednání nápravy a odstranění důsledků, které vznikly protiprávním jednáním a nastolení stavu v souladu s právem.

Právní odpovědnost můžeme ale zároveň definovat jako právní vztah, jehož obsahem je existence zvláštních povinností, které jsou subjektu uloženy vedle nebo namísto povinností stanovených původním právním vztahem, jehož fungování bylo protiprávním jednáním

⁵¹ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

odpovědného subjektu narušeno.⁵² Teprve vnímání právní odpovědnosti oběma těmito způsoby v jejich jednotě plně vystihuje povahu právní odpovědnosti, neboť ozřejmuje její subjektivní rozměr spočívající v tom, že právní odpovědnost nevzniká nikdy ex lege, ale že je naopak vždy následkem jednání subjektu určitým způsobem.

Právní odpovědnost je obecný institut, který prostupuje celým právním řádem, což znamená, že jej nalezneme jak v právu soukromém, tak ve veřejném právu.⁵³ Smyslem právní odpovědnosti je totiž reakce na porušení právních vztahů a zjednání nápravy takového stavu, a tohoto účelu nelze vždy dosáhnout jen za pomoci instrumentů, které se týkají jednoho právního odvětví. Příkladem místa, kde se soukromoprávní a veřejnoprávní odpovědnost stýká nejúžeji, je adhezní řízení – právní úprava rozhodování o náhradě škody, která byla způsobena trestným činem, v trestním řízení (viz část 3.5.1.3)

Také neoprávněné zásahy do autorského práva, kterým se věnuje tato práce, jsou jednáním, které může vyvolat následky jak v oblasti soukromoprávní, tak veřejnoprávní. Tyto jednotlivé druhy právní odpovědnosti, jejich předpoklady a následky mapují podrobněji v kapitolách 3.4 a 3.5.

V právním řádu rozlišujeme dva typy právní odpovědnosti – právní odpovědnost subjektivní a objektivní. Liší se od sebe existencí prvku zavinění odpovědného subjektu. Zavinění je nutnou podmínkou vzniku odpovědnostního právního vztahu, pokud se jedná o subjektivní odpovědnost. Naproti tomu u právní odpovědnosti objektivní vznikne odpovědnostní právní vztah bez ohledu na zavinění - ať je v konkrétním posuzovaném případě přítomno či není. Vzhledem k tomu, že v soukromoprávní odpovědnosti za porušení autorského práva nalezneme oba tyto systémy odpovědnosti (viz dále), je na místě se zamyslet, proč je tomu právě takto. Stanovení typu odpovědnosti, tedy určení, zda se jedná o odpovědnost subjektivní nebo objektivní, je úlohou legislativy. Zákonodárce si samozřejmě při tvorbě právních norem o odpovědnosti nepočíná libovolně (ačkoliv v některých případech je za existence srovnatelné skutkové kvalifikace zvolen bez jasného zdůvodnění odlišný právní režim). Obecně lze konstatovat, že pravidlem je uplatnění principu subjektivní odpovědnosti, neboť je-li subjekt uznán odpovědným jen tehdy, když vznik újmy zaviní, posiluje se tak preventivní a výchovná funkce právní úpravy i samotného institutu odpovědnosti. V některých případech je však

⁵² BREJCHA, Aleš. *Odpovědnost v soukromém a veřejném právu*. 1. vydání Codex Bohemia, 2000. ISBN 80-85963-92-2.

⁵³ Přestože by v této souvislosti bylo možné vyjmenovat teorie (zájmovou, subordinační, teorii subjektů), které rozhraničují právní odvětví soukromoprávní od veřejnoprávních, myslím, že by to bylo nadbytečné vzhledem k tomu, že právní odpovědnost za porušení či ohrožení autorského práva upravují právo autorské, občanské, správní a trestní – tedy právní odvětví, o jejichž příslušnosti do jedné či druhé oblasti práva není žádných pochyb.

obecný zájem na zjednaní nápravy tak silný, že je na místě výjimka z tohoto pravidla, a tou je odpovědnost objektivní. Podobně je tomu v případech, kdy zavinění určitého subjektu je velmi obtížné nebo prakticky nemožné zjistit a prokázat.⁵⁴

Porušení autorského práva může založit více druhů soukromoprávní i veřejnoprávní odpovědnosti. Každý z těchto druhů odpovědnosti, a to i pokud budeme uvažovat v rámci buď pouze soukromoprávní nebo pouze veřejnoprávní odpovědnosti, má jiné předpoklady a jiné následky. Naopak zaměříme-li se na porovnání subsystémů vyššího řádu, můžeme shrnout, že jedna ze zásadních distinkcí mezi soukromoprávní a veřejnoprávní odpovědností spočívá v rozdílném účelu každé z nich. Soukromoprávní odpovědnost plní ve společnosti funkci preventivně výchovnou, reparační a satisfakční, zatímco veřejnoprávní odpovědnost k těmto dříve zmíněným přidává ještě naplňování svého specifického účelu – funkce represivní.

3.4 SOUKROMOPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST

Právní odpovědnost za neoprávněné zásahy do výlučného práva autora k jeho dílu je upravena ve dvou kodexech soukromého práva – v autorském zákoně a v obecném soukromoprávním předpise – občanském zákoníku.

Jedním skutkem (soukromoprávním deliktem) lze způsobit jak ohrožení nebo porušení práva autorského, tak i zavinit škodu, stejně jako i může vzniknout bezdůvodné obohacení.⁵⁵

3.4.1 ODPOVĚDNOST PODLE AUTORSKÉHO ZÁKONA

Autorské právo v objektivním smyslu je tvořeno souhrnem soukromoprávních norem, upravujících absolutní (zákonnou) ochranu děl (jako statků nehmotné povahy), která jsou výsledky duševní tvůrčí činnosti fyzických osob⁵⁶.

Autorský zákon poskytuje autorovi ochranu prostřednictvím zvláštních práv, vypočtených v § 40, a to ve dvou odlišných situacích: jednak v případě, kdy autorovu právu hrozí neoprávněný zásah, a jednak v případě, že do autorského práva této osoby již bylo neoprávněně zasahováno. V případě hrozícího zásahu, včetně hrozícího opakování, je na místě žalobní nárok zápůrčí neboli zdržovací (negatorní), jehož účelem je domoci se nečinnosti neoprávněně zasahující

⁵⁴ BREJCHA, Aleš. *Odpovědnost v soukromém a veřejném právu*. 1. vydání Codex Bohemia, 2000. ISBN 80-85963-92-2.

⁵⁵ TELEČEK, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1997. ISBN 80-7179-106-7.

⁵⁶ TELEČEK, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1997. ISBN 80-7179-106-7.

osoby (rušitele práva).⁵⁷ Druhý žalobní nárok – nárok odstraňovací neboli restituční - má své místo v případě, kdy k neoprávněnému zásahu do autorského práva konkrétního autora již došlo, a jeho účelem je odstranit důsledky, které neoprávněný zásah přivodil, a tak obnovit právní stav, který zde byl před ním. Třetím možným žalobním nárokem, který autorský zákon poskytuje, je nárok na přiměřené zadostiučinění – satisfakci, který se uplatní v situaci, kdy autorovi vznikne zásahem do jeho práva nemajetková újma. V případě neoprávněného sdílení chráněných autorských děl, bez jejich pozměňování, nebude tento žalobní nárok příliš praktický a mnohem spíše budou mít autoři důvod žalovat na náhradu újmy majetkové čili škody podle obecného občanskoprávního předpisu (viz dále).

Vzhledem k zaměření této práce se budu zabývat pouze těmi odpovědnostními nároky ze skupiny nároků, které dotčenému autorovi poskytuje autorský zákon, které přicházejí v úvahu v situaci, kdy jsou prostřednictvím některé peer-to-peer sítě neoprávněně šířena nehmotná chráněná autorská díla v digitální podobě. V této souvislosti ovšem hraje roli demonstrativní charakter výčtu, obsaženého v § 40 odst. 1 - autor má možnost žádat, aby soud uložil rušiteli jeho práv i jiné než v zákoně popsané jednání, pokud to jeho konkrétnímu případu vyhovuje lépe.

Prvním odpovědnostním nárokem, který autorovi na základě autorského zákona vzniká v případě neoprávněného zásahu či hrozby neoprávněného zásahu do jeho autorského práva, je právo domáhat se *určení svého autorství* (§ 40 odst. 1 a), což v procesním smyslu znamená zakotvení možnosti podat žalobu na určení autorství. Toto ustanovení je ve vztahu k § 80 c) občanského soudního řádu⁵⁸ ustanovením speciálním, neboť v tomto případě není nutno prokazovat existenci oprávněného právního zájmu⁵⁹.

V dalším bodě zakládá autorský zákon autorovi zdržovací nárok – autor je oprávněn požadovat *zákaz ohrožení svého práva, včetně hrozícího opakování, nebo neoprávněného zásahu do svého práva* (§ 40 odst. 1 písm. b). Z příkladného výčtu možných skutkových podstat, kterým by bylo možno bránit prostřednictvím tohoto procesního institutu, by se naší situace týkalo zde výslovně uváděné neoprávněné sdělování díla veřejnosti. Zdržovací návrh je možno úspěšně požadovat, pokud zásah do práva trvá nebo reálně hrozí; pokud takové trvání či hrozba

⁵⁷ TELEČEK, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1997. ISBN 80-7179-106-7.

⁵⁸ Žalobou (návrhem na zahájení řízení) lze uplatnit, aby bylo rozhodnuto zejména o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je-li na tom naléhavý právní zájem. (§ 80 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád)

⁵⁹ CHALOUPEKOVÁ, Helena; SVOBODOVÁ, Hana; HOLÝ, Petr. *Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) a předpisy související: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004. ISBN 80-7179-840-1.

neexistují, tj. i tehdy, pokud k zásahu sice došlo, avšak již netrvá a ani nehrozí jeho opakování, není pro uplatnění zdržovacího nároku místa. V takovém případě je možno se úspěšně domáhat – případ od případu – odstranění případných následků, nároků satisfakčních, náhrady škody a nároku na vydání bezdůvodného obohacení.⁶⁰

Na základě požadavků mezinárodní dohody TRIPS⁶¹ bylo mezi nároky z odpovědnosti za zásah do autorského práva zařazeno právo autora *domáhat se sdělení údajů o původu neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla, o způsobu a rozsahu jejího užití a o totožnosti osob, které se neoprávněně zhotovení, popř. neoprávněného rozšiřování účastní* (§ 40 odst. 1 c). Vzhledem k tomu, že při sdílení chráněných děl pomocí peer-to-peer sítí nedochází, jak jsme ukázali výše, k neoprávněnému zhotovování rozmnoženin, neboť stahující uživatel je podle autorského zákona oprávněn k volnému užití díla pro svou osobní potřebu, a vzhledem k tomu, že rozšiřováním se podle § 14 autorského zákona rozumí zpřístupňování díla v hmotné podobě, k čemuž v peer-to-peer sítích samozřejmě nedochází, zdá se, že tento nárok nebude možné v námi sledovaném případě neoprávněného užití díla uplatnit. Profesor Kříž však uvádí, že jeho rozšíření na sdělování díla veřejnosti lze očekávat v rámci připravované novely autorského zákona, která by měla přinést harmonizaci české právní úpravy mimo jiné se Směrnicí 2004/48/ES o dodržování (vymáhání) práv duševního vlastnictví.⁶² Znění novely autorského zákona tak, jak byla schválena 8. února 2006 Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR (tohoto bodu se netýkal žádný z pozměňovacích návrhů Senátu) skutečně oprávnění autora žádat sdělení údajů podstatným způsobem rozšiřuje: *autor se dle návrhu novely autorského zákona může domáhat sdělení údajů o způsobu a rozsahu neoprávněného užití, o původu neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla, o způsobu a rozsahu jejího neoprávněného užití, o její ceně, o ceně služby, která s neoprávněným užitím díla souvisí, a o osobách, které se neoprávněného užití díla účastní, včetně osob, kterým byly předmětné rozmnoženiny či napodobeniny díla určeny za účelem jejich poskytnutí třetí osobě; práva na informace podle tohoto ustanovení se autor může domáhat vůči osobě, která do jeho práva neoprávněně zasáhla nebo je neoprávněně ohrozila, a dále zejména vůči osobě, která má nebo měla v držení neoprávněně zhotovenou rozmnoženinu či napodobeninu díla za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, využívá nebo využívala za účelem*

⁶⁰ KŘÍŽ, Jan; HOLCOVÁ, Irena; KORDAČ, Jan; KŘEŠŤANOVÁ, Veronika. *Autorský zákon: komentář a předpisy související*. 2. vydání. Linde, 2005. ISBN 80-7201-546-X.

⁶¹ Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví, sjednaná v rámci Dohody o zřízení Světové obchodní organizace dne 15. dubna 1994 v Marrakéš, Česká republika je jejím signatářem od roku 1995.

⁶² KŘÍŽ, Jan; HOLCOVÁ, Irena; KORDAČ, Jan; KŘEŠŤANOVÁ, Veronika. *Autorský zákon: komentář a předpisy související*. 2. vydání. Linde, 2005. ISBN 80-7201-546-X.

přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu službu, která neoprávněně zasahuje nebo zasahovala do práva autora nebo je neoprávněně ohrožuje nebo ohrožovala, poskytuje nebo poskytovala za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu službu užívanou při činnostech, které neoprávněně zasahují do práva autora nebo je neoprávněně ohrožují, anebo byla označena osobou uvedenou v bodě 1, 2 nebo 3 jako osoba, která se účastní pořízení, výroby nebo distribuce rozmnoženiny či napodobeniny díla anebo poskytování služeb, které neoprávněně zasahují do práva autora nebo je neoprávněně ohrožují.

Pojem neoprávněné užití díla, kterého navrhovaný text novely používá, totiž zahrnuje všechna v úvahu přicházející dílní práva dílo užit, tak jak je vyjmenovává § 12 odst. 4 autorského zákona, tedy včetně neoprávněného sdělování díla veřejnosti. Navrhovaná novela je dále v souvislosti s naším předmětem zkoumání velice významná tím, že výslovně zakotvuje, které další osoby, odlišné od osob, které do autorského práva přímo neoprávněně zasahují, jsou povinny sdělit autorovi informace podle tohoto ustanovení. Domnívám se, že pod pojmem „osoba, která poskytuje nebo poskytovala za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu službu užívanou při činnostech, které neoprávněně zasahují do práva autora nebo je neoprávněně ohrožují“ je možné rozumět jak provozovatele peer-to-peer sítě, jestliže v konkrétním případě existuje, a dále pak i poskytovatele připojení k Internetu.

Postup s využitím ustanovení odstavce 1 písm. c) má dotčené osobě umožnit získání důkazu pro uplatnění dalších nároků; zejména praktické to bude v případech, kdy dotčené osobě chybí nejen důkaz, ale i dostatek informací pro určité tvrzení⁶³, což bude při jednání v síti Internet pravidlem. Proto se může toto ustanovení, pokud bude schváleno v podobě citované výše, stát velice cenným pomocníkem autorů, jejichž práva byla jednáním uživatelů peer-to-peer sítí dotčena, který jim dosud chyběl.

V pořadí čtvrtý nárok, který je nárokem na *odstranění následků zásahu do práva* (§ 40 odst. 1 d), je pojmově vyloučen u ohrožení autorského práva. Má reparační funkci, podmínkou jeho uplatnění je, aby následky porušení trvaly, i když porušování jako takové již trvat nemusí.⁶⁴

Zákon příkladmo uvádí dva možné způsoby tohoto odstranění: stažení neoprávněně zhotovené rozmnoženiny z obchodování nebo jiného užití a zničením této neoprávněně zhotovené rozmnoženiny. Zničením neoprávněně zhotovení rozmnoženiny by se v našem případě

⁶³ KRÍŽ, Jan; HOLCOVÁ, Irena; KORDAČ, Jan; KŘEŠŤANOVÁ, Veronika. *Autorský zákon: komentář a předpisy související*. 2. vydání. Linde, 2005. ISBN 80-7201-546-X.

⁶⁴ KRÍŽ, Jan; HOLCOVÁ, Irena; KORDAČ, Jan; KŘEŠŤANOVÁ, Veronika. *Autorský zákon: komentář a předpisy související*. 2. vydání. Linde, 2005. ISBN 80-7201-546-X.

rozumělo její vymazání z pevného disku počítače, ovšem vzhledem ke způsobu fungování peer-to-peer sítí a počtu jejich uživatelů by byl takto formulovaný požadavek autora neoprávněně získaného díla velmi neefektivní a těžko si lze jeho uplatnění a výkon představit v praxi.⁶⁵

Právy, kterých by autoři děl sdílených v peer-to-peer sítích asi nevyužili, jsou právo domáhat se poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu (§ 40 odst. 1 e) formou omluvy nebo zadostiučiněním v penězích a zvláštní právo autora, jehož návrhu bylo vyhověno, uveřejnit rozsudek na náklady účastníka, který ve sporu neuspěl (§ 40 odst. 2).

Připravovaná novela autorského zákona⁶⁵ se ukazuje v souvislosti s právní odpovědností za neoprávněné užití díla prostřednictvím peer-to-peer sítě jako průlomová – zavádí totiž jako reakci na nové způsoby zásahů do autorských práv, které umožňuje zejména prostředím Internetu, nové oprávnění autora, v českém právu se dosud nevyskytující. Autor, do jehož práva bylo neoprávněně zasazeno či mu takovýto zásah hrozí, by se mohl po schválení této novely domáhat zákazu poskytování služby, kterou využívají třetí osoby k porušování nebo ohrožování jeho práv (navrhovaný § 40 odst. 1 f). Podle důvodové zprávy se autor bude moci na základě tohoto ustanovení domáhat např. toho, aby service provider (poskytovatel volného prostoru na Internetu) odstranil nebo zamezil přístup veřejnosti k určitým internetovým stránkám, které porušují nebo ohrožují právo autora k jeho dílu. Provozovatel peer-to-peer sítě, alespoň typu s centrálním vyhledáváním, ovšem určitě této definici taktéž vyhoví. Ustanovení je transpozicí Směrnice 2001/29/ES o harmonizaci některých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti (tzv. Informační směrnice) a Směrnice 2004/48/ES o dodržování (vymáhání) práv duševního vlastnictví.⁶⁶

Jak je zřejmé, téměř všechna zvláštní práva, poskytovaná autorovi přímo autorským zákonem jsou tedy právy na nepeněžitě plnění. Jedinou výjimkou je nárok na přiměřené zadostiučinění v penězích (§ 40 odst. 1 písm. e) bod 2).

Odpovědnost podle prvních dvou odstavců § 40 autorského zákona je odpovědností objektivní, což znamená, že mezi jejími předpoklady se nevyskytuje zavinění. Plně postačuje, aby nastala právem kvalifikovaná událost (kterou je neoprávněný zásah nebo hrozba neoprávněného zásahu do autorských práv), a autor má právo uplatnit některá nebo všechna opatření uvedená

⁶⁵ K nalezení jako sněmovní tisk číslo 1111.

⁶⁶ Důvodová zpráva vládního návrhu na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění zákona č. 81/2005 Sb., a některé další zákony, předloženého vládou Poslanecké sněmovně 7.9.2005.

v § 40 odst. 1 a 2.⁶⁷ Forma zavinění tedy nebude pro právní posouzení v žádném směru důležitá a soud se jí vůbec nebude zabývat. Můžeme ovšem říci, že si jen těžko lze představit, že by uživatel „nabízející“ díla, které má k dispozici, ostatním uživatelům k rozmnožování, nejednal úmyslně.

Neoprávněné zásahy do práva autorského se v praxi často označují jako pirátství. Uvádí se, že původ tohoto označení lze hledat v 50. letech a na počátku let 60., kdy docházelo k provozování rozhlasového vysílání z lodí zakotvených mimo teritoriální vody jednotlivých států. Tím se provozovatel vysílání vyhýbal placení autorských odměn za užití hudebních děl jejich vysíláním rozhlasem. Přestože jejich činnost v polovině 70. let prakticky ustala, zůstalo po ní zmíněné označení „pirátství“, které se dodnes používá v širším významu neoprávněných zásahů na poli práva autorského, zejména v souvislosti s obchodem.⁶⁸ Neoprávněné sdělování chráněných děl veřejnosti prostřednictvím peer-to-peer sítí je spolu s jinými způsoby neoprávněného šíření děl pomocí Internetu zařazováno do kategorie internetové pirátství.

3.4.1.1 SUBJEKTY ODPOVĚDNOSTI

Subjektem z odpovědnostního právního vztahu oprávněným je v první řadě autor, neboli ta fyzická osoba, která dílo vytvořila (§ 5 odst. 1). Nemusí tomu tak ale zdaleka být vždy: situace se změní, udělí-li autor někomu výhradní oprávnění k výkonu práva dílo užít (výhradní licenci), nebo tehdy, je-li někomu toto oprávnění nebo výkon majetkových práv k dílu svěřen ze zákona. V takovém případě má totiž dle § 41 právo se domáhat nároků podle § 40 odst. 1 písm. b) až d) a odst. 2 a 3 pouze tato osoba. Autorovi za těchto okolností zůstává zachován pouze nárok na určení jeho autorství (§ 40 odst. 1 písm. a), na přiměřené zadostiučinění (§ 40 odst. 1 písm. e) a právo žádat uveřejnění rozsudku podle § 40 odst. 2, tedy nároky jaksí těsněji spojené s jeho osobností. Oproti tomu nároky, směřující spíše do oblasti materiální (nejenom náhrada škody či bezdůvodného obohacení, ale i řešení neoprávněného nakládání s dílem jinou osobou, která takto získává prospěch, který po právu náleží autorovi resp. nabyvateli výhradní licence) přechází za podmínek uvedených výše na osobu od autora odlišnou.

Pokud jde o druhou stranu odpovědnostního vztahu, autorský zákon nikde nespécifikuje, vůči komu může autor (nebo jiná oprávněná osoba) svá práva dle § 40 odst. 1 a 2 uplatnit.

⁶⁷ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

⁶⁸ TELEČEK, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1997. ISBN 80-7179-106-7.

Bezesporu je může uplatnit proti kterékoliv osobě, která do jeho práv přímo neoprávněně zasáhla nebo jejíž přímý zásah v důsledku jejího konání či opomenutí hrozí.

Mnohem složitější je ale odpověď na otázku, která se v souvislosti s porušováním autorského práva provozem peer-to-peer sítě nabízí: může autor tato zvláštní práva dle autorského zákoníku uplatnit i vůči osobě, která autorský zákon neporušila, ale je oprávněna a schopna odstranit následky neoprávněného zásahu jiné osoby?⁶⁹ Při současném právním stavu bude odpověď patrně záporná, tito „prostředníci“ – poskytovatelé služeb, kterých jiné osoby využívají k porušování autorských práv v rámci komunikační sítě⁷⁰ – sami autorské právo neporušují, a tudíž za to nemohou nést odpovědnost. Zdá se však, že řešení této situace, ve které ten, kdo může nejlépe zasáhnout, nemá povinnost tak učinit, přinese harmonizace české právní úpravy s evropským právem. Jak je zřejmé z textu bodu 59 uvozovací části Informační směrnice, evropský zákonodárce si uvědomuje, že dosavadní úprava autorského práva z doby „před Internetem“ nechrání za nových technologických a hospodářských okolností práva autorů dostatečně: *Pro činnost porušující právo mohou být zejména v digitálním prostředí v rostoucí míře třetími stranami využívány služby zprostředkovatelů. V mnoha případech mají takoví zprostředkovatelé nejlepší možnost ukončit takovou činnost porušující právo. Aniž jsou dotčeny jakékoliv jiné dostupné sankce a ochranná opatření, nositelé práv by z toho důvodu měli mít možnost žádat o soudní zákaz činnosti zprostředkovatele, který prostřednictvím své sítě umožňuje třetí straně porušení práva týkající se chráněného díla nebo jiného předmětu ochrany.*⁷¹ Odrazem povinnosti členských států, zakotvené v článku 8 odst. 3 Informační směrnice, je právě výše citované navrhované znění nového písmene f) § 40 odst. 1 českého autorského zákona.

3.4.2 ODPOVĚDNOST PODLE OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

Autorský zákon ve svém § 40 odst. 3 výslovně stanoví zásadu (která by se uplatnila i bez tohoto výslovného zákonného odkazu), že soukromoprávní odpovědnost za škodu a bezdůvodné obohacení, které vzniknou neoprávněným zásahem do autorského práva, jsou upraveny v občanském zákoníku. Toto ustanovení je víceméně nadbytečné, žalobní nárok na

⁶⁹ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

⁷⁰ KŘÍŽ, Jan; HOLCOVÁ, Irena; KORDAČ, Jan; KŘEŠŤANOVÁ, Veronika. *Autorský zákon: komentář a předpisy související*. 2. vydání. Linde, 2005. ISBN 80-7201-546-X.

⁷¹ Směrnice 2001/29/ES o harmonizaci některých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti (tzv. Informační směrnice).

náhradu škody způsobené ohrožením nebo porušením práva autorského ani není nárokem vyplývajícím z autorského zákona⁷², nýbrž z občanského zákoníku.

3.4.2.1. ODPOVĚDNOST ZA ŠKODU

Obecná odpovědnost za škodu podle § 420 občanského zákoníku je odpovědností subjektivní neboli odpovědností za zavinění. To znamená, že její předpoklady jsou čtyři: 1. porušení právní povinnosti, 2. vznik škody, 3. příčinná souvislost mezi dvěma předchozími jevy, a 4. zavinění. Že jsou skutečně dány první tři skutečnosti tohoto výčtu je vždy povinen prokázat poškozený (tzn. autor nebo jiná oprávněná osoba). Poslední položku – zavinění – není povinen prokazovat nikdo, protože odpovědnost podle občanského zákoníku je založena na tzv. presumovaném zavinění. Jsou-li tedy dány první tři předpoklady, zavinění škůdce se předpokládá, ten má ovšem možnost se odpovědnosti zprostit, jestliže prokáže, že škodu nezavinil (§ 420 odst. 3). Tento procesní úkon se nazývá exkulpace.

PORUŠENÍ PRÁVNÍ POVINNOSTI

Právní povinnost, jejíž porušení má při splnění dalších tří podmínek za následek vznik odpovědnosti za škodu, může mít trojí základ: může se jednat o povinnost plynoucí ze smlouvy, o povinnost vyplývající ze zvláštního zákona nebo o obecnou prevenční povinnost dle § 415 občanského zákoníku.

Porušení smluvní povinnosti nebude v námi zkoumaném případě neoprávněného šíření autorského díla v peer-to-peer síti praktické, neboť autor a škůdce typicky nejsou v žádném vzájemném smluvním vztahu.

Další dva případy naopak budou na Internetu dosti běžné. Jednodušší bude dovodit porušení povinnosti založené zvláštním zákonem, v tomto případě zákonem autorským. Poskytnutím chráněných autorských děl ostatním uživatelům určité peer-to-peer sítě osobou, která není autorem díla ani jí nebylo oprávnění k této činnosti autorem uděleno, bude takto jednající osoba porušovat konkrétně jeho § 12 odst. 1.

Obecná prevenční povinnost stanoví, že „Každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí“ (§ 415 občanského zákoníku).

⁷² TELEEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1997. ISBN 80-7179-106-7.

Toto ustanovení nemá pouze preventivně-výchovnou povahu. Soudní praxe i teorie potvrzují, že povinnost vyslovená tímto ustanovením je pro každého z účastníků občanskoprávních vztahů závaznou právní povinností určitým způsobem se chovat. Proto její nedodržení představuje protiprávní jednání.⁷³ To, zda jednající osoba skutečně měla povinnost určitým způsobem jednat, musí soudy vždy posuzovat velmi pečlivě a s přihlédnutím ke všem okolnostem a souvislostem konkrétního případu. Obecně lze konstatovat, že odpovědným podle občanského zákoníku nebude ten, kdo si v občanskoprávním styku počíná podle podmínek konkrétní situace natolik bedlivě (pozorně, ohleduplně), aby při tom nezpůsobil škodu. Proto je každý povinen při svém jednání zachovávat s ohledem na konkrétní podmínky vždy takový stupeň pozornosti, bedlivosti a ohleduplnosti, který je – objektivně posuzováno – způsobilý vždy zabránit vzniku daných škod.⁷⁴ Přestože o tom, jak by český soud o porušení generální prevenční povinnosti provozovatelem peer-to-peer sítě počínat si tak, aby na straně autorů chráněných děl nedocházelo ke škodám, se lze pouze dohadovat, protože judikatura v této oblasti dosud neexistuje, dovolím si na základě argumentu a minore ad maius vyslovit závěr. Vzhledem k tomu, že soudy běžně shledávají porušení právní povinnosti na straně osoby, která např. nezakryje jámu na svém pozemku či nezabrání pádu sněhu ze své střechy na veřejné prostranství, což jsou případy, kdy vznik škody existuje teprve jako možnost, tím spíše by mohl shledat právní odpovědnost osoby, provozující peer-to-peer síť, v níž ke vzniku škody již skutečně dochází a tato osoba si toho musí být vědoma. Stejně tak Jiří Čermák uvádí, že v prostředí Internetu si určitě lze představit přičtení obecné prevenční povinnosti počínat si tak, aby nedocházelo k porušování práv autorů poskytovatelům volného prostoru, poskytovatelům odkazu či poskytovatelům připojení.⁷⁵ Také profesor Kříž vyjadřuje ve svém díle názor, že v případě pokračování v poskytování služby pro neoprávněné užití by mohl připadat do úvahy nárok na náhradu škody proti poskytovatelům služeb (těmi jsou např. poskytovatelé připojení) podle obecného ustanovení § 415 občanského zákoníku.⁷⁶

⁷³ JEHLIČKA, Oldřich, ŠVESTKA, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta a kolektiv. *Občanský zákoník: komentář*. 8. vydání. Praha: C.H.Beck, 2003. ISBN 80-7179-797-9.

⁷⁴ JEHLIČKA, Oldřich, ŠVESTKA, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta a kolektiv. *Občanský zákoník: komentář*. 8. vydání. Praha: C.H.Beck, 2003. ISBN 80-7179-797-9.

⁷⁵ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

⁷⁶ KRÍŽ, Jan; HOLCOVÁ, Irena; KORDAČ, Jan; KŘEŠŤANOVÁ, Veronika. *Autorský zákon: komentář a předpisy související*. 2. vydání. Linde, 2005. ISBN 80-7201-546-X.

ŠKODA

Občanský zákoník v § 442 odst. 1 rozlišuje dva druhy škody, kterou je odpovědný subjekt povineň nahradit: škodu skutečnou a ušlý zisk. Ten vzniká tehdy, nedojde-li u poškozeného v důsledku škodné události k rozmnožení majetkových hodnot, které se s ohledem na pravidelný běh věcí dalo očekávat.⁷⁷ V autorskoprávních sporech půjde ve většině případů právě o náhradu ušlého zisku.⁷⁸

Vyčíslování jeho výše ovšem není v případě neoprávněného zpřístupnění chráněného autorského díla prostřednictvím peer-to-peer sítě nikterak jednoduché. Na straně oprávněného z autorských práv, např. nahrávací společnosti, existuje často snaha určovat ušlý zisk podle toho, kolikrát bylo dané ilegální CD staženo: výpočet spočívá v násobení počtu nelegálně vytvořených kopií cenou legálně dostupného CD např. v obchodě. Tato úvaha je ale vzhledem k výše uvedenému výkladu o tom, co ušlý zisk je, nesprávná. Nelze totiž tvrdit, že když si někdo opatří CD zadarmo nebo jen s minimálními náklady, že by byl ochoten, kdyby tomu tak nebylo, za něj zaplatit mnohonásobně vyšší cenu.⁷⁹

Vládou předložená novela autorského zákona, kterou v současné době znovu projednává po vrácení Senátem Poslanecká sněmovna, tento problém řeší, neboť zakotvuje náhradní způsob vyčíslení výše ušlého zisku: místo skutečně ušlého zisku se autor může domáhat náhrady ušlého zisku ve výši odměny, která by byla obvyklá za získání takové licence v době neoprávněného nakládání s dílem (nový § 40 odst. 4). Navrhovaná úprava je odrazem článku 13 Směrnice 2004/48/ES o dodržování (vymáhání) práv duševního vlastnictví. Konstrukce paušálně určeného ušlého zisku není českému právu neznámá – obsahuje ji např. § 381 obchodního zákoníku⁸⁰.

PŘÍČINNÁ SOUVISLOST

Příčinná souvislost znamená, že je nutné, aby mezi protiprávním úkonem a škodou existoval vztah příčiny a následku. Pojetí příčinné souvislosti v případě neoprávněného zásahu do

⁷⁷ JEHLIČKA, Oldřich, ŠVESTKA, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta a kolektiv. *Občanský zákoník: komentář*. 8. vydání. Praha: C.H.Beck, 2003. ISBN 80-7179-797-9.

⁷⁸ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

⁷⁹ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

⁸⁰ Místo skutečně ušlého zisku může poškozená strana požadovat náhradu zisku dosahovaného zpravidla v poctivém obchodním styku za podmínek obdobných podmínkám porušené smlouvy v okruhu podnikání, v němž podniká (§ 381 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník).

autorského práva jednáním, kterým se tato práce zabývá, není oproti ostatním případům v rámci soukromého práva v žádném smyslu specifické.

ZAVINĚNÍ

Česká právní teorie rozlišuje dvě formy zavinění – úmysl a nedbalost. V našem případě postačuje existence alespoň nejslabšího stupně nedbalosti – nedbalosti nevědomé, která znamená, že škůdce škodu způsobit nechtěl, nevěděl o tom, že ji svým jednáním může způsobit, ovšem vědět o tom mohl a měl. Pravidlem bude ovšem u uživatele peer-to-peer sítě, neoprávněně šířícího chráněné autorské dílo, úmyslné jednání, nejspíše ve formě nepřímého, eventuálního úmyslu – uživatel sítě věděl, že svým jednáním může porušení nebo ohrožení chráněného zájmu způsobit, a pro případ, že se tak stane, s tím byl srozuměn. Závěr tedy je, že u škůdce, kterým je uživatel peer-to-peer sítě, nepřichází možnost vyvinění v úvahu.

3.4.2.1.1 OTÁZKA ODPOVĚDNOSTI OBJEKTIVNÍ

Občanský zákoník zná vedle obecné subjektivní odpovědnosti za škodu v případech v zákoně konkrétně stanovených také odpovědnost bez ohledu na zavinění – tzv. objektivní odpovědnost. K jejímu vzniku postačuje existence tří předpokladů – 1. porušení právní povinnosti, 2. vzniku škody a 3. příčinné souvislosti mezi nimi; zavinění není třeba.

Obecný typ objektivní odpovědnosti (žádný z případů zvláštní objektivní odpovědnosti totiž není možno v souvislosti s námi sledovaným jednáním v síti Internet použít) je upraven v § 420a občanského zákoníku, podle jehož odstavce 1 *Každý odpovídá za škodu, kterou způsobí jinému provozní činností.* Provozní činnost definuje odstavec 2 výčtem, z něhož v souvislosti s Internetem připadá v úvahu pouze první část písmena a): *Škoda je způsobena provozní činností, je-li způsobena činností, která má provozní povahu.* To se podle Jiřího Čermáka může týkat hlavně těch subjektů, které podnikají na poli poskytování internetových služeb, tedy poskytovatelů připojení a hlavně poskytovatelů volného prostoru.⁸¹

Prostá objektivní odpovědnost se na rozdíl od absolutně objektivní odpovědnosti vyznačuje existencí tzv. liberačních důvodů. Znamená to, že zákon stanoví určité skutečnosti, které pokud je žalovaný schopen prokázat, nemůže být shledán odpovědným. V případě obecné objektivní

⁸¹ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

odpovědnosti podle § 420a jsou tyto liberační důvody dva: žalovaný se zproští odpovědnosti, prokáže-li, že škoda byla způsobena neodvratitelnou událostí nemající původ v provozu, anebo vlastním jednáním poškozeného. Jejich využití si v oblasti Internetu nelze příliš dobře představit, což znamená, že možnosti obrany internetových poskytovatelů v situaci, kdy by byla shledána jejich objektivní odpovědnost, jsou velmi malé nebo téměř žádné.⁸²

3.4.2.1.2 NEPŘÍMÁ ODPOVĚDNOST

Zohledníme-li při našich úvahách o odpovědnosti za škodu architekturu peer-to-peer sítě – virtuálního tržiště, kde se setkává nabídka a poptávka uživatelů, jejichž počet se může pohybovat v řádech milionů, po dílech, která mohou být a často i jsou autorsky chráněná – nabízí se otázka, jestli v tomto případě nemohou nést odpovědnost i jiné osoby. Vedle každého uživatele, jehož odpovědnost za škodu způsobenou neoprávněným šířením chráněných autorských děl je nepochybná, by se nám mohlo zdát spravedlivé, aby za toto jednání odpovídal i provozovatel peer-to-peer sítě, nebo dokonce tvůrci – programátoři protokolu, který síť používá.

Zkratkou nepřímá právní odpovědnost, použitou v nadpise, máme na mysli situaci, kdy subjekt A (uživatel sítě) svým jednáním přímo poruší autorský zákon (čímž mu, jak je uvedeno výše a bude uvedeno dále, vzniká několik typů právní odpovědnosti), ovšem vedle něj je zde přítomen subjekt B (např. provozovatel sítě, v níž k porušení zákona došlo), který k tomuto porušení v podstatné míře přispěl. Je možné dovodit jeho nepřímou právní odpovědnost za jednání subjektu A, takže bude spolu s ním spoluodpovědný?

Na rozdíl od českého trestního práva, které analogickou situaci považuje za účastenství⁸³ na trestném činu, české soukromé právo institut spoluodpovědnosti nezná.⁸⁴ Mohlo by se zdát, že jej upravuje § 438 občanského zákoníku, nazvaný Společná odpovědnost, ale není tomu tak, tato právní úprava se týká pouze způsobu náhrady škody, pokud byla způsobena společným jednáním více škůdců. Musíme tedy uzavřít, že není možné založit spoluodpovědnost subjektu B, který přímo zvláštní zákonnou povinnost neporušil, za toto jednání, protože v soukromém právu neexistuje analogie § 10 trestního zákona, který pojednává o účastenství.

⁸² ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

⁸³ Viz § 10 zákona č. 140/1961, trestní zákon.

⁸⁴ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

Neodpovědný ovšem tento subjekt také nezůstane, i když základ jeho odpovědnosti bude jiný než u subjektu A. Odpovědnost tohoto druhého subjektu, který jsme si označili jako subjekt B (např. provozovatele sítě) může být totiž založena porušením obecné povinnosti nepůsobit nikomu škodu (viz výše). V soukromém právu je tudíž primární škůdce (subjekt A) odpovědný za porušení konkrétní zvláštní zákonné povinnosti (porušení autorského práva), kdežto „sekundární“ škůdce (subjekt B) může být většinou odpovědný pouze podle § 420 občanského zákona za porušení obecné povinnosti stanovené v § 415 občanského zákona.⁸⁵ Jiří Čermák se domnívá, že tuto odpovědnost lze bezesporu za určitých podmínek dovést u provozovatelů peer-to-peer sítí s centrálním vyhledáváním (např. Napster). U provozovatelů peer-to-peer sítí s decentralizovaným vyhledáváním je tato odpovědnost sporná. U samotných tvůrců protokolu pak v podstatě vyloučená⁸⁶.

Takovéto pojetí odpovědnosti je v podstatě společné všem kontinentálním evropským právním systémům.⁸⁷ Naopak v angloamerickém právním řádu existuje sekundární odpovědnost v pravém slova smyslu, a to ve dvou formách: jako spoluodpovědnost (*contributory liability*) a jako zástupná odpovědnost (*vicarious liability*) (viz část 4.1.3). Důsledky obou těchto teoretických systémů jsou si ale velmi podobné.⁸⁸

Termín zástupná odpovědnost znamená odpovědnost jedné osoby za jednání osoby jiné. Tato konstrukce není českému soukromému právu neznámá, občanský zákoník ji obsahuje např. v § 420 odst. 2: *Škoda je způsobena právnickou osobou, anebo fyzickou osobou, když byla způsobena při jejich činnosti těmi, které k této činnosti použili. Tyto osoby samy za škodu takto způsobenou podle tohoto zákona neodpovídají; jejich odpovědnost podle pracovněprávních předpisů není dotčena.* Zástupná odpovědnost ovšem může být uplatněna jedině v případech, kdy je přímo stanovena zákonem, analogicky rozšiřovat případy, na které by mohla být použita není možné. Vzhledem k tomu, že žádná zvláštní právní norma, která by ji zakládala v souvislosti s autorským právem, neexistuje⁸⁹, tento typ nepřímé odpovědnosti se při řešení odpovědnosti různých subjektů za neoprávněné zásahy do autorského práva prostřednictvím internetových výměnných sítí neuplatní.

⁸⁵ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

⁸⁶ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

⁸⁷ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

⁸⁸ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

⁸⁹ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

3.4.2.2 BEZDŮVODNÉ OBOHACENÍ

Bezdůvodné obohacení upravuje občanský zákoník v § 451 až 459. Jedná se o jednoduše formulovanou zásadu soukromého práva, že se nikdo nemá bezdůvodně obohacovat na úkor jiného. Pokud k bezdůvodnému obohacení dojde, je bezdůvodně obohacený povinen obohacení vydat tomu, na jehož úkor se obohatil. Tato povinnost není vázána na zavinění na straně obohaceného, odpovědnost za vznik bezdůvodného obohacení je tedy odpovědností objektivní. Při posuzování, zda ke vzniku závazku vydat bezdůvodné obohacení může v praxi při užívání peer-to-peer sítí dojít, musíme nejdříve odpovědět na první dílčí otázku: dochází skutečně v námi zkoumané situaci – tedy alespoň v některém aspektu užívání peer-to-peer sítí – ke vzniku majetkového prospěchu na straně uživatele? Komentář k občanskému zákoníku uvádí, že o obohacení (čili vznik majetkového prospěchu) se jedná rovněž tehdy, pokud se majetek obohaceného nezmenšil, ač se zmenšit měl⁹⁰. To nasvědčuje závěru, že odpověď bude moci být zcela určitě kladná u uživatele, který chráněná autorská díla pomocí peer-to-peer sítě zdarma stahuje. V jeho případě by totiž, kdyby si hudební album nestáhl zdarma, musel vynaložit na jeho nabytí běžným způsobem čili úplatně určitou peněžní částku. Protože ji však vynaložit nemusel, vznikl mu majetkový prospěch ve výši této nevynaložené částky. Jak tomu bude u jeho protějšku, který autorská díla ostatním uživatelům sítě ke kopírování poskytuje? U něj při tomto jednání, pokud jej budeme vnímat izolovaně, patrně vznik žádného majetkového prospěchu neobjevíme. K jinému závěru ale můžeme dojít, pokud si uvědomíme, že oddělené posuzování poskytování a stahování děl v peer-to-peer síti je sice pro hodnocení tohoto jednání z hlediska práva správné a nezbytné, toto dělení je však do jisté míry umělé a realitu dění v peer-to-peer sítích přesně neodráží. Žádná výměnná síť by totiž nemohla existovat, pokud by všichni její uživatelé měli zájem díla získávat, ale žádný z nich by je ke stažení nenabízel. Mimo jiné tento fakt, který si každý uživatel sítě uvědomuje, dává vzniknout určité solidaritě mezi uživateli, někdy dokonce vzniká, jako tomu bylo v případě Napsteru, přímo komunita uživatelů jedné sítě. Ale i pro případ, kdyby tomu tak nebylo, má v sobě většina sítí zabudované mechanismy, které podporují její životaschopnost – tedy schopnost nabízet svým uživatelům co nejvíce možných obsahů. Tyto mechanismy spočívají například v tom, že stahování je umožněno pouze těm uživatelům, kteří zároveň díla poskytují, nebo mají ti, kdo něco nabízí, prioritní postavení a mohou tedy stahovat s větší rychlostí a podobně. Zcela

⁹⁰ JEHLIČKA, Oldřich, ŠVESTKA, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta a kolektiv. *Občanský zákoník: komentář*. 8. vydání. Praha: C.H.Beck, 2003. ISBN 80-7179-797-9.

splývat pak budou tato dvě jednání v síti BitTorrent, kde dochází zjednodušeně řečeno k rozdělení každého souboru na spoustu malých kousků, přičemž každý počítač, který požadovaný soubor stahuje, zároveň vysílá již stažené kousky tohoto souboru ostatním počítačům, které mají o tentýž soubor také zájem. Domnívám se tedy, že vzhledem k výše uvedenému by byl možný i takový názor, že na straně uživatele díla prostřednictvím sítě poskytujícího vzniká majetkový prospěch, který spočívá v tom, že mu síť umožní autorská díla z ní také získávat.

Občanský zákoník rozlišuje pět speciálních skutkových podstat bezdůvodného obohacení. Podle § 451 odst. 2 se jedná o majetkový prospěch získaný plněním buď (i.) bez právního důvodu, (ii.) z neplatného právního důvodu, (iii.) z právního důvodu, který odpadl či (iv.) majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů. Pátou speciální skutkovou podstatu, která však v našem případě nebude přicházet v úvahu, obsahuje § 454 občanského zákoníku. Plnění může spočívat mj. v tom, že bylo něco dáno (věci, práva).⁹¹ V našem případě půjde právě o poskytnutí práva, a to práva užít chráněné autorské dílo. Pro vznik bezdůvodného obohacení je však nutné, aby toto plnění (a tím také jím získaný majetkový prospěch na straně obohaceného) bylo neoprávněné. Tato neoprávněnost neboli bezdůvodnost je druhým kritériem pro posouzení, zda se v konkrétním případě jedná o bezdůvodného obohacení.

Aleš Brejcha vykládá pojem bezdůvodně jako bez opory v objektivním právu. Přitom získáním majetkové hodnoty bez opory v objektivním právu je třeba rozumět obohacení, které je v rozporu s právní normou nebo které odporuje ujednání, jež je součástí obligačního právního vztahu.⁹² Stejný názor vyjadřuje profesor Telec ve svém komentáři k autorskému zákonu: „Jestliže někdo libovolným způsobem užije cizího díla bez některého z právních důvodů stanovených zákonem, může tím být naplněna skutková podstata soukromoprávního deliktu bezdůvodného obohacení (condictio) podle § 451 a násl. občanského zákoníku. (Jednalo by se o condictio indebiti.) „Plněním“ bez právního důvodu je např. šíření díla ... , aniž by se tak stalo na základě autorova svolení uděleného smlouvou, anebo aniž byl k tomu dán jiný právní důvod stanovený zákonem.“⁹³ Tento zákonný důvod ovšem v případě stahování chráněného autorského díla pro osobní potřebu stahujícího uživatele bezesporu existuje – je jím § 30 odst. 1 a 2 autorského zákona, umožňující tzv. volné užití díla. Z toho tedy vyplývá, že u uživatele,

⁹¹ JEHLIČKA, Oldřich, ŠVESTKA, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta a kolektiv. *Občanský zákoník: komentář*. 8. vydání. Praha: C.H.Beck, 2003. ISBN 80-7179-797-9.

⁹² BREJCHA, Aleš. *Odovědnost v soukromém a veřejném právu*. 1. vydání Codex Bohemia, 2000. ISBN 80-85963-92-2.

⁹³ TELEC, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1997. ISBN 80-7179-106-7.

stahujícího chráněná autorská díla pomocí Internetu a peer-to-peer sítí, nebude splněno druhé kritérium pro to, aby bylo možno na jeho straně konstatovat vznik bezdůvodného obohacení – nebude naplněna „bezdůvodnost“ jeho majetkového prospěchu.

Uživatel, který v našem teoretickém modelu jednání v peer-to-peer síti naopak bez souhlasu autora poskytuje chráněná autorská díla k dispozici ostatním uživatelům sítě, a jedná tak v rozporu s právní normou autorského zákona, toto druhé kritérium vzniku bezdůvodného obohacení splňuje. Jak jsem však uvedla výše, dovést vznik majetkového prospěchu na jeho straně bude problematické, neboť přístup k chráněným dílům poskytuje ostatním účastníkům peer-to-peer sítě zdarma.

Úvahy o tom, zda při sdílení děl v peer-to-peer sítích dochází na straně uživatelů sítí k bezdůvodnému obohacení, které by mělo být vydáno nositelům autorského práva k těmto dílům, komplikují také rozpory mezi jednotlivými vědeckými názory na povahu samotného institutu bezdůvodného obohacení. Autoři komentáře k občanskému zákoníku se totiž domnívají, že povinnost vydat bezdůvodné obohacení není vázána nejen na zavinění na straně obohaceného, ale ani na jeho protiprávní jednání. Podle názoru těchto autorit je bezdůvodné obohacení tzv. kvazideliktem, kdy zákon stanoví povinnost prostě při vzniku určitého reprobovaného stavu, jenž však vůbec nemusel vzniknout v důsledku protiprávního jednání nějaké osoby. Bezdůvodné obohacení pro ně není formou právní odpovědnosti.⁹⁴

Naproti tomu Aleš Brejcha pokládá protiprávní jednání (tj. jednání, které nemá oporu v objektivní právní normě nebo jednání v rozporu s ujednáním, které je součástí právního vztahu obligační povahy) za první ze tří předpokladů bezdůvodného obohacení. K tomu uvádí: „V odborné literatuře se často objevuje názor, že bezdůvodné obohacení je poněkud užším institutem než ostatní odpovědnostní vztahy, a že může de facto vzniknout i bez porušení právní povinnosti a jeho právní úprava nemá sankční, resp. preventivní funkci. Z toho se pak přímo dovozuje, že závazek k vydání bezdůvodného obohacení nevzniká v důsledku protiprávnosti, ale vzniká mimosmluvně při splnění určitých podmínek stanovených v zákoně. Racionální jádro těchto úvah nelze popřít. Je pravdou, že bezdůvodné obohacení je institutem sui generis a je také skutečností, že vlastní protiprávnost jednání je právě v rámci tohoto speciálního institutu zvláštním způsobem právní normou definována. Naproti tomu však nelze přehlížet, že institut bezdůvodného obohacení je jedním z institutů právní odpovědnosti, takže na tomto místě se zastává pojetí o existenci protiprávního jednání jako jedné z esenciálních

⁹⁴ JEHLIČKA, Oldřich, ŠVESTKA, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta a kolektiv. *Občanský zákoník: komentář*. 8. vydání. Praha: C.H.Beck, 2003. ISBN 80-7179-797-9.

podmínek bezdůvodného obohacení. Ačkoliv je totiž mechanismus vzniku bezdůvodného obohacení definován právní normou speciálně, de facto ve všech případech takového jeho vzniku lze shledat, že se jedná o jednání, které je v rozporu s normou (včetně situace, kdy takové jednání nemá oporu v zákoně, takže není přímo reprobováno, ale není také po právu, nebo v závazkovém právním vztahu).⁹⁵

Z tohoto názoru, kde je protiprávní jednání předpokladem a podmínkou bezdůvodného obohacení, jsem v této práci vycházela, neboť se domnívám, že zakládat právní povinnost osoby, jednající tak, jak jí zákon výslovně dovoluje, je nespravedlivé a proto neudržitelné.

Pokud by žalobce v případném občanskoprávním sporu unesl důkazní břemeno a soud by existenci bezdůvodného obohacení na straně uživatele peer-to-peer sítě skutečně dovodil, bylo by postavení žalobce naopak usnadněno v otázce stanovení výše vzniklého bezdůvodného obohacení. Tu totiž arbitrárně stanoví § 40 odst. 3 autorského zákona - výše bezdůvodného obohacení vzniklého na straně toho, kdo neoprávněně nakládal s dílem, aniž by k tomu získal potřebnou licenci, činí dvojnásobek odměny, která by byla za získání takové licence obvyklá v době neoprávněného nakládání s dílem.

3.5 VEŘEJNOPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST

Porušováním autorských práv není zasahováno pouze do soukromých práv jednotlivců, kteří jsou nositeli autorského práva k určitému dílu. Osoby, které neoprávněně zasahují do autorského oprávnění jiných, tímto svým jednáním zároveň narušují rozumné a spravedlivé společenské uspořádání, jednají tedy protispolečensky. Toto přesvědčení je důvodem, proč český zákonodárce považuje jednání, kterým jsou porušována autorská práva, za nedovolené činy, a stát jejich spáchání stíhá a trestá. České objektivní právo, a to jak trestní, tak správní, porušování autorského práva reprobuje a sankcionuje.

3.5.1 TRESTNÍ ODPOVĚDNOST

3.5.1.1 SKUTKOVÁ PODSTATA

Skutkovou podstatu trestného činu porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi obsahuje trestní zákon ve svém § 152. Tohoto trestného činu se

⁹⁵ BREJCHA, Aleš. *Odpovědnost v soukromém a veřejném právu*. 1. vydání Codex Bohemia, 2000. ISBN 80-85963-92-2.

dopustí osoba, která *neoprávněně zasáhne do zákonem chráněných práv k autorskému dílu, uměleckému výkonu, zvukovému či zvukově obrazovému záznamu, rozhlasovému nebo televiznímu vysílání nebo databázi*. V systematicke trestního zákona je tato skutková podstata zařazena do druhé hlavy zvláštní části trestního zákona - mezi trestné činy hospodářské.

Trestný čin porušování autorského práva podle § 152 odst. 1 vyžaduje úmyslnou formu zavinění. Uplatní se zde obecná zásada trestního práva, že k trestnosti činu je třeba úmyslného zavinění, neboť skutková podstata výslovně nestanoví, že by pro její naplnění postačovalo zavinění z nedbalosti⁹⁶. Úmysl se dle komentáře k trestnímu zákonu musí vztahovat i na pachatelovo vědomí, že jde o dílo jako výsledek tvůrčí činnosti autora; není však nutné, aby pachatel znal přesný rozsah práv autora tak, jak jsou vymezena zákonem. Postačí, že pachatel si je alespoň v hrubých rysech vědom toho, že nakládá s dílem, které je chráněno autorským právem. Při posuzování, zda se obviněný dopustil činu úmyslně, je třeba vycházet mimo jeho vlastní výpovědi zejména z rozboru jeho konkrétního jednání s přihlédnutím k motivu (pohnutce) tohoto jednání, jakož i ke všem dalším skutečnostem a okolnostem vyplývajícím z opatřených a provedených důkazů, pokud mají význam pro posouzení subjektivní stránky trestného činu podle § 152 trestního zákona. Je třeba zdůraznit, že zavinění musí zahrnovat skutkové okolnosti odůvodňující protiprávnost, a proto se musí vztahovat i na neoprávněnost zásahu do zákonem chráněných práv k autorskému dílu (např. „bez souhlasu autora“).⁹⁷

Jak je vidět z konstrukce dispozice této trestněprávní normy, jedná se o normu blanketní, která odkazuje na autorský zákon. Blanketní dispozice umožňuje, aby se při každé změně zvláštního zákona nemuselo měnit také ustanovení trestního zákona. Autorská práva, práva související s právem autorským a práva k databázi tak tvoří součást této dispozice.⁹⁸ Z hlediska posuzování subjektivní stránky jednání pachatele tohoto trestného činu platí, že neznalost autorského zákona se posuzuje stejně jako neznalost normy trestní a pachatele proto nevyvíňuje.⁹⁹ Pachatelova neznalost autorského zákona totiž nezakládá jeho omyl skutkový, nýbrž omyl právní a negativní právní omyl o normách, jichž se trestní zákon dovolává ve svých blanketových ustanoveních, neomlouvá, neboť neznalost trestního zákona a toho, co je trestným činem, neomlouvá. Proto pachatel v případě takového právního omylu bude trestný

⁹⁶ Viz § 3 odst. 3 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

⁹⁷ ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon: komentář*. 6. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7.

⁹⁸ ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon: komentář*. 6. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7.

⁹⁹ Soudní rozhodnutí R 13/97. Citováno z: Ivo TELEEC. *Autorský zákon: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 1997. ISBN 80-7179-106-7.

podle skutkové podstaty trestného činu podle § 152 a k tomu, že nevěděl, že jeho jednání je trestné, se může přihlídnout jako k polehčující okolnosti. Tato zásada, že zákony zavazují každého, i když je nezná (*ignorantia iuris nocet*), by se případně uplatnila i vůči cizinci.¹⁰⁰

Materiálním znakem každého trestného činu je jeho nebezpečnost pro společnost (§ 3 odst. 1 trestního zákona). Obecnou podmínkou trestnosti činu, jehož znaky naplňují znaky některé ze skutkových podstat, uvedených v trestním zákoně, je větší než nepatrný stupeň nebezpečnosti tohoto konkrétního činu pro společnost (§ 3 odst. 2 trestního zákona). Trestní soud tedy po zjištění, že bylo jednáním uživatele peer-to-peer sítě neoprávněně zasaženo do zákonem chráněných práv k autorskému dílu, bude muset posoudit také to, zda stupeň nebezpečnosti tohoto jednání pro společnost shledává být větším než nepatrným. Stupeň nebezpečnosti činu pro společnost je určován zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou (§ 3 odst. 4 trestního zákona). Vzhledem k tomu, že minimálně jeden odsuzující rozsudek českého soudu za sdílení filmů prostřednictvím peer-to-peer klienta je již pravomocný¹⁰¹, můžeme předpokládat, že jednání typického uživatele těchto sítí budou soudy nakloněny hodnotit jako pro společnost nebezpečné.

Znaky kvalifikované skutkové podstaty, kterou obsahuje odstavce 2, pak budou naplněny, získá-li pachatel činem uvedeným v odstavci 1 *značný prospěch, nebo dopustí-li se jej ve značném rozsahu*. Pojmem značný prospěch se podle § 89 odst. 11 trestního zákona rozumí prospěch, dosahující částky nejméně 500 000 Kč. V souladu s § 6 písm. a)¹⁰² ve vztahu k tomuto znaku postačí nedbalost. Zvláště v souvislosti s námi zkoumaným případem neoprávněného šíření díla v peer-to-peer síti, který se vyznačuje problematickým vyčíslováním ušlého zisku pro účely náhrady škody, popsaným v předchozí části této kapitoly, je třeba zdůraznit, že finanční ztráty, způsobené nositelům autorského práva nelze ani tady ztotožňovat s prospěchem, který pachatel tímto trestným činem získá.¹⁰³

¹⁰⁰ ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon: komentář*. 6. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7.

¹⁰¹ Dle informace České protipirátské unie. WWW: <www.cpufilm.cz >.

¹⁰² K okolnosti přitěžující nebo k okolnosti, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby, se přihlídnou, jde-li o těžší následek, i tehdy, zavinil-li jej pachatel z nedbalosti, vyjímaje případy, že tento zákon vyžaduje i zde zavinění úmyslné. (§ 6 a) zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon).

¹⁰³ ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon: komentář*. 6. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7.

O značný rozsah, který je druhým znakem, který naplňuje kvalifikovanou skutkovou podstatu, půjde tehdy, když se bude jednat o opakovanou a déle trvající trestnou činnost pachatele. Také ve vztahu k této okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby postačí nedbalost.¹⁰⁴

Pachatelé tohoto trestného činu může být uložen trest odnětí svobody až na dvě léta (v případě kvalifikované skutkové podstaty je trestní sazba 6 měsíců až 5 let), peněžitý trest či propadnutí věci. Pachatelé, o rozsudku v jehož věci informovala 28. srpna 2005 na svých internetových stránkách Česká protipirátská unie jako o precedentsním rozhodnutí o on-line pirátství v České republice, byl uložen peněžitý trest ve výši 50 000 Kč nebo náhradní trest odnětí svobody na dva měsíce a trest propadnutí počítačového vybavení.

3.5.1.2 SUBJEKTY ODPOVĚDNOSTI

Blanketní charakter dispozice, odkazující na autorský zákon, bude mít vliv také na zhodnocení, u kterého z námi sledovaných subjektů, a kterým z jeho jednání, bude spáchání tohoto trestného činu vůbec přicházet v úvahu. K naplnění skutkové podstaty porušování autorského práva je totiž třeba neoprávněného zásahu do zákonem chráněných práv k autorskému dílu, jak jsme však již uvedli výše při výkladu o volném užití díla a o bezdůvodném obohacení, uživatel, který chráněná díla prostřednictvím peer-to-peer sítí stahuje, neoprávněně nejedná - jeho chování je v souladu s § 30 odst. 1 a 2 autorského zákona, na který trestní zákon při vymezení skutkové podstaty odkazuje, a je tedy i podle trestního zákona chováním oprávněným. Závěr bude tedy v tomto bodě stejný jako ten, který jsme učinili u soukromoprávní odpovědnosti: uživatel sítě jedná neoprávněně a tedy páchá trestný čin pouze tím svým jednáním, kterým chráněné autorské dílo bez souhlasu autora šíří.

Jak jsme již naznačili v kapitole o soukromoprávní odpovědnosti při úvahách o tzv. nepřímé odpovědnosti, existuje v trestním právu na rozdíl od práva soukromého možnost, že za jednání uživatelů sítě by byla shledána trestně odpovědnou také osoba, která se sama trestného činu nedopustila, pokud by uživateli poskytla k spáchání trestného činu pomoc. Institut trestního práva, který takový postup umožňuje, je upraven v § 10 trestního zákona a nazývá se účastenství. V našem případě by se jednalo nejspíše o účastenství ve formě pomoci podle § 10 odst. 1 písm. c). Pomoc k spáchání trestného činu může dle demonstrativního výčtu v tomto

¹⁰⁴ ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon: komentář*. 6. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7.

ustanovení spočívat zejména v opatření prostředků, odstranění překážek, radě, utvrzování v předsevzetí či ve slibu přispět po trestném činu.

Tato úvaha je ovšem v současné době teoretická, žádný provozovatel peer-to-peer sítě či tvůrce protokolu, na němž je fungování sítě založeno, podle dostupných informací v České republice dosud z trestného činu obviněn nebyl. Oproti tomu k trestnímu stíhání uživatelů peer-to-peer sítí za porušování autorského práva orgány činné v trestním řízení přistupují: jeden rozsudek v této věci je již pravomocný a minimálně jedno další řízení dle tiskové zprávy Skupiny informační kriminality při Službě kriminální policie a vyšetřování pražské policejní správy v současné době probíhá.

3.5.1.3 ADHEZNÍ ŘÍZENÍ

Adhezní řízení je, respektive může být, součástí trestního řízení v případech, kdy pachatel trestného činu způsobil trestným činem poškozenému škodu a poškozený svůj nárok na náhradu této škody řádně a včas (nejpozději v hlavním líčení před zahájením dokazování) uplatnil. V případě spáchání trestného činu porušování autorského práva neoprávněným sdílením chráněných autorských děl v peer-to-peer sítích bude pravidelně první podmínka naplněna – bude existovat osoba, které byla trestným činem způsobena majetková škoda, tedy poškozený (§ 43 odst. 1 trestního řádu¹⁰⁵). Tímto poškozeným bude nositel autorských práv k dílu, které se stalo nepřímým objektem trestného činu.

Z hlediska našeho tématu je velice důležitá poznámka profesora Kříže, že pro účely trestního řízení, které nerozlišuje mezi náhradou škody a bezdůvodným obohacením, se vydání bezdůvodného obohacení účelově podřazuje pod pojem náhrady škody, byť jde o různé instituty s různým režimem. Při uplatnění náhrady škody se tak v trestním řízení uplatňuje i nárok na vydání bezdůvodného obohacení.¹⁰⁶ Naproti tomu se v adhezním řízení nelze domáhat jiné než majetkové škody, nelze se tedy domáhat např. přiměřeného zadostiučinění, byť by mělo být poskytnuto v penězích.¹⁰⁷

Poškozenému, který má podle zákona (tímto zákonem je hmotné právo jiné než trestní povahy¹⁰⁸, v našem případě se bude jednat o občanský zákoník) proti obviněnému nárok na

¹⁰⁵ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

¹⁰⁶ KŘÍŽ, Jan; HOLCOVÁ, Irena; KORDAČ, Jan; KŘEŠTANOVÁ, Veronika. *Autorský zákon: komentář a předpisy související*. 2. vydání. Linde, 2005. ISBN 80-7201-546-X.

¹⁰⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-405-8.

¹⁰⁸ MUSIL, Jan, KRATOCHVÍL, Vladimír, ŠÁMAL, Pavel a kol. *Kurz trestního práva: trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-678-6.

náhradu škody, přísluší speciální procesní oprávnění – může navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost tuto škodu nahradit (§ 43 odst. 3 trestního řádu). Protože autoři chráněných děl, sdílených v peer-to-peer sítích, budou moci v případě zahájení trestního řízení proti uživatelům těchto sítí této možnosti využít, a také z důvodu, že v adhezním řízení se zajímavým způsobem stýká soukromoprávní odpovědnost s veřejnoprávní, věnuji této speciální součásti trestního řízení následující výklad.

Adhezní řízení netvoří žádnou samostatnou, časově či jinak formálně oddělenou část trestního řízení, nýbrž s trestním řízením splývá, zejména ve stádiu dokazování.¹⁰⁹ Zda se v případě konkrétního trestného činu, kterým vznikla poškozenému škoda, povede adhezní řízení o nároku na její náhradu, záleží výhradně na rozhodnutí a postupu poškozeného. Adhezní řízení se totiž zahajuje pouze na jeho návrh, zahájení řízení z moci úřední není možné. V tomto případě se tedy neuplatní pro trestní právo jinak typická zásada oficiality. Také při rozhodování o výši nahrazované škody je soud vázán návrhem poškozeného potud, že mu nemůže přiznat náhradu škody ve větším rozsahu, než poškozený požadoval.¹¹⁰

Poškozený svůj nárok na náhradu škody nemůže uplatnit, jestliže se postupem podle § 43 odst. 4 vzdal procesních práv, která mu trestní řád jako poškozenému přiznává.

Způsob rozhodování o uplatněném nároku na náhradu škody upravují ustanovení § 228 a § 229 trestního řádu. O uplatněném nároku na náhradu škody rozhoduje soud jen při rozhodnutí rozsudkem, ať již se jedná o rozsudek odsuzující či zcela nebo částečně zprošťující.¹¹¹ Pokud jde o způsob rozhodnutí o nároku na náhradu škody, přicházejí v úvahu tři možnosti. První z nich nastane, jestliže jsou nárok i jeho výše výsledky hlavního líčení odůvodněny - tehdy soud v trestním řízení nárok na náhradu škody zcela nebo částečně přizná. Jsou-li splněny všechny zákonem stanovené podmínky pro vyslovení povinnosti obžalovaného k náhradě škody, je povinností soudu rozhodnout spolu s výrokem o vině i o uplatněném nároku na náhradu škody a nesmí poškozeného zbytečně odkazovat na občanskoprávní nebo jiné řízení.¹¹² Jestliže podle výsledků dokazování naopak není podklad pro vyslovení povinnosti k náhradě škody anebo by pro takové rozhodnutí bylo třeba provádět další dokazování, které přesahuje potřeby trestního stíhání a podstatně by je protáhlo (§ 229 odst. 1 trestního řádu) nebo došlo-li ke zproštění obžaloby ohledně skutku, kterým měla být škoda způsobena (§ 229 odst. 3

¹⁰⁹ MUSIL, Jan, KRATOCHVÍL, Vladimír, ŠÁMAL, Pavel a kol. *Kurz trestního práva: trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-678-6.

¹¹⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-405-8.

¹¹¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-405-8.

¹¹² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-405-8.

trestního řádu), odkáže trestní soud poškozeného s celým uplatněným nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních. Třetí možnou variantou je, že trestní soud odkáže poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních se zbytkem jím uplatněného nároku: tak bude postupovat, jestliže v hlavním líčení z jakéhokoli důvodu přizná poškozenému jen část jím uplatněného nároku (§ 229 odst. 2 trestního řádu). Z uvedeného plyne, že soud nemůže ani zčásti návrh poškozeného na přiznání náhrady škody zamítnout.

Je-li poškozený v adhezním řízení alespoň částečně úspěšný, je mu odsouzený, jemuž byla povinnost k náhradě škody uložena, povinen nahradit náklady potřebné k účelnému uplatnění jeho nároku na náhradu škody v trestním řízení, včetně nákladů vzniklých přibráním zmocněnce (§ 154 odst. 1 trestního řádu). Náklady, potřebnými k účelnému uplatnění nároku na náhradu škody, se rozumí všechny náklady poškozeného, vynaložené v přímé souvislosti s uplatněním nároku na náhradu škody a s řízením o tomto nároku, pokud se nejedná o náklady, jejichž vynaložení bylo zřejmě zbytečné; budou mezi ně patřit zejména tzv. hotové výdaje, jako je jízdné, stravné a nocležné, dále ztráta na výdělnku, poštovné, náklady na pořízení případného znaleckého posudku pro potřeby určení výše škody, v případě přibrání zmocněnce dále jeho hotové výdaje a zejména odměna za zastupování.¹¹³ Také uložení povinnosti k náhradě nákladů podle tohoto ustanovení je podmíněno návrhem poškozeného.

Význam adhezního řízení spočívá v tom, že umožňuje poškozenému, který je stranou v trestním řízení, aby byl souběžně s trestním stíháním obviněného (obžalovaného) objasněn i jeho nárok na náhradu škody, pokud mu byla způsobena stíhaným skutkem, a aby poškozený dosáhl toho, že mu bude zároveň s rozhodnutím o podané obžalobě přisouzena náhrada škody. Tento postup má pro poškozeného význam především z hlediska rychlosti rozhodnutí o náhradě škody (v občanskoprávním řízení by soud musel nejdříve vyčkat pravomocného skončení trestní věci), přičemž nevyžaduje od poškozeného zvýšené výdaje (zejména v podobě soudního poplatku) a nezatěžuje ho důkazním břemenem (na rozdíl od řízení občanskoprávního).¹¹⁴ Můžeme tedy shrnout, že existují praktické důvody pro to, aby autoři, kterým vznikne neoprávněným užitím chráněného autorského díla ve výměnné síti škoda či se na jejich úkor druhá strana bezdůvodně obohatí, dali přednost jejich uplatnění v adhezním řízení před řízením občanskoprávním, případně aby z tohoto důvodu sami zahájili trestního řízení, nebylo-li dosud zahájeno, dali podnět.

¹¹³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-405-8.

¹¹⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-405-8.

3.5.1.4 DOKAZOVÁNÍ V PROSTŘEDÍ INTERNETU

Páchání trestného činu porušování autorských práv podle § 152 trestního zákona neoprávněným šířením chráněných děl v peer-to-peer sítích můžeme nepochybně považovat za druh počítačové kriminality. Podle profesora Vladimíra Smejkal je třeba pod pojmem počítačová kriminalita chápat páchání trestné činnosti, v níž figuruje počítač jako souhrn hardwarového a softwarového vybavení včetně dat, případně některá z komponent počítače či větší množství počítačů samostatných nebo propojených do počítačové sítě, a to buď jako předmět nebo jako nástroj trestné činnosti.¹¹⁵ V případě naplňování námi zkoumané skutkové podstaty zpřístupňováním chráněného autorského díla prostřednictvím výměnné sítě se jedná o druhou z variant – počítač připojený k Internetu je nástrojem, který spáchání tohoto trestného činu umožňuje.

Fakt, že je trestný čin spáchán pomocí počítače, a že se trestné jednání odehrává ve virtuálním prostoru sítě Internet, bude mít samozřejmě vliv na způsob dokazování tohoto jednání, a v některých případech i na samotnou možnost orgánů činných v trestním řízení toto jednání obviněnému prokázat. Specifikem počítačové kriminality je právě její vysoká latence, neboť pachatelé mají daleko větší předpoklady k tomu, aby se vůbec nepodařilo spáchání trestného činu zjistit, případně aby se nepodařilo zjistit, kdo je pachatelem, nebo aby nebylo podezřelému možné jeho trestnou činnost dokázat. Všeobecně se u odborníků objevuje jistá skepse ohledně trendů počítačové kriminality a limitů jejího odhalování a vyšetřování.¹¹⁶

I když dokazování jednání v prostoru sítě Internet již tím, že toto jednání nezanechává stopy v hmotné podobě, a že jeho odhalení vyžaduje odborné znalosti¹¹⁷ technických procesů klade na orgány činné v trestním řízení velké nároky, aplikace procesních norem trestního práva na něj nepřináší žádné zásadní problémy. Definice důkazu i opora pro potřebné důkazní prostředky v trestním řádu jsou většinou natolik široké, že potřebnou pátrací činnost v prostředí Internetu bez problému zahrnují. Jak vyplývá z § 89 odst. 2 trestního řádu¹¹⁸, za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci. Následující výčet, zahrnující výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání, je pouze příkladný.

¹¹⁵ SMEJKAL, Vladimír. *Internet a §§§. 2.* vydání. Praha: Grada, 2001. ISBN 80-247-0058-1.

¹¹⁶ SMEJKAL, Vladimír. *Internet a §§§. 2.* vydání. Praha: Grada, 2001. ISBN 80-247-0058-1.

¹¹⁷ Právě složitost vyšetřování a zejména pak dokazování zcela logicky zůstává pozornost na oblast působení soudního znalce, bez jehož aktivního působení prakticky nelze na poli počítačové kriminality dospět k soudnímu rozhodnutí. In: SMEJKAL, Vladimír. *Dokazování na Internetu – pohled soudního znalce. Právní zpravodaj. 2000, no. 12, s. 7.*

¹¹⁸ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Prvním z možných prostředků, které mohou orgány činné v trestním řízení při odhalování trestné činnosti, páchané na Internetu uživatelem peer-to-peer sítě, použít, je odposlech a záznam telekomunikačního provozu podle § 88 trestního řádu. Telekomunikační provoz zde není nijak definován, komentář k trestnímu řádu¹¹⁹ však pro výklad tohoto pojmu odkazuje na zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých zákonů (zákon o elektronických komunikacích). Dle tohoto zákona je službou elektronických komunikací (tento pojem s ohledem na technický vývoj nahradil v předchozím zákoně č. 151/2000 Sb., o telekomunikacích užívaný pojem telekomunikační služba) *služba, která spočívá zcela nebo převážně v přenosu signálů po sítích elektronických komunikací* (§ 2 písm. n). Sítě elektronických komunikací se pro účely zákona rozumí *přenosové systémy, popřípadě spojovací nebo směrovací zařízení a jiné prostředky, které umožňují přenos signálů po vedení, rádii, optickými nebo jinými elektromagnetickými prostředky, včetně družicových sítí, pevných sítí s komutací okruhů nebo paketů a mobilních zemských sítí, sítí pro rozvod elektrické energie v rozsahu, v jakém jsou používány pro přenos signálů, sítí pro rozhlasové a televizní vysílání a sítí kabelové televize, bez ohledu na druh přenášené informace* (§ 2 písm. h). Přestože nejčastěji se pod odposlechem a záznamem telekomunikačního provozu ve smyslu § 88 trestního řádu rozumí odposlech a záznam telefonické komunikace, uvedené definice jsou natolik široké, že zahrnují přenos prakticky jakýchkoliv dat jakoukoliv cestou, a můžeme tedy učinit závěr, že se budou vztahovat i na provoz probíhající v rámci protokolu TCP/IP¹²⁰, což znamená provoz probíhající v počítačové síti¹²¹.

Odposlech a záznam telekomunikačního provozu je možný pouze tehdy, je-li vedeno trestní řízení pro zvlášť závažný úmyslný trestný čin nebo pro jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva. Trestný čin porušování autorských práv zvlášť závažným trestným činem, jak jej vymezuje § 41 odst. 2 trestního zákona, není, do druhé kategorie – mezi úmyslné trestné činy, k jejichž stíhání zavazuje mezinárodní smlouva – však patřit bude¹²². Mezinárodními smlouvami, které Českou republiku k jeho stíhání zavazují, jsou podle komentáře k trestnímu řádu zejména Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl, Všeobecná úmluva o autorském právu a Protokoly k ní č. 2 a 3. Příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu vydává písemně (§ 88 odst. 2 trestního řádu) předseda senátu nebo samosoudce v řízení před soudem a v přípravném řízení soudce na návrh státního

¹¹⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-405-8.

¹²⁰ SMEJKAL, Vladimír. *Internet a §§ 2*. 2. vydání. Praha: Grada, 2001. ISBN 80-247-0058-1.

¹²¹ Wikipedie, otevřená encyklopedie [online]. Dostupný z WWW : <www.wikipedia.cz>

¹²² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-405-8.

zástupce (§ 88 odst. 1 trestního řádu). Podmínkou vydání tohoto příkazu je důvodný předpoklad, že jim budou sděleny významné skutečnosti pro trestní řízení (§ 88 odst. 1 trestního řádu). V příkazu musí být mimo obecných náležitostí uloženo provedení odposlechu a záznamu příslušného druhu telekomunikačního provozu (elektronické komunikace), uvedeno telefonní číslo a místo odposlechu, nebo jinak specifikován druh a místo odposlechu, majitel či uživatel telefonní či jiné stanice uvedením jména a příjmení, adresy, příp. i zaměstnání a dalších potřebných identifikačních údajů, jakož i trestný čin, pro nějž se vede trestní řízení. Dále musí být uveden účel odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu (elektronické komunikace). Podstatnou náležitostí příkazu je i stanovení doby odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu (nejdéle šest měsíců s možností prodloužení).¹²³ Odposlech a záznam telekomunikačního provozu provádí pro potřeby všech orgánů činných v trestním řízení Policie České republiky (§ 88 odst. 2 trestního řádu).

Monitorování činnosti určitého uživatele v síti Internet by probíhalo ve spolupráci se subjektem, který tomuto uživateli poskytuje připojení k Internetu. Identifikačním údajem konkrétního uživatele je IP adresa počítače, kterým se připojuje k Internetu a dále údaje, které o svém klientovi má na základě smlouvy o zajištění připojení k Internetu poskytovatel připojení k dispozici – mohlo by se jednat o klientské jméno a heslo, popřípadě uživatelské skutečné jméno a příjmení a adresa, pokud je poskytovatel připojení bude znát. Za splnění všech podmínek stanovených v § 88 trestního řádu může být záznam telekomunikačního provozu (elektronické komunikace) použit v trestním řízení jako důkaz, je však nutné k němu připojit protokol s uvedením údajů o místě, času, způsobu a obsahu provedeného záznamu, a o osobě, která záznam pořídila.¹²⁴

Dalším možným postupem orgánů činných v trestním řízení při odhalování počítačové kriminality je postup podle § 88a trestního řádu – zjištění údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu. Rozdíl mezi ustanovením § 88 o odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu (elektronické komunikace) a § 88a o zjišťování údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu je v tom, že § 88 směřuje do budoucna, zatímco 88a se týká již uskutečněného telekomunikačního provozu (elektronické komunikace). Podle toho je třeba v konkrétním případě použít příslušný příkaz.¹²⁵

¹²³ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-405-8.

¹²⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-405-8.

¹²⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-405-8.

Jiná situace je, jestliže přepravovaná data již byla doručena, což v našem případě znamená, že přenos v peer-to-peer síti byl dokončen a hudba či film jsou uloženy jako soubor na pevném disku uživatele počítače. Stopy, které mohou umožnit usvědčení pachatele trestného činu, se na různých paměťových médiích mohou nacházet v různých formách – jako standardní soubory, vymazané, leč neodstraněné soubory, až po dočasné soubory, historii navštívených stránek a podobně.¹²⁶ Důkazy ve formě elektronických záznamů na nosičích informací jsou v porovnání s ostatními důkazními prostředky specifické tím, že je možné je mimořádně rychle zlikvidovat – vymazat z paměťových nosičů. Stejně tak je problematické dokázat, jaký byl obsah souboru v magnetické paměti v určitém časovém okamžiku, nebo kým a kdy byl zadán určitý příkaz, a podobně.¹²⁷ Na druhé straně, pokud pachatel předem nepočítá se zásahem orgánů činných v trestním řízení, což bude v našem případě pravděpodobné, a tyto orgány si při zajišťování důkazů počínají dostatečně odborně, bývá vyšetřovací praxe i přes existenci těchto objektivních překážek často úspěšná. Například trestní řízení proti obviněnému, neoprávněně sdílícímu filmy prostřednictvím klienta CZ DC ++ (Direct Connect), o kterém na svých internetových stránkách informuje Česká protipirátská unie, bylo zahájeno po trestním oznámení ze strany kolegy obviněného muže¹²⁸. Filmy, nalezené na disku jeho osobního počítače, posloužily jako hlavní důkaz v předmětném trestním řízení, které vedlo k odsouzení tohoto muže za trestný čin Porušování autorských práv podle § 152 trestního zákona. Jedná se o první pravomocný trestní rozsudek za trestný čin porušování autorského práva, spáchaný neoprávněným šířením chráněných děl v peer-to-peer sítích, který byl v České republice vynesena.

Dle usnesení Nejvyššího soudu 7 Tz 9/2000 ze dne 15. 12. 2000 je nepochybné, že hmotné nosiče zpráv mohou být věcí důležitou pro trestní řízení a tedy listinným či věcným důkazem. Jakožto věc důležitá pro trestní řízení podléhá tedy počítač uživatele peer-to-peer sítě postupu, který trestní řád upravuje v § 78 a § 79 – může být předmětem odnětí a vydání věci. § 78 trestního řádu upravuje povinnost každého, kdo má u sebe věc důležitou pro trestní řízení, ji na vyzvání předložit soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Je-li věc nutné pro účely trestního řízení zajistit, je každá osoba povinna věc na vyzvání těmto orgánům vydat. Nebude-li věc důležitá pro trestní řízení vyzvanou osobou vydána, může jí být, za splnění podmínek stanovených v § 79 trestního řádu, odňata.

¹²⁶ SMEJKAL, Vladimír. *Internet a §§§. 2. vydání.* Praha: Grada, 2001. ISBN 80-247-0058-1.

¹²⁷ SMEJKAL, Vladimír. *Internet a §§§. 2. vydání.* Praha: Grada, 2001. ISBN 80-247-0058-1.

¹²⁸ MAHDALOVÁ, Kateřina. Stahujete filmy? Jdou po vás! *Respekt*. 2006, vol. 17, no. 17, s. 4.

Tomuto postupu bude v případě, že bude určitá osoba podezřelá z páčání některého druhu počítačové kriminality, většinou předcházet domovní prohlídka či prohlídka jiných prostor a pozemků (např. pracoviště podezřelého) podle § 82 a následujících trestního řádu.

3.5.2 SPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST

Správní odpovědnost za neoprávněný zásah do autorského práva zakládá zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve svém § 32 odst. 1 písm. a). Přestupku na úseku kultury se dopustí *ten, kdo neoprávněně užije autorské dílo, umělecký výkon, zvukový či zvukově obrazový záznam, rozhlasové nebo televizní vysílání nebo databázi*. Jak vidíme, jednání, které charakterizuje přestupek, je oproti trestnému činu porušování autorského práva podle § 152 trestního zákona formulováno úžeji – zatímco trestným činem je jakýkoliv neoprávněný zásah do zákonem chráněných práv k autorskému dílu, přestupkem je jen jeden z možných způsobů neoprávněného zásahu.

V jiném směru je naopak pojem přestupku mnohem širší nežli pojem trestného činu – přestupkem může být i nedbalostní jednání. K odpovědnosti za přestupek totiž postačí zavinění z nedbalosti, nestanoví-li zákon výslovně, že je třeba úmyslného zavinění (§ 3 zákona o přestupcích). Pokud tedy určité jednání nenaplnuje skutkovou podstatu trestného činu proto, že jeho subjektivní stránku necharakterizuje úmysl, případně protože stupeň nebezpečnosti tohoto jednání pro společnost je nepatrný, může být toto jednání kvalifikováno jako přestupek.

Úvaha o tom, které z námi sledovaných subjektů se kterým svým jednáním mohou přestupku dopustit, zůstane stejná jako v případě odpovědnosti soukromoprávní a trestněprávní. Přestupku se dopustí ten, kdo užije autorské dílo, aniž je k tomu oprávněn ze zákona nebo na základě smlouvy, a nejde-li o trestný čin porušování autorského práva.¹²⁹ Neoprávněně bude chráněné autorské dílo užívat ten subjekt, který jej prostřednictvím peer-to-peer sítě neoprávněně sděluje veřejnosti ve smyslu § 18 odst. 2 autorského zákona. Pojem účastenství zákon o přestupcích nezná, jiné subjekty než uživatelé sítě tedy přestupek podle § 32 odst. 1 písm. a) svým jednáním spáchat nemohou. Za tento přestupek mohou obecní úřady obcí s rozšířenou působností, které jsou k jejich projednávání příslušné (dle § 53 odst. 2 zákona o přestupcích), uložit pachateli pokutu do výše 15.000 Kč.

¹²⁹ ČERVENÝ, Zdeněk; ŠLAUF, Václav. *Přestupkové právo : komentář k zákonu o přestupcích včetně textu souvisejících předpisů*. 12. vydání. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-596-6.

3.6 SHRNU TÍ

V případě neoprávněného zásahu do autorského práva je pravděpodobné, že jeden skutek odpovědného subjektu založí současně právní odpovědnost podle několika různých právních norem.

Pokud vznikne více soukromoprávních odpovědnostních vztahů, bude záležet v souladu ze zásadami soukromého práva „bdělým náleží práva“ a „kde není žalobce, není soudce“ pouze na autorovi či jiné oprávněné osobě, které nároky se rozhodne uplatnit u soudu. V případě, kdy budou různá práva, které autorovi poskytuje autorský zákon, resp. autorský zákon a občanský zákoník, moci stát vedle sebe, může autor samozřejmě uplatňovat všechny z nich nebo je libovolně kombinovat. V námi sledovaném případě sdílení děl v peer-to-peer sítích by se patrně každý autor snažil primárně dosáhnout toho, aby bylo od porušování jeho autorského práva upuštěno, tzn. by využil práva, které mu poskytuje § 40 odst. 1 písm. b) autorského zákona. Většina autorů by jistě požadovala také náhradu škody ve smyslu zisku, který jim tímto neoprávněným šířením ušel. Nároky z autorského zákona a nárok na náhradu škody podle občanského zákoníku si tedy lze velice dobře představit vedle sebe, neboť se vhodným způsobem doplňují. Také oba občanskoprávní instituty mohou stát vedle sebe: v případě neoprávněného užití díla bude přicházet do úvahy jak vydání bezdůvodného obohacení vzniklého odpovědné osobě v důsledku nezaplacení odměny, tak náhrada škody – zisku, která autorovi ušel proto, že užití nerealizoval v důsledku neoprávněného užití díla sám.¹³⁰

Stejně tak, jako má autor svobodu volby v pozitivním smyslu, má ji i naopak – může se samozřejmě rozhodnout nároky, které mu náleží, neuplatnit. K tomu, že k vymáhání nároků, které mu soukromé právo nabízí, nakonec nepřistoupí vůbec, může mít autor různé důvody: v případě neoprávněného šíření díla v peer-to-peer síti by mohlo být důvodem třeba to, že autor dílo na Internetu sám zveřejnil k volnému stažení, svou roli může hrát i nechuť vést soudní spor například se svými vlastními fanoušky (tato úvaha bude ovšem platit pouze v situaci, kdy nositelem nároku bude sám autor – např. interpret, a nikoliv jiná osoba – typicky jeho hudební vydavatelství). Stejný výsledek bude mít, když se autor o zneužití svého díla prostřednictvím peer-to-peer sítě vůbec nedozví, což je pravděpodobná varianta v případě, kdy autor o existenci výměnných sítí třeba neví či nemá v úmyslu podnikat právní kroky, pokud by jeho dílo bylo

¹³⁰ KŘÍŽ, Jan; HOLCOVÁ, Irena; KORDAČ, Jan; KŘEŠŤANOVÁ, Veronika. *Autorský zákon: komentář a předpisy související*. 2. vydání. Linde, 2005. ISBN 80-7201-546-X.

neoprávněně šířeno, a proto neprovádí žádnou preventivní kontrolu dostupnosti svých děl v těchto sítích.

Jiří Čermák ve svém díle¹³¹ formuluje tři podmínky, které podle jeho zkušeností zvyšují pravděpodobnost, že autor přistoupí k uplatnění svých práv u soudu. Je to jednak situace, kdy oprávněná osoba utrpí nebo získá dojem, že může utrpět újmu, často, ale ne výhradně, újmu finanční povahy. Vidíme, že tato podmínka bude v námi zkoumaném případě velmi pravděpodobně splněna. Druhou situací, kdy je pravděpodobné, že se oprávněný subjekt nebude stavět k porušování svých autorských práv laxně a bude jednat, je situace, kdy oprávněná osoba nabude dojem, že osoba, porušující některé zákonné ustanovení, využívá jeho dílo ke svému vlastnímu, většinou finančnímu, prospěchu. I tato podmínka může být v případě některých peer-to-peer sítích splněna. Třetí, sběrnou kategorií, je situace, kdy má oprávněná osoba dojem, že utrpí její jiné zájmy.

Důležité pro rozhodnutí subjektu, jehož autorská práva byla ohrožena či porušena, na co bude žalovat, je nejenom to, čeho může v případě úspěchu dosáhnout, ale musí také zvážit, jak pravděpodobný je jeho úspěch ve věci. Tady nastává chvíle pro uvážení, která strana sporu ponese důkazní břemeno o kterém z předpokladů právní odpovědnosti. Při této úvaze bude hrát velkou roli, samozřejmě vedle okolností konkrétního případu, zda je ta která odpovědnost založena jako subjektivní či jako objektivní.

Pokud v našich úvahách vystoupíme z rámce soukromoprávní odpovědnosti, můžeme konstatovat, že je možné dokonce i k uplatnění soukromoprávních nároků využít instrumentů práva veřejného¹³², a to podáním podnětu k trestnímu stíhání, s úmyslem uplatnit v zahájeném trestním řízení nárok na náhradu škody v rámci adhezního řízení. Tento postup je však třeba vždy zvážit zejména s ohledem na charakter právní úpravy institutu zavinění v předpisech práva soukromého na straně jedné a veřejného na straně druhé. Subjektivní odpovědnost v soukromém právu je většinou založena na tom, že postačí existence zavinění ve formě nedbalosti¹³³, někdy se navíc tato nedbalost dokonce presumuje, což procesní situaci poškozeného dále zjednodušuje. Oproti tomu v případě trestní odpovědnosti musí být většinou prokázáno zavinění ve formě úmyslu, což platí také v případě trestného činu porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi dle § 152 trestního

¹³¹ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

¹³² BREJCHA, Aleš. *Odpovědnost v soukromém a veřejném právu*. 1. vydání Codex Bohemia, 2000. ISBN 80-85963-92-2.

¹³³ BREJCHA, Aleš. *Odpovědnost v soukromém a veřejném právu*. 1. vydání Codex Bohemia, 2000. ISBN 80-85963-92-2.

zákona. Zastavení trestního stíhání proto, že nebyly prokázány všechny znaky skutkové podstaty, například zavinění, samozřejmě neznamená, že by poškozený nemohl uplatnit svůj nárok civilní žalobou, ovšem bude se tak protahovat doba, po kterou oprávněný čeká na uspokojení svého nároku, což pro něj bude minimálně nepříjemné. Jak píše ve svém díle Aleš Brejcha, instrumenty patřící do práva veřejného jsou v současné době i v souvislosti s uplatňováním nároků ryze soukromoprávních velmi frekventovaně užívány, i když by věc bylo vhodnější vyřídit za pomoci instrumentů soukromoprávní povahy. Důvodem je patrně snaha o použití co nejtvrďšího prostředku tak, aby se poškozený subjekt co nejrychleji domohl svých práv. Jak však bylo podrobně objasněno, účinek takového počínání je mnohdy nejistý, takže právní pozice oprávněného subjektu se tak může i zkomplikovat. Prostředek, který se jeví z prvního pohledu jako nejtvrďší, se nemusí vždy ukázat nejúčinnějším.¹³⁴ Mám zato, že tento závěr, byť je vysloven jako obecné hodnocení uplatňování jakýchkoliv nároků z právní odpovědnosti, je pokud jde o námi sledované šíření chráněných autorských děl v peer-to-peer sítích více než výstižný.

¹³⁴ BREJCHA, Aleš. *Odpovědnost v soukromém a veřejném právu*. 1. vydání Codex Bohemia, 2000. ISBN 80-85963-92-2.

4 EXKURZ K PRÁVNÍ ODPOVĚDNOSTI ZA SDÍLENÍ DĚL V PEER-TO-PEER SÍTÍCH V PRÁVU U.S.A.

4.1 ROZBOR SOUDNÍHO ROZHODNUTÍ VE VĚCI RIAA V. NAPSTER

První autorskoprávní spor o právní odpovědnost za provozování peer-to-peer sítě proběhl ve Spojených státech amerických v letech 2000 až 2001. Jeho předmětem byla první síť typu peer-to-peer, jejíž používání mělo hromadný či veřejný charakter. Tato síť, zaměřená na sdílení hudby ve formátu MP3 (tehdejší rychlost připojení k Internetu nedovolovala pohodlný přenos filmů v rozumných časových relacích), se jmenovala Napster. Americký student a programátor Shawn Fanning ji vymyslel, napsal a spustil na podzim roku 1999. Přestože v té době již existovaly prostředky, které umožňovaly sdílení souborů v rámci Internetu, Napster od nich odlišovalo uživatelům přístupné rozhraní a jeho specializace na sdílení hudby.

Význam sítě Napster byl bez přehánění obrovský a jeho vliv se projevil v rozličných oblastech vědy i běžného života. Napster formoval způsob vnímání a používání Internetu laickou veřejností; stal se modelovým případem, testujícím online obchodní modely v oblasti distribuce hudby a otevřel dveře vývojářům peer-to-peer sítí další generace. Právní argumentace soudu v odůvodnění rozhodnutí ve věci Napster nastolila status quo v otázce působení autorského práva v oblasti Internetu a bouřlivá veřejná diskuse o případu Napster dala vzniknout různým názorovým proudům a lobbistickým skupinám, které často existují a pokračují ve své činnosti dodnes. Téma copyrightu v informační společnosti se stalo celospolečenským tématem.

Celkem devět podnikatelských subjektů, zabývajících se nahráváním, distribucí a prodejem hudebních skladeb a zvukových nahrávek chráněných copyrightem¹³⁵, sdružených v Recording Industry Association of America (RIAA)¹³⁶, podalo 12. června 2000 na Napster žalobu o náhradu škody. Nárok vznikl v důsledku jimi tvrzené spoluodpovědnosti a zástupné odpovědnosti Napsteru za neoprávněné zásahy do autorských práv.

Součástí žaloby byl návrh na vydání předběžného opatření (*preliminary injunction*), kterým by bylo Napsteru zakázáno další poskytování služeb do doby, než bude příslušným soudem vydáno pravomocné rozhodnutí. Podmínkou vydání předběžného opatření v americkém

¹³⁵ Jednalo se o společnosti A&M Records, Inc.; Geffen Records, Inc.; Interscope Records; Sony Music Entertainment, Inc.; MCA Records, Inc.; Atlantic Recording Corp.; Island Records, Inc.; Motown Record co. a Capitol Records, Inc.

¹³⁶ Organizace, reprezentující zájmy hudebního průmyslu v USA, vykonává mj. kolektivní správu autorských práv k hudbě.

civilním procesu je, že strana prokáže buďto (1) kombinaci pravděpodobného úspěchu ve věci samé spolu s možností vzniku nenapravitelné škody, nebo (2) byla vznesena otázka zásadního významu a pravděpodobnost újmy se přiklání na stranu žadatele o vydání předběžného opatření. Stupeň nenapravitelné újmy požadovaný pro přiznání předběžného opatření vzrůstá, jestliže pravděpodobnost úspěchu ve věci klesá.¹³⁷

Dne 26. července 2000 District Court¹³⁸ (první instance amerického federálního soudnictví) návrhu na vydání předběžného opatření vyhověl. Toto předběžné opatření mělo původně nabýt účinnosti v krátké dvoudenní lhůtě, odvolací soud však vyhověl žádosti Napsteru o odložení jeho účinnosti až do chvíle, kdy bude vydáno definitivní rozhodnutí o odvolání. O odvolání proti uložení předběžného opatření rozhodoval (stejně jako o odložení účinnosti tohoto rozhodnutí) odvolací soud pro devátý obvod¹³⁹, který své rozhodnutí vydal 12. února 2001. Ztotožnil se v něm téměř s celou argumentací soudu první instance, změna se týkala toliko podmínek předběžného opatření – určení jednání, k němuž bude Napster povinen. Věc byla tedy znovu vrácena soudkyni, která o ní rozhodovala v první instanci, k rozhodnutí, vázanému právním názorem odvolacího soudu.

4.1.1 PŘÍMÉ NEOPRÁVNĚNÉ ZÁSAHY DO AUTORSKÝCH PRÁV (DIRECT INFRINGEMENT)

První věcí, kterou museli žalobci (v odvolacím řízení *Plaintiffs-Appellees*, tedy odpůrci odvolatele) prokázat, byl přímý zásah třetí strany do autorských práv, protože „nepřímá odpovědnost za neoprávněné zásahy do autorského práva neexistuje, pokud zde nejsou přímé zásahy ze strany třetí osoby“¹⁴⁰. Logicky, není možné tvrdit, že Napster „usnadňuje neoprávněné zásahy do autorských práv, pokud se jeho uživatelé neoprávněných zásahů do autorských práv přímo nedopouštějí“¹⁴¹. Závěr soudu prvního stupně, že žalobci poskytli prima facie argumenty pro tvrzené přímé zásahy ze strany uživatelů Napsteru, nebyl sice předmětem odvolání, odvolací soud se přesto rozhodl krátce formulovat nutné podmínky, které musí být splněny, má-li soud takto rozhodnout. Žalobci musí vyhovět následujícím dvěma podmínkám: (1) musí prokázat, že jsou majiteli autorských práv, o nichž tvrdí, že jsou porušována a (2) musí

¹³⁷ rozhodnutí 239 F.3d 1004 (9th Cir. 2001)

¹³⁸ United States District Court for the Northern District of California, rozhodovala soudkyně Marilyn Hall Patel.

¹³⁹ United States Court of Appeals for the Ninth Circuit, rozhodovali soudci Schroeder (předseda senátu), Beezer a Paez.

¹⁴⁰ rozhodnutí 239 F.3d 1004 (9th Cir. 2001)

¹⁴¹ rozhodnutí 239 F.3d 1004 (9th Cir. 2001)

ukázat, že tvrzení rušitelé se dopustili porušení alespoň jednoho z výlučných práv, která držitelům autorských práv zaručuje § 106 US Copyright Act.

Podklady, které žalobci předložili soudu prvního stupně, podporují závěr, že „87% materiálů, které jsou pomocí Napsteru k nalezení, mohou být předmětem copyrightu a žalobce je majitelem nebo vykonavatelem autorských práv k více než 70% z nich“¹⁴². Ohledně druhé z podmínek odvolací soud ve svém rozhodnutí uvedl, že uživatelé Napsteru zcela zřejmě porušili alespoň dvě z výlučných autorských práv, a to právo na rozmnožování (§ 106 odst. 1) a právo na rozšiřování díla (§ 106 odst. 3). „Uživatelé Napsteru, kteří poskytují (*upload*) názvy svých materiálů do obsahu, kde mohou být vyhledány těmi, kteří je chtějí kopírovat, porušují právo žalobců na rozšiřování díla. A ti uživatelé, kteří stahují (*download*) soubory, obsahující autorsky chráněnou hudbu, porušují právo žalobců na rozmnožování díla.“¹⁴³

4.1.2 FAIR USE

Soud první instance se při posuzování druhé podmínky pro *direct infringement* musel vypořádat s obranou Napsteru, která bylo postavena na specifickém institutu amerického autorského práva – doktríně *fair use*¹⁴⁴. Jde o jediný případ, kdy může být dílo chráněné autorským právem užíváno bez souhlasu autora resp. majitele autorských práv, a přesto se jedná o užití legální, nikoliv v rozporu s autorským zákonem. Už z tohoto vymezení můžeme usuzovat, že podmínky pro toto jednání budou velice přísné a jejich výklad nebude extenzivní. *Fair use* je definován v § 107 US Copyright Act a znamená omezení výlučných práv majitele autorských práv, která garantuje § 106. Vodítka pro soudy posuzující, zda je konkrétní užití díla bez souhlasu majitele autorských práv jednáním, spadajícím do rámce *fair use*, anebo zda jej překračuje, stanoví zákon taktéž v § 107. Soudy při tomto rozhodování musí uvážit ve svém celku tyto jednotlivé faktory: (1) účel a charakter užití; (2) povahu chráněného díla; (3) velikost a význam užití části díla vzhledem k celku a (4) vliv užití díla na potenciální trh díla nebo na hodnotu díla.

Hodnocení (1) účelu a charakteru užití znamená jinými slovy otázku, „zda a do jaké míry je nové dílo transformativní“¹⁴⁵. Umělecká kreativita je hodnotou ve společnosti ceněnou do té míry, že za splnění dalších podmínek je použití autorského díla jako výchozího materiálu pro

¹⁴² rozhodnutí 114 F. Supp. 2d, at 911

¹⁴³ rozhodnutí 239 F.3d 1004 (9th Cir. 2001)

¹⁴⁴ V českém právu jsou mu nejbližší instituty volného užití autorského díla a bezúplatné zákonné licence. In: ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

¹⁴⁵ rozhodnutí *Campbell v. Acuff-Rose Music, Inc.*, 510 U.S. 569, 579 (1994), citováno v rozhodnutí 239 F.3d 1004 (9th Cir. 2001)

tvůrčí duševní činnost i bez souhlasu autora původního díla jednáním v souladu s právem.¹⁴⁶ Je zřejmé, že stažení hudební skladby může být těžko považováno za akt kreativity, že v tomto případě k žádnému přetváření nedochází, a že institut fair use míří na zcela jiný druh lidské aktivity. Odvolací soud shrnul dosavadní judikaturu tak, že soudy nepřiznávají výhodu fair use tam, kde je původní dílo prostě přepsáno na jiné médium.¹⁴⁷

V rámci posuzování účelu a charakteru tvrzeného neoprávněného užití posuzují soudy také zda se jedná o komerční či nekomerční užití. Komerční povaha užití mluví spíše proti přiznání *fair use*, ale sama o sobě není nezvratná. Důležité je zdůraznit, že podmínkou pro posouzení užívání jako komerčního není přímý hospodářský zisk, kterého by uživatelé Napsteru (nebo Napster sám) museli dosahovat. Spíše než on může založit komerční užití opakované a zneužívající pořizování kopií chráněných děl, a to i když nejsou nabízeny k prodeji.¹⁴⁸ Soud první instance hodnotil užití hudebních děl uživateli Napsteru jakožto komerční, a to z těchto důvodů: (1) „poskytování obsahu uživatelem nemůže být považováno za užití pro jeho osobní potřebu, jestliže tato osoba obsah poskytuje anonymnímu žadateli“¹⁴⁹ a (2) „uživatelé Napsteru získali zadarmo něco, za co by za normálních okolností museli platit“¹⁵⁰. Odvolací soud zároveň poukazuje na to, že podle No Electronic Theft Act, který reguluje trestní následky porušování copyrightu, je finančním prospěchem motivovanou transakcí také výměna pirátských kopií za jiné předměty, včetně jiných autorsky chráněných děl.

Posouzení faktoru (2) nebylo pro tento případ podstatné a povaha chráněného díla tudíž nebyla do detailu zkoumána.¹⁵¹ Soud prvního stupně toliko konstatoval, že „chráněné hudební skladby a zvukové nahrávky jsou samy o sobě tvůrčí“¹⁵², což mluví proti přiznání *fair use* podle druhého faktoru¹⁵³.

Pokud jde o třetí faktor pro přiznání užití díla statutu *fair use* – (3) velikost užití části díla - vychází soud prvního stupně z úvahy, že „přenos souborů implikuje kopírování chráněného

¹⁴⁶ Lawrence Lessig ve své knize *Free Culture* polemizuje s použitelností doktríny fair use, vzhledem k elastickým kritériím, nepředvídatelnosti soudního rozhodnutí, nutnou právní pomocí a vysokým pokutám v případě překročení mantinelů fair use. In: LESSIG, Lawrence. *Free culture: how big media uses technology and the law to lock down culture and control creativity*. 1. vydání. New York: The Penguin Press, 2004. ISBN 1-59420-006-8

¹⁴⁷ rozhodnutí 239 F.3d 1004 (9th Cir. 2001)

¹⁴⁸ 239 F.3d 1004 (9th Cir. 2001)

¹⁴⁹ rozhodnutí 114 F. Supp. 2d at 912

¹⁵⁰ rozhodnutí 114 F. Supp. 2d at 912

¹⁵¹ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

¹⁵² Díla, která jsou přirozeně, ze své samotné podstaty, tvůrčí, jsou bližší tomu, co je především předmětem autorskoprávní ochrany, než díla více založená na faktech. – rozhodnutí ve věci *Campbell*, 510 U.S. at 586

¹⁵³ rozhodnutí 114 F. Supp. 2d at 913

autorského díla jako celku¹⁵⁴. A odvolací soud pro devátý obvod již v roce 1986 judikoval, že i když kopírování díla „vcelku“ samo o sobě předem nevylučuje že se jedná o *fair use*, „je-li zkopírováno kompletně celé dílo, svědčí to proti posouzení tohoto jednání jakožto *fair use*“¹⁵⁵. Senát téhož soudu ovšem ve svém rozhodnutí ve věci Napster upozorňuje, že „jsou určité podmínky, za kterých soud shledá, že se jedná o *fair use*, i za předpokladu, že je chráněné dílo kopírováno jako celek“¹⁵⁶.

Velkou pozornost věnoval soud prvního stupně (a odvolací soud také zde s jeho závěry souhlasil) čtvrtému faktoru, kterým je (4) vliv užití díla na trh. „*Fair use* ... je omezen jen na takové kopírování, které podstatně nezhorší prodejnost díla, které je jeho předmětem“¹⁵⁷. Význam tohoto (čtvrtého) faktoru bude kolísat, nejenom v závislosti na výši škody, ale také v závislosti na síle závěrů o ostatních faktorech¹⁵⁸. Odvolací soud vyložil, že skutečnosti, které musí být prokázány, se liší v závislosti na tom, zda je užití, které se uchází o status *fair use* komerční nebo nekomerční: „K vyloučení (doktríny *fair use*) v případě nekomerčního užití autorsky chráněného díla je zapotřebí prokázat buď škodu, způsobenou tímto konkrétním užitím, anebo fakt, že kdyby se toto užívání mělo stát obecně rozšířeným, mělo by to nepříznivý vliv na eventuální trh tohoto díla“¹⁵⁹. Naproti tomu „pokud je dílo použito za účelem zisku, pravděpodobnost (škody na trhu příslušného díla) je možno předpokládat“¹⁶⁰.

Žalobci předložili soudu tři znalecké studie, které potvrzovaly několik různých negativních dopadů existence sítě Napster na různé segmenty hudebního trhu. Prvním z těchto důkazů znalcem byl průzkum, provedený Dr. E. Deborah Jay mezi středoškolskými a vysokoškolskými studenty za účelem zjištění důvodů, které je vedou k užívání Napsteru a vlivu tohoto užívání na nákup hudby. Soud prvního stupně hodnotil tuto znaleckou zprávu jako „důkaz ztracených tržeb, přičitatelných studentskému užívání, průkazně osvědčující nenapravitelnou škodu pro účely návrhu na vydání předběžné opatření“¹⁶¹. Dalším důkazem téhož jevu (poklesu prodeje hudby mezi studenty) byla studie ředitele společnosti Soundscan¹⁶² Michaela Finea. Poslední z expertů Dr. David J. Teece se ve své zprávě zabýval několika problémy včetně odborného

¹⁵⁴ rozhodnutí 114 F. Supp. 2d at 913

¹⁵⁵ *Hustler Magazine, Inc. v. Moral Majority, Inc.*, 796 F.2d 1148, 1155 (9th Cir. 1986)

¹⁵⁶ 239 F.3d 1004 (9th Cir. 2001). Tyto okolnosti nastaly právě ve známém a důležitém rozhodnutí ve věci *Sony Corp. v. Universal City Studios, Inc.*, 464 U.S. 417, 449-50 (1984).

¹⁵⁷ rozhodnutí *Harper & Row Publishers, Inc. v. Nation Enters.*, 471 U.S. 539, 566-67 (1985)

¹⁵⁸ rozhodnutí *Campbell*, 510 U.S. at 591 n.21

¹⁵⁹ rozhodnutí *Sony*, 464 U.S. at 451

¹⁶⁰ rozhodnutí *Sony*, 464 U.S. at 451

¹⁶¹ rozhodnutí *Napster*, 114 F. Supp. 2d

¹⁶² Nielsen SoundScan je informační systém který shromažďuje informace o prodeji hudby a hudebního videa z celých Spojených států a Kanady. (www.soundscan.com)

posouzení, zda žalobci v důsledku užívání Napsteru utrpěli škodu při svém již provozovaném či plánovaném podnikání. Námitka zástupců Napsteru, že tento posudek neprošel odbornou oponenturou byla soudem zamítnuta s tím, že odborné zprávy, předkládané soudu jako důkazy zásadně nejsou přezkoumávány tímto způsobem.

Také společnost Napster předložila soudu první instance znaleckou zprávu ve svůj prospěch. Dr. Peter S. Fader v ní naopak dospěl k předsvědčení, že „Napster přináší hudebnímu průmyslu užitek, neboť sdílení hudebních souborů MP3 vyvolá více nákupů audio CD než kolik jich nahradí“¹⁶³. Soud první instance ovšem na základě námitek žalobců shledal zprávu problematickou v důsledku velmi malé kontroly Dr. Fadera nad vedením výzkumu a nedostatkem objektivních faktů. Soud rozhodl, že všeobecnost této zprávy vzbuzuje pochybnosti o její spolehlivosti a hodnověrnosti. Soud první instance nakonec tuto zprávu sice neodmítl přijmout jako důkaz, ale rozhodl se „nespoléhat na Faderovy závěry při rozhodování otázky *fair use* a nenapravitelné újmy“¹⁶⁴.

Po zhodnocení zbylých tří znaleckých zpráv tedy soud prvního stupně uzavřel, že Napster poškozují trh nejméně dvěma způsoby: zaprvé snižuje odbyt audio CD mezi studenty a zadruhé „vytváří překážky pro vstup žalobců na trh digitální distribuce hudby“¹⁶⁵. Soudy obou instancí tedy při hodnocení vlivu užívání sítě Napster na trh nebraly v úvahu pouze již existující trh hudebních děl, ale také trh budoucí, který některý ze subjektů teprve zamýšlí vybudovat. „To, že škoda nevzniká na trhu již etablovaném, nemůže držitelé copyrightu upírat právo vytvářet další, alternativní trhy pro jeho díla.“¹⁶⁶ Důkazy předložené soudu první instance prokázaly, že „nahrávací společnosti již vynaložily značné úsilí i prostředky, směřující k zahájení prodeje přes Internet a udělování licencí k digitálnímu stahování děl.“¹⁶⁷

„... stahování zdarma prostřednictvím systému Napster nezbytně poškozují pokusy držitelů copyrightu nabízet stejné stahování jako placenou službu“.¹⁶⁸

K námitkám zástupců Napsteru proti tomu, že nebyl brán v úvahu jejich důkaz o stimulaci prodeje audio CD soud prvního stupně, dle názoru odvolacího soudu správně, uvedl, že „žádné potenciální zvýšení odbytu žalobců ... by nepřevážilo úvahy o *fair use* tak, aby vyzněly ve prospěch žalovaného“¹⁶⁹. Zvýšení tržeb z prodeje děl chráněných copyrightem, přičitatelné

¹⁶³ rozhodnutí 239 F.3d 1004 (9th Cir. 2001)

¹⁶⁴ rozhodnutí Napster, 114 F. Supp. 2d

¹⁶⁵ rozhodnutí Napster, 114 F. Supp. 2d at 913

¹⁶⁶ L.A. Times v. Free Republic, 54 U.S.P.Q.2d 1453, 1469-71 (C.D. Cal. 2000)

¹⁶⁷ rozhodnutí 114 F. Supp. 2d at 915

¹⁶⁸ 239 F.3d 1004 (9th Cir. 2001)

¹⁶⁹ rozhodnutí 114 F. Supp. 2d at 914

jejich neoprávněnému užití, by nemohlo zbavit osobu oprávněnou z copyrightu jejího práva udělovat licence ke svým dílům.¹⁷⁰

SAMPLING A SPACE-SHIFTING

Žalovaný Napster se snažil prokázat, že aktivity uživatelů jím provozované peer-to-peer sítě jsou „rozumným užitím“ (*fair use*) hudebních skladeb podle § 107 US Copyright Act, tedy jednáním konformním se zákonem, a uživatelé tak nezasahují neoprávněně do copyrightu autorů. Zástupci Napsteru identifikovali tři způsoby tohoto „rozumného užití“: Zprvé tzv. *sampling* neboli odebrání vzorků. Toto jednání mělo spočívat ve zhotovení dočasné kopie díla před jeho koupí - na zkoušku. Pokud se skladba uživatelům líbila, tak si ji koupili, pokud ne, tak ji ze svého harddisku vymazali.¹⁷¹ Za další *fair use* považoval Napster tzv. *space-shifting* neboli praxi, kdy si uživatelé stahují MP3 verzi hudební nahrávky, kterou již vlastní na audio CD. Protože ve formátu MP3 jsou data komprimovaná, získávají takto prostorově úspornější verzi skladby, kterou si již jednou zakoupili. Třetím příkladem legálního jednání uživatelů sítě Napster je šíření nahrávek, jejichž autoři s tímto postupem souhlasí: může se jednat o nově vznikající hudební skupiny, které o sobě chtějí dát vědět, stejně jako o už etablované umělce, jejichž světovým názorem je takovýto způsob šíření autorských děl blízký.

Na pojmech *space-shifting* a *sampling* založil Napster zároveň i svou obranu proti posuzování jednání jeho uživatelů soudem jako komerčního užití děl: tvrdil, že i když někteří uživatelé praktikují komerční užívání tím, že stahují hudbu místo toho, že by ji kupovali, *space-shifting* a *sampling* jsou nekomerční ze své podstaty.

SAMPLING

Soudy obou stupňů ale byly, pokud jde o to, zda je povaha *samplingu* komerční či nekomerční, opačného názoru. Soud prvního stupně konstatoval, že „*sampling* zůstane komerčním jednáním i tehdy, pokud si někteří z uživatelů nakonec hudbu koupí“¹⁷². Žalobci prokázali¹⁷³, že i oprávněné a dočasné stahování jednotlivých písní pro účely *samplingu* je ve své podstatě

¹⁷⁰ soud v rozhodnutí 239 F.3d 1004 (9th Cir. 2001) odkazuje na ustálenou judikaturu, např. ve věci Campbell, 510 U.S. at 591 n. 21 a také L.A. Time, 54 U.S.P.Q.2d at 1471-72

¹⁷¹ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

¹⁷² rozhodnutí 239 F.3d 1004 (9th Cir. 2001)

¹⁷³ Respektive ukázali, že pravděpodobnost, že se jim podaří toto prokázat, je velká, čímž splnili jednu z podmínek nutných k tomu, aby jejich návrhu na vydání předběžného opatření mohlo být soudem vyhověno (viz výše).

komerční.¹⁷⁴ Ze spisu je zřejmé, že stahování hudby zdarma za účelem propagace je nahrávacími společnostmi značně regulováno, a že tyto společnosti vybírají autorské honoráře za ukázky písní, které jsou k dispozici na internetových stránkách. Důkazy ze kterých soud prvního stupně vycházel ukázaly, že tyto bezplatně ke stažení vystavené písně jsou vždy časově limitované; buď se jedná o třiceti až šedesátisekundové ukázky anebo o celé písně, naprogramované tak, aby se po uplynutí stanovené doby samy smazaly – na počítači uživatele, který si je stáhnul, tedy existují pouze po vymezenou krátkou dobu. Naproti tomu uživatelé Napsteru získávali s jeho pomocí zdarma celé a trvalé nahrávky.¹⁷⁵

Jak je uvedeno výše, komerční povaha užívání díla spíše vylučuje možnost, že by se jednalo o *fair use*. Soud tedy mohl uzavřít, že tvrzení Napsteru, že *sampling* zakládá *fair use*, je nesprávné.

SPACE-SHIFTING

V případě *space-shiftingu* – stahování hudebních skladeb, které již uživatel vlastní v jiném formátu – Napster poukazoval na soudní rozhodnutí¹⁷⁶, ve kterých dle jeho názoru soudy již judikovaly, že *space-shifting* hudebních skladeb a zvukových nahrávek je chráněný pomocí doktríny *fair use*.

Soudy obou instancí však odmítly závěry z těchto rozhodnutí aplikovat také v případě Napsteru, protože nenacházely mezi oběma typy případů podobnosti, odůvodňující přijetí analogického rozhodnutí – „přesun“ (*shifting*) v případech Diamond a Sony totiž v žádném případě neznamenal zároveň šíření autorsky chráněného materiálu široké veřejnosti; posun, týkající se času nebo místa¹⁷⁷ zpřístupňuje tento materiál opět pouze původnímu uživateli.¹⁷⁸ „Naopak je zřejmé, že jakmile uživatel vystaví kopie své hudby na Napster za účelem mít k ní

¹⁷⁴ rozhodnutí ve věci Napster, 114 F. Supp. 2d t 913

¹⁷⁵ rozhodnutí ve věci Napster, 114 F. Supp. 2d t 914-15

¹⁷⁶ RIAA v. Diamond Multimedia Sys., Inc., 180 F.3d 1072 (9th Cir. 1999): „Rio [přenosný MP3 přehrávač] prostě pořizuje kopie, aby je učinil přenosnými, neboli „přemístuje“ (*space-shift*) ty soubory, které již existují na disku uživatelské počítače ... Takové kopírování je vzorovým nekomerčním užitím pro vlastní potřebu.“ A dále rozhodnutí Sony, 464 U.S. at 423, ve kterém soud rozhodl, že „*time-shifting*“ (časový posun) v situaci, kdy si vlastník videorekordéru nahrává televizní pořad pro shlédnutí později, v jiném čase, než kdy byl v televizi vysílán, znamená *fair use*.

¹⁷⁷ *time-shifting*, *space-shifting*

¹⁷⁸ To platí dle názoru soudu i v případě Sony, kde se nabízí možnost televizní pořady nejenom pomocí videorekordéru nahrávat, ale také pak s výslednou videokazetou různými způsoby nakládat, např. ji neoprávněně šířit: „Většina majitelů videorekordérů nahrané televizní vysílání nedistribuuje a baví se jimi pouze doma“. – Napster, 114 F. Supp. 2d at 913

přístup i z jiných míst, tyto písňe tak zároveň zpřístupní milionům dalších jednotlivců a ne pouze vlastníkům originálních CD.¹⁷⁹

DALŠÍ ZPŮSOBY UŽITÍ

S tvrzením zástupců Napster, že o *fair use* se jedná i tam, kde umělci se šířením svých děl prostřednictvím sítě Napster souhlasí, se soud nijak vypořádávat nemusel, neboť, jak konstatoval v rozhodnutí, žalobci se nedomáhali soudního zákazu tohoto a také dalších způsobů užití systému Napster, jako je chat, nástěnky atd., které žádným způsobem do autorských práv žádné osoby neoprávněně nezasahují.¹⁸⁰

Soud prvního stupně tedy mohl uzavřít, a odvolací soud s tímto závěrem souhlasil, že uživatelům autorsky chráněných děl prostřednictvím Napsteru nesvědčí doktrína *fair use*, která jediná mohla zvrátit teď už neotřesitelný závěr, že tyto uživatelé se dopouštějí neoprávněných zásahů do autorských práv k hudebním dílům a skladbám, které nabízejí a získávají prostřednictvím sítě Napster. A toto zjištění otevřelo cestu k rozhodování soudu o tom, zda je možné dovést odpovědnost provozovatele sítě Napster za tyto přímé neoprávněné zásahy.

4.1.3 SEKUNDÁRNÍ ODPOVĚDNOST¹⁸¹ ZA NEOPRÁVNĚNÉ ZÁSAHY DO AUTORSKÝCH PRÁV

4.1.3.1 SPOLUODPOVĚDNOST ZA NEOPRÁVNĚNÉ ZÁSAHY DO AUTORSKÝCH PRÁV (CONTRIBUTORY COPYRIGHT LIABILITY)

Spoluodpovědným může být podle amerického práva shledán ten, kdo ví o jednání porušujícím právo a k takovému jednání jiného (1) podněcuje, (2) vyvolává jej nebo (3) jej podstatně podporuje¹⁸².

Nejprve k prvnímu pojmovému znaku spoluodpovědnosti, který spočívá v tom, že spoluodpovědná osoba má znalost o tom, že dochází k porušování práva. Teorie rozlišuje dva stupně této znalosti – znalost skutečnou, reálnou (*actual knowledge*) a znalost nepřímou

¹⁷⁹ rozhodnutí 239 F.3d 1004 (9th Cir. 2001)

¹⁸⁰ Napster, 114 F. Supp. 2d at 917

¹⁸¹ Americká právní věda zná tři druhy soukromoprávní odpovědnosti. Odpovědnost za přímé porušení povinnosti (*liability for direct infringement*), spoluodpovědnost (*contributory liability for direct infringement*) a zástupnou odpovědnost (*vicarious liability for direct infringement*). I praxe uznává, že hranice mezi těmito druhy odpovědnosti je nejasná a mnohé případy jsou více než sporné, čehož je typickou ukázkou právě rozhodnutí ve věci Napster. In: ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vyd. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

¹⁸² *Gershwin Publ'g Corp. v. Columbia Artists Mgmt., Inc.*, 443 F.2d 1159, 1162 (2d Cir. 1971)

(*constructive knowledge*) a odvolací soud došel k závěru, že Napster měl znalost obojího druhu o faktu, že jeho uživatelé si vyměňují hudbu, k níž má někdo autorské právo. Skutečnou znalost dostatečně dokazoval interní dokument, jehož autorem byl spoluzakladatel Napsteru Sean Parker, který v něm zdůrazňoval nutnost nadále opomíjet skutečná jména a IP adresy uživatelů, protože ti se účastní na pirátském sdílení hudby. Dalším důkazem bylo, že tato skutečná vědomost představitelů Napsteru musela vzniknout nejpozději tehdy, když RIAA informovala Napster o přítomnosti více než dvanácti set souborů, neoprávněně nabízených v jejich síti. Nepřímou znalost dovodil soud z více skutkových zjištění (např. z předchozí pracovní zkušenosti výkonných pracovníků Napsteru v nahrávacím průmyslu, nebo z toho, že sami tyto pracovníci si neoprávněně šířenou hudbu prostřednictvím sítě Napster stahovali atd.).

Už z prvních vyjádření zástupců Napsteru i nezávislých právních expertů ve sdělovacích prostředcích bylo zřejmé, že jedním ze zásadních argumentů proti sekundární odpovědnosti společnosti Napster bude rozhodnutí federálního Nejvyššího soudu ve věci *Betamax*¹⁸³ z roku 1984. Tato tzv. *Betamax Defense* měla Napster ochránit před rozhodnutím soudu o jeho spoluodpovědnosti za porušování autorského práva tím, že by zpochybnila k nálezů spoluodpovědnosti nutnou míru jeho vědomosti (*knowledge*).

Případ *Betamax* souvisel s vynálezem videorekordéru (VCR) a s uvedením tohoto nového přístroje na trh. Šlo o to, že jeho majitelé pomocí něj mohli nejenom přehrávat filmy na nosičích VHS, ale také na tyto VHS kazety nahrávat filmy, ať už z televize, nebo z jiné kazety. Tento druhý způsob užití videorekordéru byl důvodem, proč filmová společnost Universal žalovala společnost Sony, která videorekordéry vyráběla, za spoluodpovědnost při porušování autorského práva. Nejvyšší soud však odmítl tuto spoluodpovědnost výrobců a prodejců videorekordérů uznat, a to přesto, že tyto přístroje mohly být a také skutečně byly používány k neoprávněnému nahrávání autorskoprávně chráněných televizních pořadů. Soud totiž vycházel z úvahy, že aby mohla být společnost Sony v tomto případě shledána spoluodpovědnou, musela by „prodávat tyto přístroje s vědomím (*constructive knowledge*), že je její zákazníci mohou užívat k vytváření nepovolených kopií chráněných děl“¹⁸⁴. A tuto potřebnou míru znalosti či vědomosti soud na straně Sony neshledal vzhledem k tomu, že prodávaný přístroj umožňoval jak užití, porušující autorské právo, tak i významné způsoby

¹⁸³ Sony Corp. v. Universal City Studios, Inc., 464 U.S. 417 (1984)

¹⁸⁴ Sony Corp. v. Universal City Studios, Inc., 464 U.S. 417 (1984), at 439

užívání, které jsou s právem v souladu (*substantial noninfringing use*). Žaloba na výrobce videorekordérů Betamax byla tedy zamítnuta¹⁸⁵.

Stejně tak jako stupeň znalosti společnosti Sony nepostačoval k tomu, aby soud vyslovil její spoluodpovědnost za porušování autorských práv pomocí jejího vynálezu; budou i poskytovatelé internetových služeb (*Internet service providers*) většinou touto konstrukcí chráněni před shledáním jejich spoluodpovědnosti za porušování autorských práv uživateli Internetu. Odvolací soud v případě Napster vyjádřil, že ani on, v souladu s rozhodnutím v kauze Betamax, nemůže přičítat požadovaný stupeň znalosti Napsteru pouze z toho důvodu, že peer-to-peer technologie ke sdílení souborů může být použita k porušování autorských práv žalobců.

Jedno z velice mála míst, kde se odvolací soud odchyluje od závěru soudu prvního stupně, se v rozsudku objevuje zde, v souvislosti s analýzou různých způsobů, jak je možné Napster použít. Odvolací soud se neztotožnil se odůvodněním závěru soudu prvního stupně, že se Napsteru nepodařilo prokázat, že by jeho síť umožňovala komerčně významné způsoby užití, které nezakládají porušení autorských práv. Dle názoru odvolacího soudu se soud první instance nesprávně omezil na nynější způsoby užívání Napsteru a vůbec nevzal na vědomí způsobilost tohoto systému obecně. V závislosti na tom pak přikládal přílišnou váhu poměru nynějšího užívání, které porušuje něčí autorská práva (*infringing use*), k nynějšímu i budoucímu užívání, do autorských práv nezasahujícímu (*noninfringing use*).

Toto pochybení soudu prvního stupně však nijak neovlivnilo závěr, že žalující strana by pomocí předložených důkazů pravděpodobně úspěšně prokázala, že Napster požadovanou míru znalosti o porušování autorského práva žalobců svými uživateli měl – že tento fakt mu byl znám, nebo byl dán důvod, proč by mu měl být znám. Tím bylo definitivně vyřešeno, že první předpoklad spoluodpovědnosti Napsteru je dán.

Ověřit přítomnost druhého předpokladu spoluodpovědnosti, kterým měla být dle žalobců podstatná podpora (*material contribution*) jednání, které je v rozporu s právem, bylo mnohem méně složité. Soud prvního stupně formuloval své přesvědčení o existenci této podstatné podpory Napsteru, a odvolací soud s ním souhlasil, takto: Bez podpory služby, kterou žalovaný

¹⁸⁵ Tato situace z osmdesátých let, kdy se společnost Universal snažila autorskoprávní žalobou zabránit uvedení nového techniky na trh, bývá často používána jako analogie k boji představitelů zábavního průmyslu proti šíření děl prostřednictvím Internetu, ke kterému dochází dnes. V souvislosti s diskusí o nových obchodních modelech, jejichž přijetí mnozí odborníci považují za nezbytné, bývá upozorňováno také na fakt, ve světle uvedené žaloby paradoxní, že v současné době tvoří příjmy z prodeje filmů na VHS (a dnes už spíše DVD) nosičích podstatnou část celkových zisků filmového průmyslu.

provozuje, by uživatelé Napsteru nemohli vyhledávat a stahovat hudbu, kterou chtějí, s takovou rychlostí a snadností¹⁸⁶.

Tím byly naplněny oba předpoklady a Napster byl tedy soudem shledán spoluodpovědným za neoprávněné zásahy do autorského práva, kterých se dopouštěli koncoví uživatelé jím provozované sítě.

4.1.3.2 ZÁSTUPNÁ ODPOVĚDNOST ZA NEOPRÁVNĚNÉ ZÁSAHY DO AUTORSKÝCH PRÁV (VICARIOUS COPYRIGHT LIABILITY)

Zástupná odpovědnost se v americkém právu vyvinula z odpovědnosti zaměstnavatele za svého zaměstnance a postupně bylo judikaturou užití tohoto institutu rozšířeno i na jiné právní vztahy.¹⁸⁷ Zástupně odpovědná za neoprávněné zásahy do práv třetího je osoba, která (1) má právo a zároveň možnost vykonávat kontrolu nad protiprávním jednáním a kumulativně (2) má z těchto aktivit – tedy z tohoto protiprávního jednání – finanční prospěch¹⁸⁸.

Při posuzování otázky, zda Napsteru plyne z provozování peer-to-peer sítě finanční prospěch je třeba nenechat se ovlivnit tím, že uživatelé za registraci a používání této sítě Napsteru nic neplatí. Finanční prospěch totiž vzniká všude tam, kde nabídka materiálů (hudba, filmová díla, počítačové programy atd.), porušujících autorské právo, působí jako lákadlo na zákazníky.¹⁸⁹ Tím se zvyšuje atraktivita konkrétní internetové stránky, a jejím provozovatelům samozřejmě nic nebrání toho komerčně využívat – mohou na své stránce např. umístit reklamu, dokonce jim může poskytovat odměnu provozovatel jiné stránky za každého příchozího, získaného prostřednictvím takovéto reklamy anebo hyperlinku. Také žalobci v kauze Napster předložili soudu bohaté důkazy osvědčující, že budoucí příjmy Napsteru jsou přímo úměrné vzestupu počtu jeho uživatelů; a je zřejmé, že více uživatelů lze přilákat právě růstem kvality a kvantity nabízené hudby.¹⁹⁰ Soudy obou instancí tedy správně uzavřely, že Napster skutečně profituje z protiprávního jednání, kterým je neoprávněné šíření chráněných autorských děl.

Druhý pojmový znak zástupné odpovědnosti je dán, jestliže má určitá osoba právo a zároveň reálnou možnost kontrolovat, zda dochází k porušování práva, je schopna tomuto protiprávnímu jednání zabránit, ale neučiní-li tak. Za takových okolností se zdá být i

¹⁸⁶ Napster, 114 F. Supp. 2d at 919-20

¹⁸⁷ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vyd. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

¹⁸⁸ Gershwin Publ'g Corp. v. Columbia Artists Mgmt., Inc., 443 F.2d 1162 (2d Cir. 1971)

¹⁸⁹ Fonovisa, 76 F.3d at 263-64

¹⁹⁰ 114 F. Supp. 2d at 902

spravedlivé, aby tato osoba zástupně odpovídala za toto porušení práva, k němuž svou nečinností přispěla.

Oprávnění a možnost Napsteru dohlížet na jednání svých uživatelů dovedl soud první instance z toho, že Napster poté, co mu byly hudební skupinou Metallica a rapperem Dr. Dre předloženy identifikační údaje osob, které údajně prostřednictvím jím provozované sítě neoprávněně šířily díla těchto umělců, znemožnil takto identifikovaným uživatelům přístup do své sítě. Možnost blokovat přístup osob které porušují něčí právo do sítě totiž nepochybně znamená, že žalovaný má možnost dohledu nad užíváním své služby, a že někdy tento dohled také skutečně vykonává. Stejný závěr potvrzovalo také upozornění vyvěšené na webové stránce Napsteru, že si tento vyhrazuje právo vyloučit kohokoliv ze systému podle svého vlastního uvážení, včetně, ale nejenom tehdy, bude-li se domnívat, že chování určitého uživatele porušuje platné právo.

Jak již bylo řečeno, osoba, která má právo i možnost kontroly, se zprostí zástupné odpovědnosti tehdy, když tuto svou dozorovou činnost vykonává; a to v maximálně míře, které je schopna (*to its fullest extent*). Toto dle názoru soudů obou stupňů Napster neučinil, přestože byl oprávněn i technicky schopen kontrolovat provoz ve své síti, a tím bránit, aby v ní docházelo ke sdílení autorsky chráněných materiálů. Oprávnění kontrolovat se tedy vlastně mění v povinnost subjektu, chce-li se tento subjekt chránit před tím, že bude shledán zástupně odpovědným za protiprávní jednání jiných osob.

Jak připustil odvolací soud, kontrola, kterou mohl a měl Napster vykonávat, byla z důvodů spočívajících ve fungování systému limitovaná – Napster totiž rozlišoval soubory pouze podle názvů, které jim dali jeho uživatelé. Skutečný obsah souborů zjistit neuměl, a tedy jej nemohl kontrolovat. Přesto, že teoreticky tedy nemusí název vůbec odpovídat obsahu souboru, nebo může například dojít ke gramaticky nesprávnému označení písně či interpreta, prakticky se to nestane příliš často. To proto, že uživatelé, kteří sdílené soubory pojmenovávají, mají sami na efektivitě sítě a na tom, aby vyhledávání mezi hudebními soubory fungovalo správně, svůj zájem. Soud tedy shledal, že provozovatelé Napsteru měli uskutečňovat kontrolu v síti sdílených souborů alespoň podle jejich názvu, neboť, jak výše vysvětleno, i tento způsob kontroly by byl funkční a postačoval by k zabránění porušování autorských práv jeho uživateli. Byly tedy splněny obě podmínky vzniku zástupné odpovědnosti Napsteru, kterou soud prvního stupně vyslovil, a odvolací soud při tomto rozhodnutí setrval.

4.1.4 ARGUMENTY NAPSTERU

4.1.4.1 AUDIO HOME RECORDING ACT

Vedle výše popsané obrany soudním rozhodnutím v případě Betamax tvořily poměrně celistvou obrannou strategii Napsteru odkazy na dvě zákonná ustanovení. První z nich, § 1008 Audio Home Recording Act z roku 1992, 17 U.S.C. (AHRA), měl dokazovat, že jednání uživatelů Napsteru je jedním, proti němuž se nelze domáhat autorskoprávní ochrany. Za takové jednání pak samozřejmě ani nelze shledat Napster sekundárně odpovědným.

Předmětné ustanovení AHRA zakazuje vznášet autorskoprávní žalobu (1) proti osobám vyrábějícím, dovážejícím nebo šířícím digitální či analogový nahrávací přístroj nebo zvukový nosič, anebo (2) proti nekomerčním uživatelům takového přístroje či média pro pořízení digitálních nebo analogových hudebních nahrávek (rozumí se chráněných autorským právem). Právě pod bod 2 podle tvrzení právníků Napsteru spadala také výměna MP3 souborů mezi uživateli peer-to-peer sítě.

Odvolací soud však tuto interpretaci velice stručně vyloučil. Legální definice pojmu „digitální nahrávací přístroj“ rozhodně nezahrnuje počítače, resp. jejich pevné disky, protože jejich primárním účelem není pořizovat digitální zvukové nahrávky.¹⁹¹ A i kdyby tomu tak bylo, tak počítače nepožijí „digitální hudební nahrávky“, tak jak je tento pojem definován zákonem AHRA („Není žádný důvod ... pro interpretaci tohoto termínu tak, aby zahrnoval písně, umístěné na pevném disku počítače.“¹⁹²).

4.1.4.2 DIGITAL MILLENNIUM COPYRIGHT ACT

Druhá část obranné linie - pro případ, že by argumentace pomocí AHRA neměla u soudu úspěch - směřovala již proti připsání sekundární odpovědnosti Napsteru za jednání jeho uživatelů. Advokáti Napsteru argumentovali, že jeho spoluodpovědnost a zástupná odpovědnost je limitována ustanovením § 512 zákona, zvaného Digital Millennium Copyright Act, 17 U.S.C. Toto ustanovení poskytuje poskytovatelům online služeb (*online service providers*) tzv. bezpečný přístav (*safe harbor*) neboli prostor, kde jsou, za předpokladu že plní povinnosti vyžadované DMCA, chráněni před odpovědností za protiprávní jednání svých zákazníků. V první řadě by bylo samozřejmě potřeba vyřešit, zda lze Napster podřadit pod

¹⁹¹ Recording Industry Association of America v. Diamond Multimedia Systems, Inc., 180 F.3d 1072, 1078 (9th Cir. 1999)

¹⁹² Recording Industry Association of America v. Diamond Multimedia Systems, Inc., 180 F.3d 1077 (9th Cir. 1999)

poskytovatele online služeb, které zákon definuje jako „poskytovatele online služeb či síťového připojení, nebo jejich provozovatele“. Poskytovatelé internetových služeb (*Internet service providers*), poskytovatelé web-hostingu a vyhledávače (*search engins*) jsou všechno různé typy poskytovatelů online služeb.¹⁹³ Za předpokladu, že tyto subjekty reagují na žádosti nositelů autorského práva o odstranění materiálů jej porušujících a dodržují při tom všechny procedurální požadavky DCMA, pohybují se v rámci *safe harbor*, a nemohou být shledáni odpovědnými za porušování autorských práv svými zákazníky.¹⁹⁴

Soud prvního stupně došel k názoru, že § 512 DMCA se vztahuje pouze na přímou a nikoliv na sekundární odpovědnost. Tento názor je však nesprávný¹⁹⁵, a odvolací soud na něm proto nesetřval. Ovšem jednoznačné odpovědi na otázku, zda DMCA chrání Napster před sekundární odpovědností, se účastníci sporu ani ti, kteří jej sledovali v médiích, nedočkali. Pro rozhodnutí o předběžném opatření totiž podle doktríny amerického práva postačuje kombinace otázky zásadního významu a pravděpodobné újmy na straně žalobce. Splnění druhé podmínky byla RIAA schopna bez problémů prokázat, neboť že zde každodenně vzniká provozem sítě Napster škoda jejím členům bylo poměrně zřejmé a soud prvního stupně prohlásil, že všechno nasvědčuje tomu, že bez předběžného opatření bude počet neoprávněně sdílených souborů rychle stoupat, protože uživatelé Napsteru i nově příchozí, přitáhnuti publicitou případu, se budou snažit získat co nejvíce hudby zdarma ještě před soudním řízením. Ohledně první podmínky odvolací soud konstatoval, že žalobce již vznesl (a nadále v tom pokračuje) podstatné otázky, týkající se tohoto zákona (DCMA), včetně otázky (1) zda je Napster poskytovatelem internetových služeb, jak je tento definován v § 512 (d), (2) zda je nutné, aby nositelé autorského práva „oficiálně“ oznámili jednání do něj zasahující, k tomu aby prokazatelně vznikla vědomost Napsteru o tomto jednání v jeho systému, a (3) zda Napster

¹⁹³ HOLDEN, Blythe; McGUIRE, Mike a kol. *Copyright and Digital Media in a Post-Napster World*. GartnerG2 a Berkman Center for Internet & Society at Harvard Law School, 2003. Reaserch Publication No. 2003-05 [online]. Dostupný z WWW: <www.cyber.law.harvard.edu/home/uploads/254/2003-05.pdf>.

¹⁹⁴ To ovšem nesmí být chápáno tak, že pokud poskytovatel online služeb požadavkům DCMA nevyhoví, je vždy za jednání svých uživatelů odpovědný: situace, kdy osoba sice nepožívá ochrany *safe harbor*, ale zároveň nejsou naplněny předpoklady pro spoluodpovědnost či zástupnou odpovědnost, je možná. – In: HOLDEN, Blythe; McGUIRE, Mike a kol. *Copyright and Digital Media in a Post-Napster World*. GartnerG2 a Berkman Center for Internet & Society at Harvard Law School, 2003. Reaserch Publication No. 2003-05 [online]. Dostupný z WWW: <www.cyber.law.harvard.edu/home/uploads/254/2003-05.pdf>.

¹⁹⁵ Přijetí takového názoru by učinilo § 512 DMCA prakticky nepoužitelným a v podstatě by popíralo účel, pro který byla tato ustanovení do DMCA zahrnuta. In: ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vyd. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

splnil požadavky § 512 (i), tj. včasné zavedení detailní kontroly dodržování autorského práva.¹⁹⁶

DMCA a jeho doktrína *safe harbor*, od které Napster hodně očekával, mu tedy při rozhodování o předběžné otázce nepomohla. Je ale nutno uvědomit si, že soud zásadní právní otázky, které tento argument Napsteru nastolil, neřešil a odkázal na řízení o meritu věci.

4.1.4.3 VZDÁNÍ SE PRÁVA

Další, poměrně odvážně znějící obranou Napsteru bylo tvrzení jeho advokátů, že žalobci vědomě poskytli svým zákazníkům technologii potřebnou k vytváření a šíření MP3 souborů prostřednictvím Internetu, čímž se implicitně vzdali oprávnění vykonávat nad vytvářením a distribucí MP3 souborů výhradní kontrolu. Institut vzdání se práva znamená úmyslné vzdání se práva osobou, která o existenci tohoto práva ví.¹⁹⁷ S takto krajní interpretací jednání žalobců se soudy neztotožnily; soud prvního stupně prohlásil, že žalobci se pouze v důsledku stále většího rozvoje hudby ve formátu MP3 zcela oprávněně snažili započít své podnikání v této oblasti a vyvinuli MP3 přehrávače hudebních souborů, které plánovali přes Internet prodávat.¹⁹⁸ Takovéto jednání v žádném případě nemůže být hodnoceno jako vzdání se práva.

4.1.4.4 KONKLUDENTNĚ UDĚLENÁ LICENCE

V rámci této obrany Napster dovozoval konkludentní udělení licence (*implied license*) tím, že žalobci podporovali výměnu MP3 souborů pomocí Internetu. Tato teorie byla soudem odmítnuta s poukazem na velmi úzce vymezené okolnosti, za nichž dochází k takto mlčky, jen jednáním nositele autorských práv udělené licenci. Soud první instance poukázal na to, že pro podporu názoru, že byla Napsteru jednáním členů RIAA konkludentně udělena licence k šíření hudby, neexistuje žádný důkaz: ve skutečnosti RIAA právě naopak výslovně vyjadřovala svůj nesouhlas s vystavováním chráněné hudby svých členů v síti Napster.¹⁹⁹

4.1.4.5 ZNEUŽITÍ PRÁVA

Podle advokátů Napsteru jednali žalobci ve shodě a podanou žalobou ve skutečnosti nesledovali ochranu svých autorských práv, ale jejich úmysl byl jiný – usilovali o rozšíření svého vlivu i na distribuci hudby pomocí Internetu.

¹⁹⁶ rozhodnutí 239 F.3d 1004 (9th Cir. 2001)

¹⁹⁷ United States v. King reatures Entm't, Inc., 843 F.2d 394, 399 (9th Cir. 1988)

¹⁹⁸ Napster, 114 F. Supp. 2d at 924

¹⁹⁹ Napster, 114 F. Supp. 2d at 924-25

Zákaz zneužití autorského práva brání každému jeho nositeli, který by chtěl rozšiřovat svůj omezený monopol (autorská práva mají účinky erga omnes a jsou tedy výlučná) tak, aby mohl kontrolovat i oblasti vně jeho monopolu. Zástupci Napsteru se snažili výkladem Copyright Act dokázat, že sdělování děl prostřednictvím Internetu nepatří mezi výlučná práva nositele autorských práv k dílu²⁰⁰, a že se tedy žalobci snaží rozšířit svůj monopol i za hranice, kterými monopol každého autora omezuje Copyright Act. Soud ovšem nebyl téhož názoru a prohlásil, že žádné důkazy nenasvědčují, že by se žalobci snažili získat kontrolu nad sférou mimo jim náležející monopol. Žalobci naopak spíše usilují o kontrolu nad rozmnožováním a šířením jejich chráněných děl, což jsou výlučná oprávnění nositelů autorského práva. A tato výlučná práva nositelů autorského práva, odvozená z Ústavy a z Copyright Act, zahrnují také právo ... potlačovat rozvoj těchto odvozených trhů odmítnutím udělit licenci ke svému autorskému dílu, nebo tak učinit jedině za podmínek, které bude nositel práv považovat za přijatelné.²⁰¹

4.1.4.6 SVOBODA PROJEVU

Poslední námitkou, kterou Napster uplatnil konkrétně v odvolání proti rozsahu soudem prvního stupně uloženého předběžného rozhodnutí, bylo tvrzené porušení Prvního dodatku Ústavy²⁰². Zástupci Napsteru tvrdili, že tímto rozhodnutím, neboť je širší než je nezbytné, byla porušena dvě složky práva na svobodu projevu, a to (1) právo Napsteru zveřejnit seznam (zde index vzniklý vyhledáváním – *search index*) a (2) právo jeho uživatelů vyměňovat si informace. Soud k této námitce uvedl, že práva podle Prvního dodatku Ústavy v oblasti autorského práva jsou zajištěna institutem *fair use*, jehož podmínkám ovšem uživatelé Napsteru ani on sám, jak soud vyřešil už dříve v tomto rozhodnutí, nevyhověli. A užití autorsky chráněných děl, které není rozumným užitím (*fair use*), je zakazováno zcela po právu.

4.1.5 PŘEDBĚŽNÉ OPATŘENÍ

Z celé výše popsané argumentace soud prvního stupně vyvodil, že vydání předběžného zákazu bránícího Napsteru, aby nadále umožňoval masivní porušování autorského práva, je nejenom odůvodněné, ale přímo nezbytné. Odvolací soud pouze mírně upravil rozsah tohoto zákazu. Zatímco soud prvního stupně kladl veškeré povinnosti nutné k zajištění, aby již v systému

²⁰⁰ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vyd. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

²⁰¹ UMG Recordings, 92 F. Supp 2d at 351

²⁰² Kongres nesmí přijmout žádný zákon, který by ustanovoval (státní) náboženství, zakazoval svobodné vyznávání jakéhokoli náboženství, omezoval svobodu slova nebo svobodu tisku nebo právo lidí pokojně se shromažďovat a podávat státním orgánům žádosti o nápravu křivd.

nedocházelo ke „kopírování, stahování, poskytování, přenosu či šíření děl žalobců“ na Napster, přesunul odvolací soud určitou část tohoto břemene na žalující nahrávací společnosti. Těmto jednotlivým členům RIAA mělo být nově formulovaným předběžným opatřením uloženo, aby Napster vždy upozornili na hudbu, která je prostřednictvím jeho sítě dosažitelná, k níž mají nároky plynoucí z autorského práva. Teprve tímto upozorněním vzniká povinnost Napsteru znemožnit uživatelům k takto neoprávněně poskytnutému obsahu přístup (povinnost je formulována právě takto vzhledem ke stavbě peer-to-peer sítě - provozovatel nemůže hudbu ze své sítě přímo odstraňovat, neboť soubory ji obsahující jsou umístěny na paměťových jednotkách počítačů jednotlivých uživatelů). Napster sám je ovšem rovněž povinen síť kontrolovat a v rámci této kontroly znemožňovat přístup k protizákonně sdíleným autorským dílům. Zde soud znovu připomněl, že si je vědom určité problematičnosti tohoto dohledu vzhledem k tomu, že Napster kontroluje soubory pouze podle názvů, které vytvářejí sami jeho koncoví uživatelé.

Soudkyně soudu prvního stupně vydala nový předběžný příkaz adresovaný Napsteru dne 5. března 2001, tři týdny poté, co bylo odvolacím soudem rozhodnuto o vrácení jí věci k novému rozhodnutí. Upřesnila v něm, že Napster je povinen do tří pracovních dnů poté, co se jakoukoli cestou (tzn. vlastní kontrolní činností či na základě podnětu majitelů nebo vykonavatelů autorských práv) dozví (*receives reasonable knowledge*) o přítomnosti souborů obsahujících chráněné hudební nahrávky, zajistit, aby se tyto soubory neobjevovaly v seznamu, který Napster produkuje. To zabrání uživatelům tyto soubory v síti milionů počítačů lokalizovat, a jelikož je tyto uživatelé nenaleznou, nebudou je schopni ani neoprávněně stahovat. Zajímavé je také to, že soudkyně vzala v potaz i hudební skladby, které dosud neexistují, a které teprve budou vydány. Stejně jako o hudbě, která již v síti v daný okamžik neoprávněně sdílěna je, tak mohou žalobci, pokud chtějí, informovat Napster předem o datu vydání, jménu umělce a názvu nahrávky, ohledně níž je možné s velkou pravděpodobností předvídat, vzhledem k dřívějším dílům tohoto umělce, jeho popularitě a četnosti výskytu v síti, budoucí porušení autorských práv. Ihned dnem vydání nabylo toto rozhodnutí o předběžném příkazu účinnosti. Veškeré opravné prostředky, které proti němu Napster využil, byly odvolacím soudem zamítnuty.

Potom už Napster jenom skomíral. Na výtky RIAA i soudu, že výsledky filtrování jsou velice neuspokojivé, a že většina autorsky chráněných skladeb je v síti nadále k dispozici, zavádí Napster nová a nová vylepšení vyhledávání těchto skladeb, které musí být ze sítě „odstraněny“. Jak ovšem vlivem filtrů ubývá nabízené hudby, klesá i počet uživatelů, což tento efekt dále

znásobuje. Stejný vliv mají jeho výpadky - Napster zůstává často offline z důvodu vylepšování softwaru. V roce 2002 byl na Napster prohlášen konkurz a éra Napsteru skončila. Podle Jiřího Čermáka s konečnou platností způsobily pád Napsteru tři problémy: Zprvé obtíže při hledání technologie, která by umožnila sdělování zvukových záznamů prostřednictvím Internetu za poplatek. Zadruhé neochota nositelů autorských práv, sdružených v RIAA, poskytnout Napsteru oprávnění k legální distribuci, a nakonec vznik „klonů“ Napsteru, které v podstatě převzaly jeho roli a následné rozšíření peer to peer sítě s decentralizovaným vyhledáváním (sítě typu Gnutella).²⁰³

4.2 ROZBOR SOUDNÍHO ROZHODNUTÍ VE VĚCI MGM STUDIOS V. GROKSTER

V tomto soudním sporu, který prošel všemi třemi instancemi amerického federálního soudnictví, byly žalovány společnosti, provozující tzv. peer-to-peer sítě druhé generace (viz kapitola 2.1) Grokster, Kazaa a MusicCity (později StreamCast Networks). Žalobu za porušování autorských práv jejich uživateli na ně 2. října 2001 podalo společenství 28 největších společností zábavního průmyslu, vedené mateřskou společností filmových studií Metro Goldwyn Mayer. Žalobci požadovali z titulu svého postavení nositelů autorských práv k neoprávněně šířeným dílům náhradu škody a vydání předběžného opatření, které by provoz předmětných sítí zakázalo. Po zamítnutí jejich žaloby prvoinstančním District Court for the Central District of California v roce 2003 na základě rozhodnutí ve věci *Betamax*²⁰⁴ z roku 1984 (k případu *Betamax* viz část 4.1.3.1.) k odvolání žalobců toto rozhodnutí potvrdil i odvolací soud – Ninth Circuit Court of Appeals. Poté o případu Grokster rozhodoval Nejvyšší soud, který svůj rozsudek vynesl 27. června 2005.

Protože základní principy amerického copyrightového práva byly již popsány v předchozí části této kapitoly, a řešení mnoha právních otázek (např. povahy sdílených autorských děl, vyloučení aplikace fair use či podmínek obou forem nepřímé odpovědnosti v doktríně amerického práva) je v tomto rozhodnutí stejné nebo obdobné jako v případě Napster, zaměřím se v této části pouze na témata, která nebyla předmětem soudního rozhodování ve věci RIAA v. Napster.

Nejzásadnějším bodem několik let trvajících soudního sporu byla otázka aplikace tzv. *Betamax Defence* (viz část 4.1.3.1). Tento soudní precedent je totiž vykládán jako právní prostředek

²⁰³ ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vyd. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.

²⁰⁴ Rozhodnutí Sony Corp. of America v. Universal City Studios, Inc., 464 U. S.

zajišťující potřebnou podporu technickému rozvoji, jelikož za splnění stanovených podmínek chrání tvůrce a distributory nových technických a technologických prostředků (původně se rozhodnutí ve věci Betamax týkalo videorekordérů Sony) před spoluodpovědností za jejich užívání třetími osobami nelegálním způsobem. V jádru sporu tedy stojí technologický rozvoj v oblasti komunikačních technologií, kterému je právě tímto limitováním právní odpovědnosti zajišťován bezpečný prostor, a na druhé straně tvůrčí duševní činnost, kterou společnost chrání zase prostřednictvím autorského práva. Proto bývá soudní rozhodnutí ve věci Grokster chápáno také jako vyjádření názoru vysoké soudní instance na spor mezi dvěma proti sobě stojícími právem chráněnými hodnotami, a tedy jako mimořádně zásadní soudní rozhodnutí i pro budoucnost.

Soud první instance i odvolací soud provozovatelům peer-to-peer sítí Grokster a StreamCast ochranu před spoluodpovědností na základě precedentního rozhodnutí ve věci Betamax přiznal, neboť shledal splnění obou podmínek pro takového rozhodnutí. Jak už uvedeno výše, výchozí podmínkou je, aby prostředek, oprávněnost jehož šíření soud hodnotí, poskytoval možnost jej užívat nějakým významným způsobem, který není v rozporu s právem (*substantial noninfringing use*); soudy nižších instancí tyto možné legální způsoby užití softwaru společností Grokster a StreamCast shledaly. Stejně tak konstatovaly, že provozovatelé těchto sítí neměli v důsledku uspořádání sítě, zejména absence centrálního vyhledávače, vědomost o tom, že je v ní jejími uživateli neoprávněně zasahováno do autorských práv. Požadovaný stupeň této znalosti je spolu s prokázáním podněcování, vyvolávání či podstatné podpory nelegálního chování uživatelů ze strany provozovatele podmínkou jeho spoluodpovědnosti (*contributory infringement*). Soudy nižších instancí však rozhodly, že provozovatelé sítě podstatně nepřispívali (*contribute*) k porušování práv svými uživateli, neboť to byli sami tito uživatelé, kdo neoprávněně vyhledával, nacházel a přechovával předmětné soubory, a provozovatelé sítě k tomu toliko zajistili potřebný software. Ani zástupnou odpovědnost (*vicarious infringement*) soudy nižších instancí neshledaly vzhledem k tomu, že provozovatelé sítě nekontrolovali její užívání, nebyli k tomu ani oprávněni, ani k tomu neměli možnosti a prostředky, a neměli také žádnou povinnost tuto kontrolu vykonávat.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu však tento náhled na věc zcela zvrátilo. Nejvyšší soud vyjádřil v odůvodnění svého rozhodnutí přesvědčení, že odvolací soud pro devátý obvod rozhodnutí ve věci Betamax aplikoval špatně, jestliže na něm mohl založit své rozhodnutí ve prospěch provozovatelů sítě Grokster a StreamCast. S nižšími soudy souhlasil Nejvyšší soud potud, že doktrína, založená rozhodnutím Betamax, nepřipouští odpovědnost za samotné šíření nástroje,

majícího legální i nelegální možnosti použití, a že má-li být shledána právní odpovědnost šířitele, musí být založena na něčem průkaznějším, než je možný nelegální způsob užití určitého prostředku.

Existuje-li ovšem na straně provozovatele sítě aktivní podpora přímého porušování autorských práv jejími uživateli, nasvědčuje to závěru, že užívání sítě takovým způsobem, který porušuje autorská práva dalších osob, je spíše než událostí, za kterou provozovatel nemůže a nemá nést odpovědnost, jeho pravým záměrem. Je-li tento úmysl provozovatele prokázán, může být soudem shledána jeho nepřímá odpovědnost. Takto však soudy nižších instancí neuvažovaly a důkazy úmyslu provozovatelů peer-to-peer sítí podporovat porušování autorských práv jejich uživateli s odkazem na rozhodnutí ve věci *Betamax* ignorovaly. Dle hodnocení Nejvyššího soudu ale vykládal odvolací soud pro devátý obvod rozhodnutí *Betamax* natolik extenzivně, že by bylo nutné odmítnout spoluodpovědnost distributora technického prostředku vždy, když je jeho výrobek schopný nějakého legálního způsobu užití, pokud tento distributor o porušování práva nevěděl ve chvíli, kdy k jeho porušení přispíval, a neopomněl na základě této své znalosti jednat. Tento široký výklad *Betamax Defence*, který je z opačného pohledu nepřiměřeně úzkým výkladem podmínek spoluodpovědnosti, však Nejvyšší soud shledal nesprávným.

Podle Nejvyššího soudu je třeba shledat subjekt, který distribuuje určitý prostředek s úmyslem propagovat takové jeho používání, které neoprávněně zasahuje do autorských práv, odpovědným za zneužívání tohoto prostředku třetími stranami. Tento subjekt, pokud je porušování práv uživateli jeho záměrem, splňuje podmínku své vědomosti o nelegálním jednání třetích stran bez ohledu na to, že jím šířený nástroj nabízí také legální způsoby užití. Přitom Nejvyšší soud dal v odůvodnění svého rozhodnutí najevo, že je o existenci důkazů, osvědčujících takovýto úmysl žalovaných provozovatelů sítí, přesvědčen. Klasickým případem podporování takového jednání uživatelů, které právo zakazuje, je vysílání vzkazu s tímto obsahem a účelem uživatelům. Žalobce dle vyjádření Nejvyššího soudu přesvědčivě dokázal, že právě takovýto vzkaz byl prostřednictvím reklamy na tyto sítě jejich uživatelům vyslán. Soud akcentoval tři formy jednání provozovatelů, které tento obsah nejnápadněji odhalují. Zaprvé bylo prokázáno, že každý z žalovaných provozovatelů sítě usiloval o to, aby právě on uspokojil poptávku uživatelů po chráněných dílech, která zůstala po zákazu sítě Napster neuspokojena. Toto zaměření provozovatelů žalovaných sítí poskytovat služby bývalým uživatelům Napsteru²⁰⁵, který byl uzavřen právě proto, že jeho jednání bylo shledáno

²⁰⁵ Tento úmysl naznačuje už sám název sítě Grokster.

nelegálním, naznačuje, že nejdůležitějším ne-li jediným úmyslem žalovaných bylo nabízet právě takovou službu, při níž uživatelé porušují autorská práva. Zadruhé, žádný z žalobců se nepokusil vyvinout nástroj k filtrování souborů nebo jiné nástroje, jejichž účelem by bylo bránit porušování copyrightu uživateli, což naznačuje, že provozovatelé nelegální jednání uživatelů svých sítí záměrně ulehčovali. A zatřetí – zdrojem příjmů žalovaných je prodej reklamy, vysílané uživatelům v době, kdy používají služby jejich sítě, tzn. kdy mají na pracovní ploše počítače otevřené grafické rozhraní jejich klienta. Čím více je uživatelů sítě, tím větší je účinnost této reklamy, a tím více tedy rostou příjmy provozovatelů z jejího prodeje; je přitom zřejmé, že zdaleka nejvíce uživatelů přivolá do peer-to-peer sítě právě nabídka copyrightem chráněných děl zdarma.

Nejvyšší soud tedy v případě Grokster a další provozovatelé peer-to-peer sítí druhé generace opustil právní názor soudů nižších instancí a konstatoval, že i provozovatelé těchto sítí nesou, stejně jako provozovatel sítě Napster, za jednání uživatelů svých sítí právní odpovědnost, zjednodušeně řečeno proto, že z něj profitují. Vliv na toto rozhodnutí měl nejenom samotný charakter tohoto jednání (sdílení chráněných děl prostřednictvím peer-to-peer sítí), ale i velký rozsah, v němž k němu dochází. Z odůvodnění rozhodnutí vyplývá, že Nejvyšší soud nakonec nedal za pravdu provozovatelům těchto sítí také proto, že by rozhodnutí s tímto obsahem považoval za odmítnutí spravedlnosti v situaci, kdy vzhledem k obrovskému rozšíření tohoto softwaru by vynucování práv proti všem přímým rušitelům autorského práva bylo nemožné, a proto jedinou alternativou, která v praxi přichází v úvahu, je obrátit se proti distributorovi tohoto nástroje na základě teorie spoluodpovědnosti nebo zástupné odpovědnosti²⁰⁶.

²⁰⁶ viz rozhodnutí ve věci Aimster 334 F. 3d 643, 645.646 (CA7 2003)

5 ZÁVĚR

Jak jsme si v předchozích kapitolách ukázali, peer-to-peer sítě jsou alespoň v některých svých aspektech v rozporu s právem zřejmě ve všech vyspělých zemích světa. Přestože soudní spory, které již proběhly a stále probíhají, učinily jejich používání (v tuzemsku) či provozování (ve Spojených státech amerických) v porovnání s dobou „před Napsterem“ mnohem rizikovějším, peer-to-peer sítě jsou a patrně i zůstanou součástí reality dnešního světa. Jejich budoucí podoba však může být různá – od undergroundových sítí, provozovaných nadšenci vyvíjejícími prostředky bránící odhalení jejich identity, jejichž uživateli budou téměř výhradně opět osoby s technickými znalostmi z oblasti počítačů a počítačových sítí; až po sítě, jejichž provozování bude standardní podnikatelskou činností obchodních společností, generující zisk prodejem reklamy nebo platbami za jejich užívání, jejichž uživatelem bude moci být každý běžný uživatel Internetu. Je zřejmé, že mezi těmito dvěma možnostmi rozhodne způsob, jakým bude právo na jednání v peer-to-peer sítích pohlížet.

Lawrence Lessig ve své knize *Free Culture*²⁰⁷ vysvětluje, že v každém jednotlivém případě, kdy právo určité lidské jednání zakazuje, reguluje či naopak k němu zakládá oprávnění, spolupůsobí čtyři různé hybatele tak, že toto právo či povinnost podporují nebo naopak oslabují. Těmito čtyřmi hybateli, kteří v Lessigově modelu obklopují bod – osobu či skupinu osob, která je předmětem regulace či nositelem oprávnění – a tlakem různými směry působí na jeho výsledné chování, jsou právo (*law*), pravidla chování (*norms*), trh (*market*) a architektura (ve smyslu uspořádání světa, *architecture*). První z nich, právo, donucuje jedince k chování v souladu s pravidly, která obsahuje, hrozbou sankcí, která by nastala, pokud by jedinec svým chováním tato pravidla překročil. Tuto sankci uvaluje stát. Druhým hybatelem jsou pravidla chování, která mají mimoprávní původ. Také ona trestají jedince za jednání, které porušuje pravidla, ale v tomto případě pravidla stanoví a sankci za jejich porušení uvaluje komunita, nikoliv (nebo nikoliv výhradně) stát. Jí uplatněný trest někdy nemusí být přísný, ale jindy může být naopak tvrdší než trest, uložený za stejné chování státem. Třetím zdrojem omezení jedince je trh. Jeho omezení se uskutečňují prostřednictvím podmínek, např. můžeš jednat X, jestliže zaplatíš Y, nebo dostaneš M, jestliže uděláš N. Jak je vidět, tento hybater není nezávislý na právu či na normách, naopak působí s nimi nejčastěji simultánně. A posledním hybatelem je architektura, která ovlivňuje chování jedince tím, že určuje podmínky jeho chování. Tento druh

²⁰⁷ LESSIG, Lawrence. *Free culture: how big media uses technology and the law to lock down culture and control creativity*. 1. vydání. New York: The Penguin Press, 2004. ISBN 1-59420-006-8.

podmínek ale nestanovuje trh (cena jízdenky jako překážka v cestě), nýbrž uspořádání světa, příroda – Lessigovou terminologií architektura (balvan na silnici jako překážka v cestě).

Pokud tento obecný model aplikujeme na v této práci řešenou otázku porušování autorského práva jednáním na Internetu, uvidíme, že potřebná rovnováha mezi působením jednotlivých hybatelů je zde narušena. V období „před Internetem“ právo samozřejmě stejně jako dnes omezovalo rozmnožování a sdílení chráněných autorských děl tím, že toto jednání zakazovalo, a přestoupení tohoto zákazu trestalo ukládáním sankcí. Stejně chování bylo ale zároveň omezováno dostupnými technologiemi, které neumožňovaly pořizovat a sdílet kopie chráněných děl jednoduchým (architektura) a levným (trh) způsobem. Mimoprávní pravidla chování, která vyjadřují hodnotový postoj společnosti, pak měla za následek, že k uplatňování právních sankcí nedocházelo v případech, kdy jednání, které formálně je porušováním autorského práva, nebylo s těmito pravidly chování v rozporu – například pokud si děti vyměňovaly a nahrávaly hudební audiokazety.

S příchodem Internetu, kompresního formátu MP3 a peer-to-peer sítí se ale tato rovnovážná situace dramaticky mění. Omezení našeho jednání, které přinášel trh a architektura, se vlivem těchto objevů zcela uvolnila, a tím začalo docházet k takovým jednáním uživatelů Internetu, která byla velice jednoduše uskutečnitelná, navíc často v souladu s mimoprávními normami chování, ovšem poslední hybatel, ten, který má mezi ostatními specifické postavení, neboť je schopen je ovlivňovat - tedy právo – zůstal, alespoň zpočátku, nezměněn. V současné době již můžeme říci, že změny práva probíhají, a to směrem k jeho zpřísnění (viz. např. výše zmíněný posun v obsahu pojmu volné užití díla). Dá se tedy říci, že zákonodárce se nejenom v České republice, ale v celoevropském rámci, a stejně tak ve Spojených státech, snaží obnovit původně existující rovnováhu tím, že rozšiřuje dosah a posiluje metody regulace chování na Internetu prostřednictvím jediného hybatele, který je možno autoritativně stanovovat, tj. práva.

Současná situace je podle názoru mnohých odborníků z oblasti autorského práva neudržitelná, což je důvod, proč jsem se svou diplomovou prací, která se zabývá právní odpovědností za sdílení chráněných autorských děl prostřednictvím sítí Internet v současné právní úpravě, rozhodla opatřit závěrem z hlediska de lege ferenda. Domnívám se, že jakkoliv je právo systémem relativně stabilním, který by neměl být měněn zbytečně často, vyžaduje-li to společenská potřeba, je jeho přizpůsobení změněné společenské situaci prostřednictvím opuštění některých teoretických postulátů a nalezení nových jediným správným krokem. Stávající právní úprava, které v naprosté většině států světa umožňuje kriminalizovat běžného uživatele se nezdá být v tomto ohledu udržitelná. Právní regulace se zde totiž fakticky rozchází

nejenom s většinovým chováním uživatelů, ale také s právním vědomím společnosti, a lze tedy očekávat stoupající požadavky veřejnosti na korekturu platného práva.²⁰⁸

²⁰⁸ MATEJKA, Ján. Právní režim a regulace Internetu – stav, perspektivy. *IT právo, server o internetovém a počítačovém právu* [online]. 2004. Dostupný z WWW: <www.itpravo.cz> .

6 POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY

6.1 ČESKÁ LITERATURA

- BREJCHA, Aleš. *Odpovědnost v soukromém a veřejném právu*. 1. vydání Codex Bohemia, 2000. ISBN 80-85963-92-2.
- ČERMÁK, Jiří. *Internet a autorské právo*. 2. vydání. Linde, 2003. ISBN 80-7201-423-4.
- ČERVENÝ, Zdeněk; ŠLAUF, Václav. *Přestupkové právo : komentář k zákonu o přestupcích včetně textu souvisejících předpisů*. 12. vydání. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-596-6.
- DOMES, Martin. *Sdílení a stahování audiovizuálního obsahu na Internetu*. Magisterská diplomová práce na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, Katedra mediálních studií a žurnalistiky. 2005 [online]. Dostupný z WWW: <<http://martin.kerad.com/publikace.php>>.
- CHALOUPKOVÁ, Helena; SVOBODOVÁ, Hana; HOLÝ, Petr. *Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) a předpisy související: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004. ISBN 80-7179-840-1.
- JEHLIČKA, Oldřich, ŠVESTKA, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta a kolektiv. *Občanský zákoník: komentář*. 8. vydání. Praha: C.H.Beck, 2003. ISBN 80-7179-797-9.
- KŘÍŽ, Jan; HOLCOVÁ, Irena; KORDAČ, Jan; KŘEŠŤANOVÁ, Veronika. *Autorský zákon: komentář a předpisy související*. 2. vydání. Linde, 2005. ISBN 80-7201-546-X
- MUSIL, Jan, KRATOCHVÍL, Vladimír, ŠÁMAL, Pavel a kol. *Kurz trestního práva: trestní právo procesní*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-678-6.
- NEGROPONTE, Nicholas. *Digitální svět / Being digital*. 1. vydání. Management press – Softwarové noviny, Praha 2001. ISBN 8072610465.
- SMEJKAL, Vladimír. *Internet a §§§*. 2. vydání. Praha: Grada, 2001. ISBN 80-247-0058-1
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-405-8.
- ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon: komentář*. 6. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-896-7.
- TELEČEK, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 1997. ISBN 80-7179-106-7.

6.2 CIZOJAZYČNÁ LITERATURA

- LESSIG, Lawrence. *Free culture: how big media uses technology and the law to lock down culture and control creativity*. 1. vydání. New York: The Penguin Press, 2004. ISBN 1-59420-006-8.

6.3 ČESKÉ PRAMENY

- KOVALÍK, Jan. Internetový převrat v zábavě. *Respekt*. 2005, vol. 16, no. 43, s. 13.
- MAHDALOVÁ, Kateřina. Stahujete filmy? Jdou po vás! *Respekt*. 2006, vol. 17, no. 17, s. 4.
- MATEJKA, Ján. Právní režim a regulace Internetu – stav, perspektivy. *IT právo, server o internetovém a počítačovém právu* [online]. 2004. Dostupný z WWW: <www.itpravo.cz> .
- SMEJKAL, Vladimír. Dokazování na Internetu – pohled soudního znalce. *Právní zpravodaj*. 2000, no. 12, s. 7.

6.4 CIZOJAZYČNÉ PRAMENY

- HOLDEN, Blythe; McGUIRE, Mike a kol. *Copyright and Digital Media in a Post-Napster World*. GartnerG2 a Berkman Center for Internet & Society at Harvard Law School, 2003. Research Publication No. 2003-05 [online]. Dostupný z WWW: <www.cyber.law.harvard.edu/home/uploads/254/2003-05.pdf >.

6.5 INTERNETOVÉ STRÁNKY JAKO ZDROJ INFORMACÍ

www.cpunfilm.cz

www.creativecommons.org

www.news.com.com

www.riaa.com

www.wikipedia.cz

www.wikipedia.org